

Hevosyrittäjyys kaupungin reunavyöhykkeellä

Hevosala maankäytön suunnittelussa ja ympäristönhoidossa

Kirsi Isokoski

Tampereen yliopisto
Johtamiskorkeakoulu
Ympäristöpolitiikka
Pro gradu -tutkielma
Huhtikuu 2011

Tampereen yliopisto
Johtamiskorkeakoulu

ISOKOSKI, KIRSI: Hevosyrittäjyys kaupungin reunavyöhykkeellä – Hevosala maankäytön suunnittelussa ja ympäristönhoidossa

Ympäristöpolitiikan pro gradu -tutkielma, 97 sivua, 2 liitesivua
Huhtikuu 2011

Hevosalan alan nopea kasvu on tuonut haasteita maankäytön suunnitteluun erityisesti kasvukeskusten kehyskunnissa ja kaupunkien reunavyöhykkeillä. Tämä laadullinen tapaustutkimus käsittelee hevostenpidossa tapahtuvia muutoksia Tampereen kaupungin asutuksen laajetessa Nurmi-Sorilaan ja sen lähiympäristöön. Lisäksi tarkastellaan voidaanko hevostenpidolla ja hevoslaidunnuksella ylläpitää maaseutumaisesta maisemaa ja edistää luonnon monimuotoisuutta. Luonnonniittyjen hoito on tärkeää avoimista niityistä riippuvaiselle lajistolle, kuten tutkielmassa esimerkkilajina käytettävälle tummaverkkoperhoselle.

Tutkimusaineisto koostuu viiden tutkimusalueella toimivan hevosyrittäjän haastattelusta. Teoreettisena viitekehysenä käytetään tarjoumia (affordance), joiden kautta tarkastellaan hevosyrittäjien muuttuvaa toimintaympäristöä ja hevoslaidunnusta maisemanhoidon keinona. Paikan (place) ja tilan (space) käsitteillä avataan paikan merkitystä hevostenpidossa, paikallisen ilmapiirin muutoksia sekä hevosyrittäjien arkisia kokemuksia toimintaympäristössä.

Luonto on olennainen osa hevosyrittäjien arkea. Maanomistajat hoitavat maitaan ja peltojaan luontoarvoja huomioiden. Luonnonniittyjen laiduntamista rajoittavat hevosten erilaiset tarpeet sekä niittyjen pienialaisuus ja vähäravinteisuus. Luonnonniittyjen laidunnusta voidaan edistää tekemällä siitä hevosomistajalle vaivaton ja taloudellisesti houkutteleva vaihtoehto.

Hevosyrittäjät pitävät aluetta ihanteellisena hevosyrittämisen kannalta, mutta he suhtautuvat varautuneesti hevostalouden kehitysnäkymiin alueella. Yksi yrittäjä joutuu siirtämään tallitoimintansa nykyiseltä paikaltaan Nurmi-Sorilan osayleiskaavahankkeen edetessä. Vaikka MA-alueella sijaitsevat tilakokonaisuudet on kaavalla turvattu, yrittäjät ennakoivat hevosyrittämisen toimintaympäristön kapenevan tulevaisuudessa. Muutoksia hevostenpitoon aiheuttavat sekä uusi infrastruktuuri että asukasmäärän kasvu. Hevosyrittäjät kokevat, että asenteet perinteisiä maaseutumaisia piirteitä kohtaan ovat muuttuneet kielteisemmiksi. Yleisten asenteiden ja paikallisen ilmapiirin muutokset näkyvät etenkin suhtautumisessa hevosilla liikkumiseen.

Maankäytön kysymykset tulevat esiin erityisesti asutuksen ja hevostallien asemoinnista kaavoituksessa ja hevosreittien suunnittelussa. Hevosharrastuksen kysynnän kasvaessa hevosyrittäjyyttä olisi luonnollista tukea siellä, missä on ennestään vahva hevoskeskittymä.

Alueilla, joissa on sekä rakentamispainetta että kasvava kysyntä hevosharrastamiselle, yksi pohdinnan arvoinen ratkaisu maankäytön suunnittelussa on hevosläheinen asuminen ja hevoskylät. Hevostilojen toimintamahdollisuuksien turvaaminen kaavoituksella luo mahdollisuuksia sekä kasvavaan hevostoimintaan että maisemanhoitoon.

Avainsanoja: hevosyrittäjäyys, maankäytön suunnittelu, ympäristöhoito

Sisältö

1 Johdanto	6
2 Tutkimusasetelma	11
2.1 Tutkimuksen tavoite ja tutkimuskysymykset	11
2.2 Maaseudun ja kaupungin rajavyöhyke tutkimuskohteena.....	13
2.3 Nurmi-Sorilan alueen erityispiirteet: hevostallit ja rikas luonto	17
3 Hevosala osana yhteiskuntaa	21
3.1 Ihmisen ja hevosen historia	21
3.2 Hevostoiminta yhdyskuntasuunnittelussa	24
3.3 Hevoset luonnon monimuotoisuuden ylläpitäjinä	31
4 Tutkimuksen teoreettinen viitekehys ja käsitteet	33
4.1 Tapaustutkimus lähestymistapana	33
4.2 Ympäristön tarkastelu tarjoutumina	36
4.3 Tila ja paikka arkielämän maantieteessä	39
5 Aineisto ja tutkimusmenetelmät	42
5.1 Haastattelut	42
5.2 Hevostallien esittely	43
5.3 Aineistolähtöinen analyysi	44
6 Hevonen maisemanhoitajana	46
6.1 Hevoset laiduntajina	46
6.2 Käsitteet hyvästä hevoslaitumesta	50
6.3 Hevosyrittäjien arkinen luonto ja ympäristöhoito	54
6.4 Taloudelliset kytkennät.....	59
7 ”Maanvalmistus on lopetettu” – hevosalatutkimusalueella	63
7.1 ”Mitähän uus naapuri tuo tullessaan?” – asutuksen laajenemisen vaikutukset hevosityrittäjyyteen.....	63

7.2	Jää jaettuna tilana – hiittisuora, pilkkipaikka vai hiihtolatu?	66
7.3	”Kovalla hinnalla realisoimaan vai? ” – maanomistuksen erilaiset intressit.....	73
7.4	Kaupunki tulee maaseudulle – minne hevoset laukkaavat?	77
7.5	”Vähän tämmöstä mielialaa täällä on...” – hevosyrittäjien näkemyksiä tulevaisuudesta	81
8	Päätelmät.....	87
9	Lähteet.....	90
10	Liitteet.....	98
	Liite 1. Haastattelukysymysrunko	98

1 Johdanto

Hevosella on värikäs menneisyys kulttuurihistoriassa, se on ihmisen pitkäaikainen kumppani ja ollut monin tavoin mukana kulttuurien ja yhteiskuntien kehityksessä. Hevonen on palvellut ihmistä lukuisissa eri tehtävissä; kulkuvälineenä, sotaratsuna ja työjuhtana. Hevoseen on myös liitetty aikojen kuluessa erilaisia mytologisia ja uskonnollisia merkityksiä, ja sillä on yhä edelleen monissa kulttuureissa vahvoja symbolimerkityksiä. Suomessa hevoset ovat olleet pitkään vaurauden merkki ja miehinen statussymboli. Vielä viime vuosisadan Suomessa kirkkomatkalta kotiin palatessa kilpailtiin rekihevosilla siitä, kenellä oli kylän nopein hevonen. Hevosen käyttötarkoitukset ovat monipuolistuneet ja laajentuneet; sillä on sekä perinteisempiä että uudempia tehtäviä. Hevosharrastuksen suosio kasvaa, ja yleisesti puhutaan hevosen uudesta tulemisesta ja niin sanotusta uudesta hevostaloudesta.

Olin juuri täyttänyt kahdeksan vuotta, kun hevosharrastukseni alkoi Villivarsa-lehden kestotilauksella ja paikallisesta antikvariaatista löydettyillä Hevoshulluilla. Uma Aaltosen pitämä Misty vastaa -palsta oli jokaisen hevospureman saaneen pikkutyön hevosenhoidon vinkkipankki. 1980-luvun loppupuolella elettiin aikaa, jolloin tallityttökulttuuri ja hoitohevöskäytäntö olivat voimissaan, joten hevöslehtien lukeminen sai rinnalleen tallityöt. Nykyään on tyypillistä, että hevosharrastus jää nuorilla taka-alalle joksikin aikaa varhaisessa aikuisuudessa, ja hevosten pariin hakeudutaan aikuisiässä, niin sanottuina mummo- tai tätiharrastajina, uudelleen. Minulle kävi juuri näin. Tallityön rooli on vuosien tauon jälkeen vaihtunut tätitasolle ja hevosalan seuraamiseksi kentän laidalta. Pro gradu -tutkielmaa tehdessäni olen muistellut omia kommelluksiani hevosten kanssa ja peilannut vuosien takaisia muistoja haastateltavien kokemuksiin hevosalan arjesta. Monet haastateltavien kertomat kokemukset kuulostivat kuin omiltani; hevonen on edelleen hevonen, ja hevosten kanssa aina sattuu ja tapahtuu. Muistelutyöni palasi hauskesti lähtöruutuun, kun haastatteleman hevosyrittäjä mainitsi pitäneensä Hevoshullun Misty vastaa -palstan seuraajaa Frank vastaa -palsta. Kymmeniä vuosia jatkunut hevosharrastukseni ja ymmärrykseni sekä ravi- että ratsutallien arjesta näkyy väistämättä tutkimuksessani hevösmyönteisyytenä.

Hevosyrittäjyys mielletään usein elämäntavaksi. Harrastamisen, elämäntavan ja yritystoiminnan rajapinta on hevosalalla häilyvä. Hevosia pidetään tavallisesti harrastusmuotoisesti, mikä saattaa myöhemmin laajeta yritystoiminnaksi tai sivuelinkeinoksi. Esimerkiksi suomalaisilla maatiloilla hevoset ovat sivuelinkeino. Maatiloilla on hevoskasvatustoimintaa, siellä valmennetaan ravihevosia ja pidetään jonkin verran ratsuhevosia. Vaikka hevostalous on voimakkaasti kasvava ja työvoimavaltainen ala, jonka vaikutukset näkyvät sekä maaseudulla että kaupungissa, hevosalan taloudellista kokonaismerkitystä ei ole vielä täysin tunnistettu. Tähän voivat olla syynä muun muassa yleiset mielikuvat hevosyrittäjätoiminnan harrastajamaisuudesta ja se, että kotimainen hevostutkimus on ollut taloudellisesta ja yhteiskunnallisesta näkökulmasta vähäistä 2000-luvun alkupuolelle saakka. Näin ollen hevosyrittäjyyden tukeminen ja hevoselinkeinojen potentiaali ovat jääneet laajemmin huomioimatta yhteiskunnan eri sektoreilla.

Maa- ja elintarviketalouden tutkimuskeskuksen hevostalouden erikoistutkija Markku Saastamoisen (2010) mukaan kansainvälisessä tutkimuskentässä hevosala on eroteltu ”perinteisiin” ja ”uusiin” tutkimusteemoihin. Perinteisesti tutkimusta on suunnattu biologiseen alaan, kuten hevosen ravitsemukseen, jalostukseen, lisääntymiseen, urheilulääketieteeseen sekä käyttäytymiseen ja hyvinvointiin. Uusia kansainvälisiä tutkimushaasteita ovat synnyttäneet ympäristökysymykset. Hevostutkimuksen kentässä tutkitaan esimerkiksi ilmastonmuutokseen liittyviä asioita, hevosenlannan jatkokäyttö- ja käsittelymahdollisuuksia sekä peltojen monimuotoisuutta. Muita tutkimushaasteita löytyy yritystoiminnan kannattavuuteen, maankäyttöön ja eläinten hyvinvointiin liittyvistä kysymyksistä. (Saastamoinen 2010, 5) Hevosala on muodostumassa merkittäväksi kohteeksi eri maiden maaseutupolitiikassa ja Euroopan tasolla kehitetään hevosalan opintoja ja erikoistumismahdollisuuksia (European Master in Equine Science). Euroopassa on arvioitu olevan noin 5,75 miljoonaa hevosta ja määrä kasvaa tasaisesti (Eklund & Brandt 2010).

Hevosalan nopea kasvu tuo mukanaan paljon haasteita. Keskeisiksi hevosalan tutkimusaiheiksi ovat nousseet ympäristöasioiden ohella maankäyttökysymykset, rakentaminen ja hevosilla liikkuminen. Maa- ja metsätalousministeriö asetti vuonna 2005 työryhmän laatimaan kansallista hevostutkimusohjelmaa, jonka tärkeimmiksi tutkimusteemoiksi ja painoaloiksi arvioitiin hevoskasvatuksen edellytysten parantaminen,

hevostalous sekä hevosalan tarkastelu osana yhteiskuntaa. Hevostutkimusohjelma on tuottanut seminaareja, selvityksiä, hankkeita ja tutkimuksia. Hippolis (Hippolis 2011) on valtakunnallinen hevosalan osaamiskeskusyhdistys, jonka toimesta on laadittu vuonna 2006 kansallinen hevosalan hanketoiminnan kehittämisohjelma vuosille 2007–2013. Kehittämisohjelma painotusalueet ovat hevosyrittäjien osaamisen edistäminen, ympäristö- ja maankäyttöasiat sekä neuvonta- ja informaatiopalvelujen kehittäminen. Neuvonnalla tarkoitetaan etenkin hevosalan tutkimustiedon siirtämistä käytäntöön. Neuvontapalvelut kohdistuvat muun muassa hevosten hoitoon, jalostukseen, kasvatustoimintaan, ruokintaan, liiketoiminnan suunnitteluun sekä rakentamis- ja ympäristöasioihin. Hevosalalla on ilmestynyt useita tutkimuksia ja selvityksiä, jotka käsittelevät hevosyrittäjyyttä ja hevosalan ympäristökysymyksiä. (Hippolis 2011)

Yhteiskunnallisia tutkimustarpeita on noussut esiin hevostalouden voimakkaan kasvun ja uuden hevostalouden myötä, joka näkyy voimakkaimmin kaupunkien reunavyöhykkeillä ja suurimpien kaupunkien kehyskunnissa, joten keskustelu hevosen asemasta kaupunkimaisessa ympäristössä lisääntyy. Toisaalta hevonen ja hevostoiminta mielletään yhä maaseudulle ja maatalouteen kuuluvaksi esimerkiksi maankäytön suunnittelun yhteydessä ja maatalouselinkeinopolitiikassa, toisaalta hevostalous poikkeaa merkittävästi nykyaikaisesta maataloudesta ja hevosharrastaminen elää vahvana urbaanissa ympäristössä. Asuntonministeri Jan Vapaavuori asetti vuonna 2007 monialaisen työryhmän selvittämään hevostalouteen liittyviä maankäyttökysymyksiä, rakentamisen ohjauksen ja ympäristönsuojelun kehittämistarpeita. Tämä hevostallityöryhmä (2008) arvioi raportissaan, että tutkimustarpeita on ilmennyt hevostenpidon haitallisten ympäristövaikutusten lieventämisessä ja myönteisten ympäristövaikutusten vahvistamisessa. Erityisesti tietoa tarvitaan lannan käsittelystä ja hyödyntämisestä sekä ratsastuksen vaikutuksesta teiden ja maaston kulumiseen. (Hevostallityöryhmä 2008, 34)

Suomessa on syntynyt paikallisia konflikteja hevostallien sijoittamisesta ja toiminnasta kaupunkien laitamilla 2000-luvun alkupuolesta lähtien. Tallit sijaitsevat yleensä kaupunkien laitamilla, mutta voimakkaat maankäytön muutokset synnyttävät ongelmia hevosyrittäjyyden jatkamiselle tai toiminnan laajentamiselle. Yhdyskuntien kasvaessa tallit jäävät asutuksen keskelle ja uusien tallien rakentaminen taajaman läheisyyteen ja kehyskuntiin herättää keskustelua. Hevosalaan suhtautumisessa ilmenee NIMBY-asenteita (Not In My Back Yard) ja on tyypillistä, että mielikuvat hevosista ja hevostalleista ovat

positiiviset, mutta hevostoiminnan arjen realisoituessa asenteet naapurustossa ja lähiympäristössä muuttuvat kielteisemmiksi. Tutkijoiden keskuudessa (Andersson 2009, Eklund 2010) hevosalleja onkin kuvattu kuntien maankäyttösuunnitelmissa pirullisiksi ongelmiksi (wicked problems). Rittelin ja Webberin (1973) määrittelemää termiä käytetään kuvaamaan poliittisen päätöksenteon haasteita; on monimutkaisia ongelmia ja pirullisia ongelmia. Monimutkaiset ongelmat ovat sinänsä harmittomia, koska ne voidaan pilkkoa pieniin osiin ja ratkaista. Sen sijaan pirulliset ongelmat ovat pulmallisia, koska niihin liittyy monimutkaisia riippuvuussuhteita, joihin ei ole löydettävissä oikeaa eikä väärää – yhtä oikeaa ja kaikkia osapuolia tyydyttävää ratkaisua. Ratkaisu riippuu ongelman määrittelystä ja kehystämisestä, ja eri sidosryhmillä on erilaiset näkemykset ongelmasta. Koska pirulliset ongelmat ovat monisyisiä, ainutlaatuisia ja muuttuvia, toimivaa ratkaisua on mahdotonta löytää.

Erilaisten hevosalan ohjauskeinojen kehittäminen vaatii tutkittua tietoa. Hevostalouden ja hevosharrastuksen huomioiminen elinkeinopolitiikassa ja kaavoituksessa sekä ympäristövaikutusten ohjauskeinojen kehittämisessä on ajankohtainen kysymys, sillä hevosten määrä on Kasvava hevosala -tutkimusraportin (Pussinen ym. 2007) mukaan lisääntynyt Suomessa kymmenessä vuodessa 40 prosenttia, ja hevosalan yrityksiä perustetaan 100–200 vuosittain.

Hevosen merkitystä maaseudulla ja kaupunkien reuna-alueilla kasvattaa maisemanhoitomahdollisuudet laiduntamisen avulla. Hevoslaidunnuksella voidaan hoitaa perinnemaisemia ja ylläpitää luonnon monimuotoisuutta. Karjanhoidon ja perinteisen maatalouden luomat elinympäristöt, kuten vanhat laitumet ja niityt, ovat muodostuneet merkittäviksi eri kasvi- ja eläinlajeille. Kuitenkin viimeisten vuosikymmenien aikana maisema on maatalouden muutosten myötä yksipuolistunut ja luonnon monimuotoisuus heikentynyt. Etenkin perinnebiotooppien määrä on vähentynyt huomattavasti. Merkittävimmät syyt luonnonniittyjen katoamiseen 1900-luvulla ovat olleet Juha Pykälän (2001) mukaan niittyjen raivaaminen pelloiksi, metsittäminen, rehevöityminen sekä perinteisen niiton ja laidunnuksen päättymisen, mikä johtaa niittyjen hitaaseen umpeenkasvuun ja pusikoitumiseen. Perinnebiotooppien suojelu on noussut tärkeimmäksi tavoitteeksi monien avoimista niityistä riippuvaisten lajien, kuten päiväperhosten, kohdalla. Hevostenpito ja hevoslaidunnus edistävät kulttuurihistoriallisesti arvokkaan maalaismaiseman säilymistä ja avoimena pysymistä.

Tutkielmani etenee niin, että esittelen aluksi tutkimani tapauksen ja tutkimukseni tavoitteet. Asemoin tutkimukseni ympäristöpolitiikan tutkimuskenttään sekä esittelen tutkimuskysymykseni. Kuvailen tutkimusalueettani Tampereen Nurmi-Sorilaa lähiympäristöineen ja kerron lyhyesti eri toimijoiden Nurmi-Sorilan osayleiskaavahanketta koskevista kannanotoista. Lisäksi esittelen aiemmin tehtyjä tutkimuksia, jotka sivuavat tutkimaani aluetta ja omia tutkimusteemojani. Tämän jälkeen kuvailen luvussa ”Hevonen osana yhteiskuntaa” lyhyesti hevosen ja ihmisen yhteistä historiaa sekä uuden hevostalouden kehitystä nyky-yhteiskunnassa. Kerron yleisellä tasolla hevosalan asemasta maankäytön suunnittelussa ja käsittelen hevoslaidunnuksen merkitystä maisemanhoidossa ja luonnonsuojelussa.

Luvussa 4 määrittelen tutkimukseni teoreettiset kytkennät, jotka auttavat jäsentämään hevosalan käytäntöjä toimintaympäristössä sekä hevosalan asemaa maankäytön suunnittelussa ja maisemanhoidossa. Tarkastelen ensin ihmisen havainnoinnin ja toiminnan käsitteellistämistä tarjoutumien kautta, jonka jälkeen perehdyn tilan ja paikan käsitteisiin. Luvussa 5 esittelen tutkielmassani käyttämäni aineiston ja aineistolähtöisen analyysin. Tässä yhteydessä esittelen lyhyesti myös haastattelemini hevosityrittäjien tallitoimintaa.

Olen jakanut tutkielmani analyysin kahteen aihepiiriin, jotka esitellään omilla luvuillaan. ”Hevonen maisemanhoitajana” -luvussa käsittelen hevosen ja laitumen vuorovaikutusta tarjoutumien kautta. Tarkastelen hevosten erilaisia ominaisuuksia laiduntajina. Erittelen viljellyn ja luonnonlaitumen eroja ja hevosityrittäjien käsityksiä hyvästä laitumesta. Lisäksi tarkastelen sekä hevosityrittäjien suhtautumista luonnonsuojelun tavoitteisiin että hevosilojen konkreettisia mahdollisuuksia ja esteitä luonnon- ja maisemanhoidon toteuttamisessa. Toisessa analyysiluvussa ”Maanvalmistus on lopetettu” – hevosala tutkimusalueella käsittelen tarjoutumien välityksellä hevosityrittäjien kokemuksia muuttuvassa toimintaympäristössä. Lisäksi pyrin jäsentämään hevostenpidon ja hevosityrittäjyyden reunaehtoja laajenevassa kaupunkirakenteessa ja esittelen hevosläheisen asumisen mahdollisuuksia maankäytön suunnittelussa. Päätösluvussa kokoan yhteen tutkimukseni tulokset, esitän johtopäätökset ja arvioin mahdollisia jatkotutkimustarpeita.

2 Tutkimusasetelma

2.1 Tutkimuksen tavoite ja tutkimuskysymykset

Pro gradu -tutkielmassani keskityn kuvaamaan kaupungin laajentumisen ja osayleiskaavaprosessin vaikutuksia paikalliseen hevosityrittäjyyteen ja -toimintaan. Työni keskittyy ympäristöpolitiikan ruohonjuuritasolle siinä mielessä, että tutkimuksen keskiössä ovat hevostoimijoiden arjen kokemukset muuttuvassa toimintaympäristössä ja paikallisen hevostalouden tulevaisuuden odotukset. Tavoitteenani on selvittää, mitä reunaehtoja hevosityrittäjyys asettaa, jos kaupungin reunalle perustettaisiin erityinen ”hevosvyöhyke” yleiskaavoituksen yhteydessä. Tällainen vyöhyke sisältäisi useita hevostiloja ja turvaisi hevostoiminnan jatkuvuuden tietyllä alueella kaupungin kasvusta huolimatta.

Vaikka tutkimukseni keskiössä on maankäytön suunnittelu hevosalan näkökulmasta, laajennan tutkimustani luonnonsuojelupolitiikan suuntaan kahdesta syystä. Ensimmäkin tutkimani Nurmi-Sorilan alue lähiympäristöineen on luontoarvoiltaan rikasta. Osayleiskaava-alueella sijaitsee Suomen Luonnonsuojeluliiton (2006) mukaan useita avainbiotooppeja, kuten puroja, ojia, lähteitä ja soita. Alueella on paikoin myös vanhaa metsää, joka tarjoaa elinympäristöjä muun muassa luontodirektiivin suojaamille liito-oraville ja lepakoille. Lisäksi alueella kasvaa uhanalaisia ja silmällä pidettäviä kasveja. Alueella elää maaseutumaiselle ympäristölle tyypillisiä lintulajeja, kuten tuulihaukkoja, ruisräkkiä ja pensastaskuja. Monien näiden lintulajien kannat ovat taantuneet maataloudessa tapahtuneiden muutosten myötä. (Suomen Luonnonsuojeluliitto 2006)

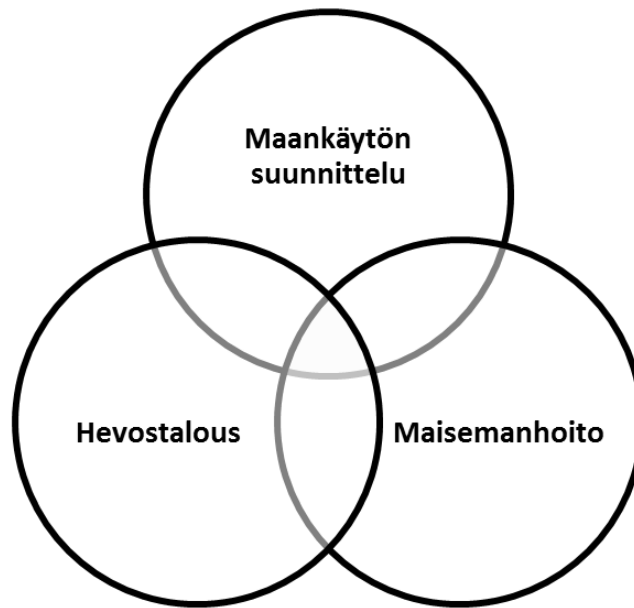
Toisena syynä luonnonsuojelupoliittisen näkökulman esillä oloon tutkielmassani on se, että näen hevostenpidon tukevan maaseutumaisen maiseman säilyttämistä ja käsitykseni mukaan hevoslaidunnus voi olla merkittävä ja käytännössä toimiva perinnebiotooppien hoitokeino. Laidunnus edistää monien lajien elinolosuhteita. Alueella esiintyy monia harvinaisia eliölajeja, jotka hyötyvät laidunnuksesta ja maaseutumaisesta ympäristöstä, joten luontoarvojen huomioiminen on luontevaa hevostallien maankäytön suunnittelukysymysten yhteydessä. Erityisenä kiinnostuksen kohteenani on avoimista niityistä riippuvainen perhoslajisto, josta esimerkkilajina käytän tässä tutkielmassa tummaverkkoperhosta.

Kun käsittelen hevoslaidunnukseen ja luonnoniittyjen hoitoon kytkeytyviä asioita, pyrin välttämään ”elinkeino” vastaan ”luonnonsuojelu” -asetelmaa. Vastakkainasettelun sijaan erittelen hevosityrittäjien ja maanomistajien puheenvuoroilla heidän näkemyksiään ja kokemuksiaan arkielämän luonnonsuojelusta ja sen tavoitteista. Tutkimuksen tehtävänä on kartoittaa voiko hevostilojen, ja erityisesti laidunnuksen kautta, löytyä uutta sisältöä kaupunkiluonnon hoitoon. Pyrin selvittämään millaisia mahdollisuuksia ja esteitä ilmenee hevoslaidunnuksen toteuttamisessa osana maiseman- ja luonnonhoitoa tutkimallani alueella. Tutkimassani tapauksessa maisemanhoidon tavoitteena on ylläpitää maaseutumaista, elävään elinkeinotoimintaan perustuvaa maisemaa, kaupungin reuna-alueella. Tarkastelen hevoslaidunnusta luonnonhoidon keinona erityisesti uhanalaisen tummaverkkoperhosen ja muun avoimista niityistä riippuvaisen harvinaisen lajiston suojelun kannalta.

Hevosvyöhyke toisi mahdollisuuksia sekä kasvavan hevosharrastuksen ylläpitämiseen että maisemanhoitoon. Tarkoitukseni on kuvata hevosityrittäjyyttä ja hevostenpidon käytäntöjä siten, kuin se avautuu haastattelemieni hevostoimijoiden näkökulmasta.

Tutkimuskysymykset:

- 1) Miten kaupungin laajeneminen vaikuttaa hevosityrittäjien arjen toimintaan?
- 2) Mitkä ovat hevoslaidunnuksen mahdollisuudet maiseman- ja luonnonhoidossa erityyppisillä hevosaloilla ja miten hevosityrittäjät suhtautuvat maisemanhoidon ja luonnonsuojelun tavoitteisiin?
- 3) Kuinka hevosityrittäjät kokevat kaupungin kasvun ja millaisena he näkevät hevosalan tulevaisuuden tutkittavalla alueella?

Kuva1. Tutkimuksen toisensa läpileikkaavat teemat.

2.2 Maaseudun ja kaupungin rajavyöhyke tutkimuskohteena

Maaseudun ja kaupungin rajaa on yhä vaikeampi osoittaa ja määritellä, joten maaseutu ympäristön mieltäminen tapahtuu eri tavoin yhteydestä ja ihmisestä riippuen (Heiskanen & Kahila 2006, Halfacree 1997). Tieteen kentässä suomalainen maaseutu jaetaan syrjäiseen maaseutuun, ydinmaaseutuun ja kaupunkien läheiseen maaseutualueeseen. Maaseutu ymmärretään Heiskanen ja Kahilan (2006) mukaan elinkeinoiltaan ja elämäntavoiltaan muuttuvaksi ympäristöksi, jota määritellään ja arvotetaan yhä enemmän asumiseen ja elämäntapaan liittyvillä asioilla. Maaseutu ei nojaa enää yksipuolisesti perinteiseen maatalouteen, vaan maaseutu on tuotantorakenteeltaan yhä monimuotoisempi erilaisten toimintojen kokonaisuus. Tästä seuraa väistämättä myös maaseudun sosiaalisten rakenteiden muutos. (Heiskanen & Kahila 2006, 17)

Kaupungin ja maaseudun välinen muuttoliike on vilkastunut. Kaupungin reunavyöhykkeet ja kehyskunnat ovat haluttuja asuinalueita, jolloin kaupungin vaikutusalue laajenee ja rakentamispaineet kasvavat etenkin kaupungin läheisellä maaseudulla. Maaseudun asumisen väljyys, tilan tuntu, rauhallisuus ja turvallisuus houkuttelevat uusia asukkaita.

Kaupungin läheisen maaseudun vetovoimatekijöinä nähdään myös luonnon läheisyys, metsät, maatilat ja eläimet, ja maaseutumaiseen asumiseen liitetään yleensä positiivisia mielikuvia (Telinkangas 2005, 70).

Muuttoliikehdintä ja yhteiskuntakehitys johtavat kokonaisvaltaisiin muutoksiin. Kun kaupungin läheiselle maaseudulle kaavoitetaan uutta asutusta sekä muita palveluja ja toimintoja, samalla muuttuu alueen maaseutumainen maisema ja maaseudun kulttuuri. Maaseudun merkitys asuinympäristönä muuttuu ja maaseudulle syntyy uusia asukasryhmiä ja toimijoita, joilla saattaa olla niin sanottuihin maaseudun kanta-asukkaisiin nähden erilainen näkemys ja kokemus maaseutumaisesta elämäntyylistä (Heiskanen & Kahila 2006, 19). Maalaiskulttuurin ja kaupunkikulttuurin kohtaaminen synnyttää toisinaan erilaisia jännitteitä ”uusien” ja ”vanhojen” asukasryhmien välille. Maaseudun kulttuuri elää murroksessa ja perinteiset maaseudun erityispiirteet ovat muutoksen puristuksessa. Näillä perinteisillä erityispiirteillä viitataan sosiaaliseen ilmapiiriin, (kylä)yhteisöllisyyteen ja maaseudulle leimallisiin tapoihin ja arvoihin.

Tutkimuskohteenani on Tampereen kaupungista noin 15 kilometrin etäisyydellä sijaitseva alue (Aitoniemi-Nurmi-Sorila-Aitolahti), joka sijaitsee Tampereen keskustasta koilliseen Jyväskylään johtavan valtatie 9:n pohjoispuolella. Aitolahden kunta liitettiin Tampereen kaupunkiin vuonna 1966. Nurmi-Sorilan kaavoittaminen on noussut keskusteluun tasaisin väliajoin 1980-luvun alusta lähtien, jolloin nykyinen osayleiskaava laadittiin poikkeuslupaharkinnan pohjaksi ja hyväksyttiin valtuustossa (Bamberg & Leino 2008, 51). Tampereen seutu on edelleen Suomen voimakkaimmin kasvavia alueita ja kehityksen on arvioitu jatkuvan tasaisena. Kaupungin laajentuessa paineet maankäytön muutoksiin kasvavat. Kaupunki alkoi laajentua Nurmi-Sorilaan 1990-luvun alussa. Alue houkuttelee erityisesti luonnonrauhaa ja väljää asumista arvostavia lapsiperheitä, jotka hakevat alueelta isoja omakotitalotontteja (Tampereen kaupunki 2009b, 30).

Alueella on vanhaa asutusta, kumpuilevia viljelysmaita ja järviä. Alueen yleisilme on maaseutumainen ja harvaan asuttu, mutta kaupungin laajentuessa paineet maankäytön muutoksiin ovat kasvaneet siinä määrin, että Nurmi-Sorilan alueen osayleiskaavan valmistelu on käynnistetty uudelleen 2000-luvun alkupuolella. Alueelle on tehty kolme osayleiskaavaalunnosvaihtoehtoa: Kehäkaupunki, Järvikaupunki ja Pientalokaupunki. Osayleiskaavaa laaditaan asemakaavan pohjaksi noin 10 000–15 000 asukkaalle.

Kaupungin yhdyskuntarakenteen laajentaminen Nurmi-Sorilaan on merkittävä kantakaupungin ulkopuolelle suunniteltava laajennus (Kangasniemi 2008, 43).

Kuva 2. Kartta tutkimusalueesta (lähde: Google Maps).

Tutkimukseni tarkastelee hevostaloutta ja -yrittäjyyttä kaupungin läheisellä maaseudulla. Tässä tutkielmassa käsiteltävä hevoselinkeino eroaa muista maatalouselinkeinoista muun muassa siten, että hevoset ovat näkyvämpiä eläimiä lähiympäristössä kuin selkeästi tuotantotalouseläimet; hevosilla liikutaan lähiympäristössä, ne oleskelevat jaloittelutarhoissa, laiduntavat ja niillä ratsastetaan kentällä. Lisäksi tallit sijaitsevat tavallisesti lähempänä asutusta ja kaupunkien taajama-alueita kuin esimerkiksi navetat ja sikalat. Aluetta, jolla on suhteellisen paljon hevosia, nimitetään hevosvyöhykkeeksi tai hevoskeskittymäksi. Tutkimallani alueella on useita hevostalleja, joista osa on yrittäjyyspohjalta toimivia ravi- ja ratsutalleja ja osa pienempiä kahden neljän (2–4) hevosen harrastetalleja.

Maataloustuottajien Aitolahden yhdistys ry otti kantaa Nurmi-Sorilan kaavoitussuunnitelmiin vuonna 2005. Yhdistys asettaa kaavoituksen tavoitteiksi riittävän

maatalousmaiseman säilyttämisen ja maatalouden sivuelinkeinojen, kuten hevostalouden ja vapaa-ajan toimintoihin liittyvän yritystoiminnan, tukemisen. (Tampereen kaupunki 2009b, 57) Nurmi-Sorilan osayleiskaava-alueella on viisi toimivaa maatilaa. Tiloilla on jo tehty tai ollaan tekemässä sukupolvenvaihdoksia, ja toimintaa aiotaan jatkaa kaikilla toimivilla tiloilla tulevasta rakentamisesta huolimatta. Aitolahden maataloustuottajat ry (2007) kuitenkin arvioi, että kukaan paikallisista maataloustuottajista ei pysty kaavoituksen toteuttamisen jälkeen jatkamaan toimintaansa pelkästään perinteiseen maatalouteen keskittyen. Kaavalla mahdollistetaan maatalojen toiminnan jatkaminen ainakin osaaikaisesti (Tampereen kaupunki 2009b, 88). Osayleiskaavassa on varattu rakentamiseen 40 prosenttia tällä hetkellä viljeltyjen peltojen pinta-alasta. Suuri osa rakentamiseen varatuista peltoalueista on kaupungin omistuksessa (Tampereen kaupunki 2009b, 88).

Aitolahden maataloustuottajat ry (2007) huomautti, että maalaismaiseman säilyttämiseksi on ainakin joillakin alueilla oltava viljelyssä mahdollisimman laajoja peltoaukeita. Kaavaluonnosvaihtoehdoissa suuri osa rakentamisesta sijoittuu peltoaukeille, joten nykyiset peltolohkot pirstaloituisivat ja maatalouskäyttöön osoitettu alue pienenesi huomattavasti. Viljapellot, kesannot, niityt ja laitumet eivät säily luontaisessa ominaisuudessaan ilman viljelyä, hoitamista ja käyttöä. Osayleiskaavaehdotuksessa on huomioitu alueen toimivat hevostilat siten, että niiden laidunmaat säästetään. Lisäksi hevostilojen lähiympäristö ja ratsastusyhteydet on kaavaehdotuksessa jätetty ennalleen. Nämä mahdollistavat kaavaselostuksen mukaan olemassa olevien hevostilojen toiminnan jatkamisen ja kehittämisen hevosharrastajamäärän kasvaessa alueella (Tampereen kaupunki 2009b, 88).

Nurmi-Sorilan osayleiskaavoitussuunnitelmaan ovat ottaneet kantaa myös järjestöt (Tampereen ympäristönsuojeluyhdistys ry., Suomen luonnonsuojeluliiton Pirkanmaan luonnonsuojelupiiri ry., Pirkanmaan lintutieteellinen yhdistys ry ja Luonto-Liiton Hämeen piiri ry.) yhteisellä mielipiteellä (Suomen Luonnonsuojeluliitto 2006). Järjestöt muistuttavat, että kaavoituksessa tulisi ottaa kattavasti huomioon alueen luontoarvot. Alueen kasvava asukasmäärä lisää merkittävästi luontokohteiden kulumista ja uudet tiet pirstovat eliöiden elinympäristöjä. Tämän vuoksi he näkevät, että esimerkiksi viheryhteyksien säilyminen on suunniteltava huolellisesti ja luonnonsuojelualueiden, tummaverkkoperhosniittyjen sekä muiden luontokohteiden ympärille on rajattava riittävät suojavyöhykkeet jo rakentamisvaiheessa. Järjestöjen mukaan rauhoitettujen kohteiden

nykyisiä rajauksia voisi laajentaa ja viheralueet olisi perusteltua merkitä suojeltaviksi virkistysalueiksi seutukaavan maa- ja metsätalousalueen sijaan. He myös muistuttavat, että esimerkiksi laidunnusta on jatkettava luontoarvojen säilymiseksi kaavoituksesta huolimatta. (Suomen Luonnonsuojeluliitto 2006)

2.3 Nurmi-Sorilan alueen erityispiirteet: hevostallit ja rikas luonto

Satu Siltanen (2007) on tehnyt maisema-arkkitehtuurin diplomityön ”Hevostalous maankäytön suunnittelussa, esimerkkinä Nurmi-Sorilan osayleiskaava-alue”, jossa käsitellään alueen maankäytön suunnittelua hevostoiminnan näkökulmasta. Hyödynnän tässä tutkielmassa Satu Siltasen diplomityötä, joka tarjoaa konkreettisen maankäytön suunnitelmana hyvän pohjan tutkielmalleni. Siltanen esittää ansiokkaan suunnitelman hevostalouden huomioimiseksi Nurmi-Sorilan kaavoituksessa. Tutkielmassani syvennän Siltasen esittämän käytännöllisen suunnitelman näkökulmaa hevosyrittäjien kokemuksiin ja näkemyksiin niin hevostaloudesta kuin maisemanhoidosta samalla alueella. Siltasen työ vastaa hevostalouden sijoittamista ja jatkuvuutta koskeviin haasteisiin Nurmi-Sorilan alueella tämän työn keskittyessä hevospolitiikan asemaan maankäytön suunnittelussa samalla alueella.

Siltasen (2007) mukaan hevostaloudelle paras paikka kaupunkirakenteessa on taajaman ja haja-asutusalueen rajalla. Hän näkee, että olemassa oleva Nurmi-Sorilan hevostoiminta tulisi huomioida Tampereen kaupunkirakenteen kehityksessä niin, että tallitoiminta ei sijoittuisi taajama-alueen keskelle vaan se asettuisi tulevaisuudessa taajaman reuna-alueille. Tällä alueella hevosharrastaminen on helposti asukkaiden ja asiakkaiden saavutettavissa ja talleilla on riittävästi sekä maa-alaa että laajentumistilaa. Lisäksi ratsukoilla ja valjakoilla olisi turvallinen pääsy mahdollisille alueellisille hevosreiteille. Hän muistuttaa, että uuden rakentamisen alle mahdollisesti jäävät hevosreitit tulisi korvata haja-asutusalueelle suuntautuvilla reiteillä. (Siltanen 2007, 25)

Siltanen on suunnitellut alueelle hevosvyöhykkeen, joka turvaisi alueen hevostaloutta ja säilyttäisi maaseutumaisen maiseman Nurmi-Sorilan alueella. Hänen suunnitelmansa sovittaa yhteen hevosvapaata ja hevosläheistä asumista. Siltasen mukaan itäinen Sorila ja

Laalahden länsiosat sopisivat hevosalueiksi, koska näillä alueilla ei ole vielä julkisia palveluja. Siltanen toteaa, että nykyisen hevostoiminnan säilyttäminen edellyttäisi kaupunkirakenteen laajentumisalueen sijoittamista Nurmin suuntaan. Hän myös muistuttaa, että näillä alueilla on kulttuurihistoriallisesti arvokkaita ympäristöjä sekä tummaverkkoperhosen elinalueita (Siltanen 2007, 55). Nurmi-Sorilan osayleiskaava-aluevaihtoehdoissa on huomioitu, että luonnonniittyjen laidunnus voi tukea uusien tummaverkkoperhosille ja muille arvokkaille hyönteisille soveltuvien elinympäristöjen syntyä (Tampereen kaupunki 2009a, 27).

Nurmi-Sorilassa on vahva maataloustuotannon historia ja maaseutumainen maisema arvokkaine perinneympäristöineen, joiden ansiosta alue on edelleen lajistoltaan rikasta ja monipuolista. Perinteisen maatalousympäristön monimuotoisuus on köyhtymässä, mutta näen, että elävän hevuskulttuurin ja -talouden kautta säilytetään ja turvataan monimuotoista kulttuuri- ja perinneympäristöä, josta moni taantuva ja uhanalaistuva laji on riippuvainen. Erityisesti perinnebiotoopeista riippuvainen eliöstö on taantunut ja uhanalaistunut laidunnuksen ja karjatalouden vähenemisen vuoksi, joten hevoslaidunnuksella on kasvava merkitys alueen eliöstön elinympäristöjen turvaamisessa tulevaisuudessa. Tässä tutkielmassa olen valinnut avointen niittyjen esimerkkilajiksi tummaverkkoperhosen, koska laji hyötyy sekä maiseman avoimuudesta että luonnonniittyjen laidunnuksesta ja niitosta. Valintaani vaikutti myös se, että tummaverkkoperhonen on uhanalainen laji, jonka tärkeimpiin elinympäristöihin lasketaan Nurmi-Sorila lähialueineen. Tummaverkkoperhosen esiintymisalueita on Suomessa vain neljä: Tampere, Kangasala, Orivesi ja Kristiinankaupunki.

Tummaverkkoperhonen on kosteiden niittyjen päiväperhonen, joka rauhoitettiin ja määrättiin erityisesti suojeltavaksi vuonna 1989. Uhanalainen tummaverkkoperhonen elää niittyjen ja yhdyskäytävien muodostamassa verkostossa Nurmi-Sorilan, Aitolahden ja Viitapohjan alueella. Lajin säilymisen kannalta on tärkeää, että verkostossa säilyy mahdollisimman runsaasti sekä ”asuttuja” niittyjä että potentiaalisia niittyjä (Tampereen kaupunki 2009a, 24). Tampereen ja Oriveden välisiltä alueilta tunnettiin kymmenen tummaverkkoperhosen paikallispopulaatiota vuonna 1993 ja vuonna 1995 alueilta löydettiin yhteensä 34 populaatiota (Wahlberg 1998, 11). Tampereen alueella tummaverkkoperhosesiintymät sijaitsevat Heliölän (1998) mukaan etäämpänä toisistaan kun Oriveden Siitamassa, joten niittyjen pirstoutuneisuus ja esiintymien eristäytyneisyys

vaikuttavat metapopulaation selviytymistä. Lajin keskeisimmillä esiintymisalueilla Tampereen Sorilassa ja Viitapohjassa sekä Oriveden Siitamassa lajin on tutkimusten (Wahlberg ym., 1996) mukaan osoitettu selviävän, sillä metapopulaatioiden koko ja rakenne ovat riittäviä turvaamaan lajin tulevaisuuden. Tämä tosin edellyttää, että kaikki nykyiset niityt säilytetään ja niitä hoidetaan asianmukaisesti.

Tummaverkkoperhosen häviäminen monilta alueilta johtuu lajille ihanteellisten elinympäristöjen katoamisesta. Suomen päiväperhoset -teoksessa otetaan esille yhtenä tummaverkkoperhosten vähenemisen syynä taajama- ja tierakentaminen, mikä uhkaa etenkin Tampereen seudulla tummaverkkoperhosesiintymiä (Marttila ym. 1990, 23). Olli-Pekka Liinalaakso (2000) päättelee maatalouden historian perusteella, että vielä 1930-luvulla tummaverkkoperhospopulaatiot elivät pääasiassa alkuperäisissä elinympäristöissään kosteilla luonnonniityillä, joita käytettiin karjalaitumina tai sitten niiltä niitettiin luonnonheinää eläinten rehuksi. Ajan henki vaatii maataloudelta tehokkuutta ja suurempia tuotantoyksiköitä, joten lannoitetut nurmilaitumet ovat korvanneet luonnonlaitumet lähes kokonaan, ja vielä olemassa olevat perinnebiotoopit ovat jääneet suurelta osin hoidotta. Suoniityt ovat jääneet heikkotuottoisina modernin maatalouden ulkopuolelle, sillä ne ovat liian pehmeitä maatalouskoneille ja yleensä niin pienialaisia, ettei niitä ole tarkoituksenmukaista ojittaa. Kosteimmille pelloille ja luonnonniityille ei ole taloudellisesti kannattavaa käyttöä, joten ne ovat päätyneet metsittymään luontaisesti tai ne on tarkoituksella metsitetty. (Liinalaakso 2000,11)

Nurmi-Sorilan osayleiskaava-alueella merkittävimpiä tekijöitä tummaverkkoperhosen kannalta ovat pitkään jatkunut laidunnus ja vesitalous. Niittyjen vesitase on tärkeää lajille välttämättömän lehtovirmajuuren kasvupaikkavaatimusten vuoksi. (Tampereen kaupunki 2009a, 24) Nurmi-Sorilan osayleiskaava-alueen pohjoisosassa on maa- ja metsätalousvaltaisia alueita. Tampereen Hyönteistutkijain seura ry:n (Tampereen kaupunki 2007) mukaan tummaverkkoperhosen ja muiden uhanalaisten hyönteislajien merkittävimmät elinympäristöt sijaitsevat osayleiskaava-alueen pohjoisosissa; Sorilanojen pohjoispuolella ja Tarastejärven kaatopaikan läheisyydessä Näätäsuon alueella. Yhdistys on ehdottanut, että asutuksen painopiste siirrettäisiin enemmän Sorilanojen eteläpuolelle Nurmin alueelle kuin kaavaluonnosehdotuksissa on esitetty. (Tampereen kaupunki 2007, 15–16) Tampereen perhosesiintymät sijaitsevat pääosin yksityisillä mailla, mutta

Tampereen kaupunki omistaa eräitä keskeisiä perhosniittyjä. Tummaverkkoperhosen suojeleminen edellyttää sen elinympäristöjen jatkuvaa hoitamista. Niittyjen hoito perinteisillä menetelmillä, eli niittämällä ja karjaa laiduntamalla, antaa parhaimman tuloksen perhosen elinmahdollisuuksien kannalta. Hevoset turvaavat laiduntaessaan maisemien avoimuutta, ja sopivalla laidunpaineella ehkäisevät tummaverkkoperhosniittyjen pusikoitumista.

3 Hevosala osana yhteiskuntaa

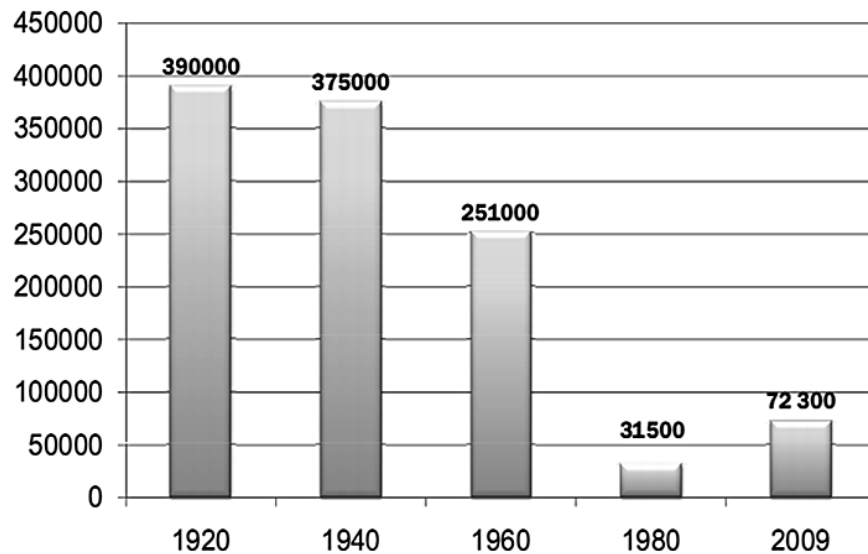
3.1 Ihmisen ja hevosen historia

Hevoset ovat kuuluneet ihmisen elämään hyvin pitkään. Suomessa hevosten merkitys on ollut erityisen suuri. Ennen autojen ja koneiden yleistymistä hevosta käytettiin kulkuvälineenä, esimerkiksi posti kuljetettiin hevosilla 1600-luvulta 1800-luvun alkuvuosikymmenille saakka. Vossikat toimivat takseina kaupungeissa ja hevoset vetivät raitiovaunuja Helsingissä vielä 1890-luvulla. Maaseudulla hevosilla oli pitkään merkittävä tehtävä maa- ja metsätaloudessa työhevosena. Hevosella on ollut tuhansia vuosia avainrooli myös sotatilanteissa (Eklund & Brandt 2007, 2). Professori Veikko Rislakki nimesi osuvasti viime sotamme ”hevosten sotasavotaksi” (Erola 2010, 25). Suomen hevoscanta oli vuonna 1939 noin 386 000 yksilöä, joista sotakelpoisia oli noin 173 000 hevosta (Erola 2010, 25). Suomenhevosten merkitys sota-aikoina oli ratkaiseva, sillä ampumatarvikkeita, muonaa ja haavoittuneita kuljetettiin hevosvoimin vaikeakulkuisessa maastossa (Lith 2006).

Hevosten määrä oli Suomessa korkeimmillaan sodan jälkeen vuonna 1950, jolloin niitä oli lähes 410 000, vaikka noin 50 000 hevosta oli luovutettu sotakorvauksina Neuvostoliitolle (Lith 2006). Hevosmäärän jyrkkä lasku alkoi maa- ja metsätalouden koneellistumisen myötä, ja koneet korvasivat nopeasti hevosen lähes kaikissa perinteisissä tehtävissä. Alhaisimmillaan hevoscantaa oli 1980-luvun vaihteessa, jolloin niitä oli vain noin 30 000 (Suomen Hippos ry 2009). Hevosten määrä alkoi kuitenkin vähitellen lisääntyä, kun hevoselle löytyi uusia käyttömuotoja kilpailun, hoidon ja viihteen muodossa (Eklund & Brandt 2007). Hevosen perinteiset tehtävät vaihtuivat urheilu- ja harrastuskäytöksi. Aiemmin elitistiseksi mielletty ratsastusharrastus alkoi yleistymään 1970-luvulla, jolloin ratsastuksesta kehittyi vahvasti nuorten tyttöjen harrastus (Lith 2006). Samaan aikaan pitkät perinteet omaava raviurheilu nosti tasaisesti suosiotaan, ja raviurheilua piristi lämminveristen ravurien saama kilpailuoikeus vuonna 1959.

Tällä hetkellä Suomessa arvioidaan olevan noin 75 000 hevosta ja määrä lisääntyy yli tuhannella hevosella joka vuosi. (Suomen Hippos ry 2009) Ennusteiden mukaan hevoscantaa kasvaa 130 000 hevoseen vuoteen 2030 mennessä (Hippolis 2010).

Samankaltainen hevoscannan vaihtelu ja kehitys on ollut nähtävissä Ruotsissa, missä vuonna 1945 hevosia oli vielä noin 600 000, mutta 1970-luvulla alle 100 000. Notkahduksen jälkeinen hevoscannan jyrkkä kasvu tuli yllätyksenä. Hevosalan kasvu alkoi Ruotsissa aiemmin kuin esimerkiksi Suomessa ja Norjassa. (Svala 2002, 16) Ruotsin hevosmäärä on noin 300 000 ja hevosharrastuksen suosio kasvaa tasaisesti kuten Suomessakin (Eklund 2010).

Kuva 3. Hevosmrn kehitys Suomessa vuosina 1920–2009. (lähde: Suomen Hippos ry – Raviurheilu ja hevoskasvatus lukuina 2009)

Raviurheilulla on pitkät perinteet Suomessa. Ensimmäiset ravit lienevät Aurajoen jäällä ajettut kilpailut Turussa vuonna 1817 (Eklund & Brandt 2007, 2). Yhä suosittu toto-peli käynnistyi jo vuonna 1928, ja tunnetut suomenhevosten kuninkuusravit järjestettiin ensimmäisen kerran vuonna 1924 (Suomen Hippos ry 2009). Hevosurheilu on yksi Suomen suosituimmista ja seuratuimmista urheilulajeista. Raviurheilusta kiinnostuneita on 200 000 ja hevospelitoiminnan kokonaisvaihto on yli 258 miljoonaa euroa vuodessa. Toisinaan raviradalla näkee monte´-lähtöjä (raviratsastus-) ja poniraveja. Viime vuosina poniraviharrastus on tullut suosituksi nuorten keskuudessa. Ravinuoria on noin 3000 ja ravinuorten kerhotoiminta on aktiivista koko maassa. (Suomen Hippos ry 2009)

Ratsastus on urheilu- ja liikuntamuoto. Suomessa ratsastuksen harrastajien määräksi arvioidaan 120 000 ja kasvu jatkuu voimakkaana (Erola 2010, 22). Osittain ratsastuksen suosio on sen monipuolisuuden ansiota, sillä erilaisia ratsastuslajeja on useita: este-, koulu-, kenttä, lännen-, matka-, vaellus- ja islanninhevosratsastus. Suomessa kilpaillaan myös vikellyksessä (voimistelua laukkaavan hevosen selässä) ja valjakkoajossa. Talvisin harrastetaan leikkimielisesti hiihtoratsastusta. Ratsastuksen olympialajit ovat kouluratsastus, esteratsastus ja kenttäratsastus. Lisäksi paralympialaisissa kilpaillaan vammaisratsastuksessa. Useimmista lajeista ratsastus eroaa siten, että ratsastuksessa miehet ja naiset kilpailevat samassa sarjassa.

Koska etenkin ratsastus on pitkään ollut suosittu harrastus tyttöjen keskuudessa, keskustelua hevosalalla herättää aika ajoin nais- ja miesvaltaisten lajien harrastusmahdollisuuksien tasapuolisesta huomioimisesta yhteiskunnallisella tasolla. Esimerkiksi Ruotsissa käytiin 2000-luvun alkupuolella laajaa keskustelua tyttö- ja naisvaltaisen harrastuksen yhteiskunnallisesta tukemisen tarpeesta. Ratsastuskoulu on yleensä yksityistä yritystoimintaa, joka toimii ilman paikallisen tai alueellisen sektorin tukea ja panostusta, kun taas poikien perinteisiä valtalajeja tuetaan kuntasektorilla voimakkaasti. Tämä nähtiin Ruotsissa tasa-arvokysymyksenä ja ratkaisuja vaativana epäkohtana, koska talleilla tehdään merkittävää kasvatus- ja nuorisotyötä. Talliympäristössä tehtävän nuorisotyön arvo on sittemmin huomioitu sittemmin Ruotsissa muun muassa sillä tavoin, että nuorisonohjaajia työskentelee myös hevostalleilla. (Eklund & Brandt 2010)

Ratsastus on edelleen tyttöjen harrastus, joka viides 10–18-vuotiaista tytöistä ratsastaa (Suomen ratsastajainliitto 2011). Tuoreen kansallisen liikuntatutkimuksen (Suomen liikunta ja urheilu 2010) mukaan 3–18-vuotiaista nuorista 63 000 harrastaa ratsastusta, ja viimeisen neljän vuoden aikana ratsastusharrastuksen on aloittanut 10 000 uutta harrastajaa. Aikuisten harrastajaryhmä on kasvanut viime vuosina voimakkaimmin. Nuorempina ratsastaneet naiset ovat löytäneet uudelleen harrastuksen pariin etenkin 2000-luvulla, ja ratsastus on alkanut kiinnostaa myös uusia käyttäjäryhmiä. Hevosen käyttö virkistys- ja terapiatyössä on kasvanut, ja hevosella nähdäänkin olevan tulevaisuudessa yhä tärkeämpi rooli virkistys-, terapia- ja kuntoutustoiminnassa (Hippolis 2010). Ratsastusharrastukseen liitetään mielikuvia vihreistä arvoista, luonnonläheisyydestä, elämyksellisyydestä ja trendikkyudesta. Elämyksellisyys on tärkeää myös raviurheilussa.

(Kansallinen hevostutkimusohjelma 2005). Eklund (Eklund & Brandt 2010) kuvailee, että hevosharrastajien määrä seuraa vahvasti elintason kasvua, joten pitkäaikainen taloudellinen taantuma näkyy etenkin hevosalalla. Eklundin (Eklund & Brandt 2010) mukaan hevosalan kasvu pohjautuu kasvavaan keskiluokkaan.

Hevosyritysten tyypillisiä toimintamuotoja ovat hevoskasvatus, ratsastuskoulutoiminta, ravivalmennus, hevosten hoitopalvelut, siitostoiminta- ja oriasemapalvelut sekä hevosmatkailu- ja elämyspalvelut (Suomen Hippos ry 2009). Hevostalouden kasvua ovat tukeneet hevosityrittäjien rahoitusmahdollisuuksien lisääntyminen ja investointien tukeminen. Hevosyrityksien mielipidetutkimusten mukaan hevosityrittäjät pitävät alansa kannattavuusnäkyviä tyydyttävinä ja jopa hyvinä. Alan harjoittajat uskovat kysynnän kasvuun. Erityisesti kasvumahdollisuuksia nähdään ratsastustuntitoiminnassa, karsinapaikkojen vuokrauksessa ja ravihevosten valmennuspalveluissa. Alan yrittäjät arvioivat, että erikoistuneemmat palvelut ovat yhä kysytympiä tulevaisuudessa, kuten terapiatoiminta ja ”Green care” -tyyppinen palvelutoiminta. (Thuneberg ym. 2010) Ravihevosityrittäjyyden kasvua lisää hevosten yhteisomistajuuden yleistyminen. Alalla puhutaan kimppehevosista ja paloitetuista hevosista.

3.2 Hevostoiminta yhdyskuntasuunnittelussa

Hevosalan yritystoiminnasta 75 % tapahtuu maataloilla, ja 17 % muuten maaseuduksi luettavalla alueella. Hevostaloutta harjoitetaan noin 2000 maatilalla. Suomessa aktiivisten maatalojen määrä on vähentynyt EU-jäsenyyden aikana noin kolmanneksella tilakokojen samalla kasvaessa, kun pääsuuntana hevostaloutta harjoittavien tilojen määrä on tasaisesti kasvanut. (Saastamoinen 2010) Maaseudulla on hyvät mahdollisuudet muun muassa hevoskasvatukseen, vaellusratsastuspalveluiden tarjoamiseen sekä ravihevosten valmentamiseen. ”Hevostalous – merkitys ja tulevaisuus Suomessa” tutkimuksen (Heiskanen ym. 2002) mukaan raviurheilulla on historiallisesti monia kulttuurisia ja taloudellisia kytköksiä maatalouteen, joten ravihevostallit sijaitsevat maantieteellisesti tasaisemmin maaseudulla ja kaupunkien läheisellä maaseudulla kuin ratsastustallit. Kun perinteisen karjanhoidon ja viljelytalouden merkitys vähenee, kasvava hevosityrittäjyys parantaa maaseudun työllisyyttä ja tasapainottaa aluekehitystä. Hevosala voi osaltaan pitää maaseutua elävänä. Uusi hevosityrittäjyys lisää maaseudun ja kaupungin vuorovaikutusta

monin tavoin. Hevosten rehu viljellään maaseudulla, useimmiten maanviljelijä ottaa lannan käyttöön ja laidunalueita voidaan tarjota käyttöön maaseudulta. Hevostoiminnan sidos maaseutuun ja maatalouteen tulee myös erilaisten palvelujen kautta. Suuri osa ratsutallien asiakkaista ja ravihevosten osaomistajista asuvat kaupungeissa. Harrastetalli- tai ratsastuskoulutoiminta taajamien läheisyydessä tai kaupunkien laitamilla lisää hevosten hoitopaikkojen kysyntää myös maaseututalleilla.

Vaikka kolme neljäsosaa hevosalan yritystoiminnasta sijoittuu maaseudulle, hevosharrastuksen merkitys on suuri kaupunkien laitamilla ja taajamissa – mahdollisimman lähellä asiakkaita. Uusi hevostalous on kasvanut nopeimmin Etelä-Suomessa, ja kasvu on ollut suurinta kasvukeskusten laitamilla. Hevostalous keskittyy Etelä-Suomeen, mutta muun muassa aluetieteilijä Hannu Katajamäki (2010) ennakoii Etelä-Suomen hevosalan jyrkän nousun vähitellen taittuvan. Hevostoiminta tarvitsee laajoja maanalueita, ja Etelä-Suomessa on jo nähtävissä hevostoiminnan ja muiden toimintojen välisten jännitteiden lisääntymistä. Vaikka pääkaupunkiseudulla ja kasvukeskuksissa on hevosalan palveluille kysyntää enemmän kuin tarjontaa, ongelmaksi muodostuu tilanpuute ja kaavoitus. Lisäksi maan arvон erot ohjannevat hevostoimintaa ennen pitkää maalaiskuntiin kauemmaksi Etelä-Suomen metropolialueelta (Eklund & Brandt 2007, 6). On myös huomioitava, että ympäristövaikutuksiin ja maankäyttöön liittyvät tekijät eroavat maaseudulla tiheään asutuista alueista (Saastamoinen 2010).

Yksi ajankohtainen aihepiiri, jota on käsitelty sekä hevosalan sisällä että yleisesti mediassa, on hevosilla liikkumisesta seuranneet jännitteet niin maaseudulla kuin taajamien läheisyydessä. Maanomistajien keskuudessa on herättänyt keskustelua ratsastuksen aiheuttama rasitus maastolle ja haitta maanomistajalle, kun hevosyrittäjä käyttää polkuja ja teitä säännölliseen elinkeinonharjoittamiseen (Lehtonen ym. 2007, 4). Maanomistajain liiton (2011a) kanta jokamiehenoikeudella ratsastamiseen on, että ratsastus on rajattava koskemaan vain yksityistä ja harrastusluonteista, maastolle ja maanomistajalle haittaa aiheuttamatonta kulkua. Jokamiehenoikeus tiellä kuljettaessa koskee ratsukkoa, mutta ei hevosajoneuvoja, jotka rinnastetaan ajoneuvoihin. Professori Matti Kärkkäisen (2011) mukaan jokamiehenoikeutta koskevaa säädöstä on tulkittu liian laajasti. Kärkkäinen kuvailee, että jokamiehenoikeus perustuu maan vanhaan tapaan, johon ei Suomessa ole kuitenkaan kuulunut toisen maan taloudellista hyödyntämistä. Tästä näkökulmasta tarkasteluna yritystoiminta tai muuten taloudellista hyötyä tuottava hevosilla liikkuminen

täytyy perustua käyttäjän ja tiekunnan tai maanomistajan väliseen sopimukseen. Hyviin hevostapoihin kuuluu, että maanomistajilta kysytään lupa ratsastamiseen ja hevosilla ajamiseen, jos käyttö on aktiivista tai yritysmuotoista. Yhteisesti sopiminen voidaan nähdä myös hevosityrittäjän etuna, koska silloin voidaan ottaa huomioon myös liikkumiseen liittyvät turvallisuustekijät. (Maanomistajain liitto 2011a).

Hevostalleja halutaan rakentaa yhä useammin sellaisille alueille, joilla on myös muuta rakentamispainetta. Hevosalan suhteen maankäytön suunnittelussa ongelmia ilmenee lähinnä kaupunkien laitamilla ja asutuksen läheisyydessä. Kaavoituksen ongelmat ja tilanpuute tulevat vastaan varsinkin pääkaupunkiseudulla. Keskustelun ytimessä on kasvavan hevostalouden huomioiminen kaavoituksessa ja maankäytön suunnittelussa. Hevosalueiden ja tallien rakentamisesta taajamien läheisyyteen syntyy helposti lamauttavia konflikteja ja erimielisyyksiä, jos maankäytön suunnittelussa ei huomioida hevostoiminnan erityispiirteitä ja kaikkia osapuolia.

Ongelmallisia tilanteita syntyy karkeasti ottaen kahdessa eri tyyppitapauksessa. Ensimmäinen tyypillinen tapaus on tilanne, jossa kaupunkilaiset haluavat harrastusmahdollisuudet lähelle ja hyvien kulkuyhteyksien päähän, joten paine uusien tallien rakentamiseen kaupungin laitamille kasvaa. Ratsastuskoulutoiminnalla on suuri kysyntä kaupungin laitamilla ja pienempiä harrastetalleja halutaan rakentaa kaupungin lievealueelle. Toinen tyypillinen tilanne ilmenee niin, että pitkään toimineet tallit jäävät kaupungin laajetessa uuden infrastruktuurin ympäröimäksi. Tallit jäävät uusien teiden ja asutusalueiden saartamaksi, jolloin tallien toimintamahdollisuudet kaventuvat. Tallien toiminta voi herättää sekä keskustelua hevostoiminnan aiheuttamisesta häiriöistä muille toimintoille ja ympäristölle että vaatimuksia tallien siirtämisestä etäämmälle uudesta asutuksesta ja rakentamisesta. Perustelut pohjautuvat usein näkemykseen siitä, että hevoset eivät kuulu kaupunkiin vaan maaseudulle. Yhdyskunnat kuitenkin kasvavat nopeasti, joten ennen maaseudulla sijainnut talli on ennen pitkää keskellä kaupunkia, kuten Tapiolan ratsastuskoululle on käynyt Espoossa vuosikymmenten saatossa. Ratsastuskoulu toimii historiallisen kartanon maisemissa, mutta vilkkaasti liikennöityjen teiden ja tiiviin rakentamisen ympäröimänä. Toiminnan jatkuvuuden turvannee se, että kulttuurihistoriallisesti arvokkaan kartanon jäljellä olevat rakennukset ovat asemakaavassa suojeltuja kohteita.

Puhumme usein arkikielessä kaavoituksesta, vaikka se antaa kapean kuvan yhdyskuntasuunnittelusta. Kaavoitukseen kuuluu muun muassa liikenneväylien suunnittelu, eri elinkeinotoiminnoille varattavien alueiden sijoittaminen, palveluiden ja asumisen sijoittaminen sekä eri väestöryhmien tarpeiden ja toimien ennakointi. Lisäksi kaavoitukseen sisältyy ympäristön ja maiseman suojeluun vaikuttavien tekijöiden tunnistaminen, suojelu ja ylläpito, energian tuottamisen ja jakelun sekä ekologisten prosessien edistäminen. Suunnittelu sovittaa yhteen erilaiset toiminnot ja tavoitteena on kokonaisuus, joka synnyttää taloudellisesti, sosiaalisesti ja ekologisesti toimivan yhdyskunnan. (Wallin & Horelli 2009, 109–110)

Kaavoitus on enemmän kuin maa-alan mekaanista jakamista eri käyttötarkoituksiin. Yhdyskunta käsittää sekä paikalliset ihmiset elinympäristöineen että taloudelliset ja poliittiset instituutiot, joiden eriävät intressit ja tavoitteet aiheuttavat poliittista kamppailua. Suunnittelu on osa hallintoa, jolla pyritään sovittamaan erilaiset intressit yhteen ja etsimään kompromisseja alueiden kehittämiseen ja rakentamiseen. (Hynynen 2008, 34) Wallinin ja Horellin (2009) mukaan alue- ja yhdyskuntasuunnittelulla pyritään hallitsemaan sekä monimutkainen nykyisyys että tuntematon tulevaisuus. Suunnittelun tehtävä on monelle eri politiikka- ja hallintosektorille kuuluvien toimintojen sijoittelu ja reunaehto- ja varmistaminen pitkällä aikavälillä (Wallin & Horelli 2009, 109). Suunnittelulla ohjataan yhdyskunnan kehitystä haluttuun suuntaan. Kunnissa yhdyskuntarakenteelle asetetaan päämäärät yleiskaavoituksella, joka on kattavin kaavoitusmuoto kuntatasolla. Yleiskaava ilmentää osaltaan kunnan visiota ja toiminnan painopistealueiden päämääräasettelua. (Kinnunen 2001, 102)

Suunnittelua ohjaa voimakkaimmin maankäyttö- ja rakennuslaki, joka astui voimaan vuonna 2000. Toinen vahvasti vaikuttava laki on alueiden kehittämistä koskeva laki, jossa huomioidaan jokaista suunnittelukohtaa koskevat lait, kuten ympäristölainsäädäntö. Lisäksi alue- ja yhdyskuntasuunnitteluun vaikuttaa alueiden käytön suunnittelua ohjaavat strategiat, ohjelmat ja niihin liittyvät kaava- ja rakennustapasäädökset. (Wallin & Horelli 2009, 109) Maakuntakaava ohjaa laajempaa seudullista suunnittelua, kun taas yleiskaava ohjaa kunnan keskipitkän ajan suunnittelua. Asemakaava koskee yksittäistä kaupunginosaa, tonttia tai rakennuskohdetta. Ensin mainittu kaava ohjaa aina seuraavaa kaavatasoa. Maankäyttö- ja rakennuslaki on vahvistanut kuntien asemaa kaavoituksessa ja niillä on uuden lain myötä myös aikaisempaa suurempi mahdollisuus järjestää

rakentamisen ohjaus omien tarpeiden ja intressien mukaan. Esimerkiksi ympäristövaikutusten arvioinnille voidaan asettaa sellaisia sisältövaatimuksia, jotka ottavat huomioon ympäristönäkökohdat ja alueen käyttötarkoituksen (Kivimäki 2008, 49).

Hevostallien ympäristövaikutukset ja paikalliset konfliktitilanteet erilaisten toimintojen yhteensovittamisessa ovat lisänneet paineita säädellä tallirakentamista kuntien rakennusjärjestyksissä ja ympäristönsuojelumääräyksissä. Ristiriidat ovat koskeneet Hevostallityöryhmän (2008) mukaan muun muassa hevostalouden ympäristö- ja terveyshaittoja, tallin rakennuspaikan ja laidunalueiden kokoa sekä rakennuspaikan etäisyyttä muista kiinteistöistä. Jotkut kunnat ovat jo ottaneet hevostalleja ja hevosten pitoa koskevia määräyksiä yleiskaavaan, rakennusjärjestykseen tai ympäristönsuojelumääräyksiin (Hevostallityöryhmä 2008, 10). Ympäristönsuojelumääräykset voivat koskea esimerkiksi lannan varastointia ja käsittelyä sekä lantalan ja hevosten ulkoilun alueiden etäisyyttä kaivoista, valtaojista, vesistöistä ja pohjavesialueista. Kuntien rakennusjärjestyksissä voi olla myös hevostallien rakennuspaikkojen kokovaatimuksia. Rakennusjärjestyksessä voidaan lisäksi antaa määräyksiä sekä tallin eri rakennusten ja rakennelmien (esimerkiksi maneesi) että toimintojen, kuten tarhojen, suojaetäisyydestä naapurikiinteistön rajalle tai etäisyydestä naapurin asuinrakennuksiin. Määräyksiä on perusteltu naapurien asumisolosuhteiden ja rakentamismahdollisuuksien säilyttämisellä sekä ympäristöhaittojen ehkäisyllä. (Hevostallityöryhmä 2008, 13)

Pienet hevostalouden hankkeet perustuvat yleensä rakennuslupaan ja mahdollisesti myös suunnittelutarveratkaisuun (Hevostallityöryhmä 2008, 29). Hevostalli tarvitsee ympäristöluvan, jos se on tarkoitettu vähintään 60 hevoselle tai ponille. Pieniltä hankkeilta vaaditaan ympäristölupa vain poikkeustapauksissa. Ympäristölupa voidaan edellyttää haettavaksi myös 60 hevosta pienemmältä tallilta, mikäli talli sijaitsee tai sijoitetaan tärkeälle tai muuten vedenhankintakäyttöön soveltuvalla pohjavesialueelle, jolloin toiminnasta voi aiheutua pohjaveden pilaantumisen vaaraa. Pääsääntöisesti hevostallin ympäristöluvan käsittelee kunnan ympäristöviranomaisen, mutta jos hevostallilla on yli 200 hevosta, lupaviranomaisena toimii alueellinen ympäristökeskus (nykyinen ELY-keskus). (Hevostietokeskus 2010)

Kuntapolitiikan haasteeksi tallit nousivat paikallisesta suunnittelutapakuksesta, jossa kunta päätti muotoilla ja säädellä hevostallien rakentamista rakennusjärjestyksessään, koska valtakunnallisia ohjeita tai sääntöjä hevostallien ja muiden toimintaan liittyvien rakennelmien rakentamisen sääntelystä ei ollut laadittu. Muutaman vuoden päästä samankaltainen ongelma ilmaantui toisaalla aiheuttaen paikallisen konfliktin, mikä herätti valtakunnallisen keskustelun hevosalan sääntelyn tarpeista. (Andersson 2009, 30–31) Hevostallien rakentamisen ehdoista ei ole valtakunnallisia ohjeita eikä määräyksiä, joihin kunnallinen päätöksenteko nojaisi, joten yleisten suositusten puute johtaa vaihteleviin käytäntöihin kuntasektorilla. Kunnallispolitiikan päätöksenteossa muodostetaan hevosharrastamista ja hevostaloutta koskevat paikalliset linjaukset.

Kuntasektorilla hevosalaan ja hevosharrastamiseen voidaan suhtautua myönteisesti, neutraalisti tai kielteisesti. Osa kunnista näkee hevoselinkeinin mahdollisuutena ja vetovoimatekijänä. Toisaalta hevosalaan voidaan kuntasektorilla suhtautua neutraalisti pienen harrastajapiirin toimintamuotona, jota ei varsinaisesti tueta, joskaan toimintaa ei myöskään kohtuuttomasti säädellä tai rajoiteta. Joissakin kunnissa hevosalan toimijoiden ja kunnallisten päättäjien välit ovat paikallisten konfliktitilanteiden vuoksi tulehtuneet siinä määrin, että neuvotteluyhteys on lopulta katkennut. HÄSTSAM-tutkimushankkeessa on vuosina 2006–2009 tutkittu erilaisia konfliktien ratkaisukeinoja kunnissa kolmen esimerkkikunnan avulla.

Uudenmaan ympäristökeskus (nyk. ELY-keskus) lähetti vuonna 2006 Uudenmaan ja Itä-Uudenmaan kunnille kannanottonsa, jossa oli esitetty suosituksia pienten, korkeintaan kolmen hevosen, hevostallien rakennuspaikoista ja etäisyyksistä. Ympäristökeskuksen mukaan hevostenpitoon liittyviä ympäristöehtoja tulisi sisällyttää sekä kunnan ympäristönsuojelumääräyksiin että rakennusjärjestykseen. Rakennusjärjestykseen tulisivat määräykset tallikiinteistöjen minimikoosta sekä tallin ja lantalan vähimmäisetäisyyksistä. Muut määräykset kirjattaisiin ympäristönsuojelumääräyksiin. Näin voitaisiin yhtenäistää ja tasapuolistaa kuntien rakennuslupakäytäntöä ja ympäristövalvontaa. (Uudenmaan ympäristökeskus 2006) Osa Uudenmaan alueen kunnista muotoili rakennusjärjestyksensä tämän muistion perusteella, mikä herätti vastustusta hevostoimijoissa. Uudenmaan ympäristökeskuksen muistion julkaisemisen jälkeen Suomen Ratsastajainliitto ry muistutti suunnittelijoita siitä, että meneillään on aihetta koskevia tutkimuksia, kuten aiemmin

mainittu HÄSTSAM-hanke, joiden valmistuttua niiden tutkimustulokset auttavat muotoilemaan yleiset normit tallitoimintaan (Andersson 2009, 31).

Asuntonministeri Jan Vapaavuori asetti vuonna 2007 työryhmän selvittämään hevostalouteen liittyviä maankäyttökysymyksiä, rakentamisen ohjauksen ja ympäristönsuojelun kehittämistarpeita. Näiden asioiden tarkastelu kohdistettiin erityisesti pieniin hevostalleihin. Työryhmän tuli myös tarvittaessa tehdä esityksiä valtakunnallisen ohjeistuksen sisällöstä yleiskaavojen, rakennusjärjestysten ja ympäristönsuojelumääräysten tueksi. Työryhmän raportti (2008) sisältää suosituksia ja periaatteita, joissa korostetaan paikallisuutta, tarkoituksenmukaisuutta ja vuorovaikutusta. (Hevostallityöryhmä 2008, 30)

Kunta voi kaavoittaa alueita erityisesti hevostalleja varten. Tällaiset alueet voivat olla pääkäyttötarkoitukseltaan esimerkiksi asuinalueita tai virkistysalueita. Erityisten tallialueiden kaavavaraus ei kuitenkaan ole aina tarkoituksenmukaista, joten tallitoiminta ohjautuu silloin kaavan maa- ja metsätalousalueille. Tietyn väljyyden jättäminen toiminnan sijoittumiselle on tarkoituksenmukaista muun muassa siksi, että suunnittelun aikana ei välttämättä osata ennustaa alueelle tulevia tallihankkeita, tallitoimintaan luontaisesti parhaiten sopivia paikkoja tai alueiden saatavuutta hevostoimintaan tulevaisuudessa. Kunta voi kaavassa tai rakennusjärjestyksessään antaa määräyksiä, joilla varmistetaan tallitoiminnan ja nykyisen sekä tulevan asuinrakentamisen riittävä etäisyys toisistaan. Määräysten tarve ja sisältö tulee harkita paikallisten olosuhteiden mukaan. Määräysten tarpeeseen vaikuttavat ympäristön ominaisuudet, ympäristövaikutukset sekä olemassa olevan ja suunnitellun rakentamisen luonne ja tiiviys. (Hevostallityöryhmä 2008, 24)

Suomessa on hajautunut yhdyskuntarakenne, mikä on omalta osaltaan vaikuttanut myös hevostallien sijainnin nykytilanteeseen. Ristimäen (2009) mukaan Suomessa on viime vuosikymmeninä tapahtunut yhdyskuntarakenteen hajautumista sekä kasvavien kaupunkiseutujen reuna-alueilla että taantuvilla kaupunkiseuduilla ja taajamissa. Yksi yhdyskuntarakenteen hajautumisen syntymekanismi on ollut kaupunkien ympäröivän haja-asutusalueen niin sanotun lievealueen muutokset. Kasvavilla kaupunkiseuduilla hajarakennetaan, mikä synnyttää laajaa suunnittelematonta ja pienen asukastiheyden taajama-alueita. (Ristimäki 2009, 66–67) Hevostallien, erityisesti pienten harrastustallien, lisääntyminen kaupunkien lievealueilla on aiheuttanut ristiriitoja tallirakentajien, asukkaiden ja viranomaisten välillä. Hevostallien sijainnin ohjaamiseen on eniten tarvetta

taajamien lähellä, missä on suurimmat paineet sekä tallitoiminnalle että maaseutumaiselle asuinrakentamiselle (Hevostallityöryhmä 2008, 24). Kun hevostalleja on rakennettu ja rakennetaan haja-asutusalueille, alue muuttuu asutuksen laajentuessa suunnittelemattomaksi ja löyhäksi taajama-alueeksi. Tästä seuraa monenlaisia paikallisia konflikteja hevostoiminnan ja muun toiminnan kohdatessa. Viime vuosina on alettu keskustella yhdyskuntarakenteen eheyttämisestä ja yhdyskuntien hajautumisen hallintakeinoista.

3.3 Hevoset luonnon monimuotoisuuden ylläpitäjinä

Hevosalan ympäristövaikutuksia arvioitaessa tuodaan yleensä esille hevostenpidosta aiheutuvia ympäristöhaittoja, kuten haju-, melu-, karpäs- ja pölyhaittoja. Lisäksi tallin rakentaminen, ulkotarhan perustaminen ja lannanvarastointi voivat pilata pinta- ja pohjavesiä (Hevostallityöryhmä 2008, 15). Hevostoiminnalla on myös luonnonsuojelua ja ympäristönhoitoa edistäviä vaikutuksia, jotka jäävät tämän hetkessä hevostenpitoa koskevassa ympäristökeskustelussa vähemmälle huomiolle.

Perinnemaisemien hoidon tavoitteena on säilyttää perinteisen maatalouden muovaama maisema ja luontotyypit, niille ominainen eliöstö sekä turvata perinnebiotooppien uhanalaisten ja harvinaisten lajien elinmahdollisuudet (Salminen & Kekäläinen 2000, 37). Yksi tärkeä perinnemaisemien hoitokeino on laidunnus. Hevosten merkitys laiduntajina kasvaa, kun muiden kotieläinten laidunnus vähenee. Laiduntavat hevoset pitävät yllä perinteistä maalaismaisemaa, ja yksi tärkeimmistä laiduntamisen myönteisistä vaikutuksista on luonnon monimuotoisuuden edistäminen. Laidunnuksen avulla voidaan hoitaa ja ylläpitää perinnebiotooppeja. Niillä tarkoitetaan luontotyyppiä, joka on syntynyt niittämällä, raivaamalla, kulottamalla tai kaskeamalla. Perinnebiotooppihin lukeutuvat niityt, kedot, ahot, hakamaat, nummet, metsälaitumet ja kaskimetsät. Niittyjen kokonaisalan on arvioitu olleen huipussaan 1880-luvulla, jolloin niitä oli koko maassa noin 1,6 miljoonaa hehtaaria (Jääskeläinen 2003a, 1), mutta maatalouden modernisoitumisesta ja tehostumisesta johtuen niittyjen määrä on vähentynyt rajusti. Perinnebiotooppien alaa ovat vähentäneet myös rakentaminen ja rehevöityminen (Luonnontila 2008a).

Noin neljännes Suomen uhanalaisista lajeista on riippuvainen perinnebiotoopeista. Etenkin niittyjen päiväperhoslajisto taantui voimakkaasti 1900-luvulla. Erilaisten arviointien perusteella niittylajien kannat ovat heikentyneet ja levinneisyysalueet supistuneet. Merkittävä osa Suomen uhanalaisista päiväperhosista on niittylajeja, joihin myös tummaverkkoperhonen lukeutuu. Niittylajit hyötyvät luonnonniittyjen laiduntamisesta ja niittämisestä. (Luonnontila 2008b) Suomessa esiintyvien perinnemaisematyyppien tila on heikko. Kaikilla perinnebiotooppityypeillä on uhkana, ettei pinta-ala ja nykyinen hoitotilanne riitä säilyttämään niille ominaista eliölajistoa, ekologista vaihtelua tai alueellisia erityispiirteitä. On arvioitu, että perinnebiotooppien pinta-alan tulisi olla kymmenkertainen nykyisestä, jotta se riittäisi pysäyttämään useimpien uhanalaisten perinnebiotooppilajien harvinaistuminen. Samalla estettäisiin monien vielä nykyisin yleisten lajien taantuminen. (Luonnontila 2008a) Laidunnettuja niittyjä on muutamia tuhansia hehtaareja koko Suomessa (Salminen & Kekäläinen 2000, 31). Perinnebiotooppien hoitoa rajoittaa se, että useimpien arvokkaiden kohteiden omistajat eivät ole ympäristötukikelpoisia aktiiviviljelijöitä. Suuri osa säilyneistä perinnebiotoopeista on pienten tilojen, iäkkäiden viljelijöiden tai sivutoimisten viljelijöiden omistuksessa (Salminen & Kekäläinen 2000, 19).

4 Tutkimuksen teoreettinen viitekehys ja käsitteet

4.1 Tapaustutkimus lähestymistapana

Tutkimukseni on laadullinen tapaustutkimus hevostalouden asemasta kaupunkirakenteen muutoksessa ja hevosten mahdollisuuksista maiseman- ja luonnonhoidossa kaupungin reuna-alueella. Tapaustutkimukselle ei ole yksiselitteistä määritelmää ja käsitteenä se on monisyinen (Saarela-Kinnunen & Eskola 2001, 159). Käsiteltävä aineisto muodostaa tavalla tai toisella tapauksen. Tapaustutkimus ei ole pelkästään perusteellinen kuvaus tutkittavasta ilmiöstä, vaan se myös selittää ja analysoi tapauksessa mahdollisesti ilmeneviä jännitteitä (Laine ym. 2007, 10). Tapaustutkimuksen yksi vahvuus on sen kokonaisvaltaisuus.

Tapaus ilmentää tutkimuskohdetta. Usein tapaustutkija aavistelee tai hänellä on alustava tieto siitä, että tapaus on jollakin tavalla tärkeä – mutta lopullinen merkitys paljastuu vasta tutkimuksen kuluessa. (Laine ym. 2007, 10). Tutkimuksen kohde määrittää mistä tapauksen piirteistä ollaan erityisen kiinnostuneita. Tapaustutkimus etenee usein niin, että tutkimuksen varsinainen kohde määrittyy vasta tutkimuksen edetessä. Tutkimus kohdistuu ilmeneviin tapauksiin, kun tapahtumien kulkua selvitetään laajan aineiston avulla. (Laine ym. 2007, 11) Tutkimussuunnitelmani eli ja muuntui läpi tutkimusprosessin, mikä on tavallista laadullisen tutkimuksen teossa. Tutkimuskohteeksi muotoutui toinen aihe kuin oletin tutkimusprosessin alussa. Haastatteluaineistoa läpikäydessä tutkimuskohteeksi varmistui hevostalouden asema kaupunkirakenteen muutoksessa, hevosalan asema yleiskaavoituksessa ja hevosten asema maisemanhoitajina kaupungin reunavyöhykkeellä.

Laadullisessa tutkimuksessa on tärkeää kertoa mitä on tehty ja perustella miksi näin on tehty. Kyse on tutkimusprosessin läpinäkyvyyden osoittamisesta. Laadullisen tutkimuksen tekoon liittyy lukuisia valintoja, joten tutkimuksen luotettavuuden arvioinnin kannalta ja validiteetin osoittamiseksi tutkijan on hyvä perustella tutkimusprosessiinsa liittyviä ratkaisuja, menetelmiä ja tulkintoja kirjoittamalla selkeästi ”auki” kuinka tutkimus on tehty. Tämän tutkimuksen teossa lähdin liikkeelle mielenkiintoisesta tapauksesta, joka oli tutkimusalueen hevosten laidunnusmahdollisuudet, hevosten käyttö maisemanhoitajina ja hevostallien tulevaisuus Nurmi-Sorilan osayleiskaavoituksen edetessä. Minulla oli jo

tutkimusprosessin alussa periaatteena, että pyrin tutkimusprosessissani perusteellisuuteen ja käytännölläisyyteen. Tavoitteenani oli työ, joka tarkentaisi hevostallien pitäjien kokemuksia hevosalan asemasta Nurmi-Sorilan maankäytön suunnittelussa ja toisi hevostoimijoiden näkökulman mukaan keskusteluun hevosesta maisemanhoitajana.

Asemoin tutkimukseni ympäristöpolitiikan kenttään, vaikka tutustuin ennen haastattelukysymysten laatimista laajasti valitsemaani aihetta sivuavaan tutkimuskenttään. Ensimmäiseksi selvitin mitkä tieteenalat liittyvät tavalla tai toisella tutkimaani aiheeseen ja tapaukseen. Vahvimmin aihepiiriäni sivuavat luonnontieteet ja yhteiskuntatieteet. Luonnontieteiden kentästä aihettani lähellä ovat biologia ja maantieto, ja yhteiskuntatieteiden kentästä aluetiede ja kunnallispolitiikka. Sosiologiaa pidetään yleisenä yhteiskuntatieteenä, ja tavallisesti sosiologisia kysymyksiä käsitellään monilla yhteiskuntatieteiden aloilla. Tutkimusaiheeni kiinnittyy sosiologiaan lähinnä siten, että aihepiiriini kuuluu hevostoimijoiden arjen käytännöt ja kokemukset. Vaikka perehtymiseni eri tieteisiin ja tutkimuskenttään ei välttämättä näy suoraan valmiissa tutkielmassani, pohjatyö ohjasi tutkimuskysymysteni laadintaa ja tutkimusnäkökulmani hahmottumista. Erityisesti tutkimusnäkökulmani muotoutumiseen vaikuttivat niin lajisuojelu ja luonnon monimuotoisuus biologian ja luonnonsuojelupolitiikan kontekstissa kuin yhteiskuntatieteellinen hevostutkimus. Otin selvää mitä hevostutkimuksen kentässä on tutkittu 1990-luvun alun ja vuoden 2010 välisenä aikana. Huomioin myös hevosalan tutkijoiden näkemykset ajankohtaisista tutkimustarpeista.

Lopulliset tutkimuskysymykset tarkentuivat haastatteluaineiston ohjaamana. Tapaustutkimuksen teossa on tyypillistä, että tutkimuskysymykset ja tutkimuskohde saattavat muotoutua lopullisiksi vasta haastatteluaineiston keruun ja analyysin työstämisen myötä. Tämän tutkimusprosessin alkuvaiheessa olin päättänyt tutkielmani aiheen, mutta minulla oli vain hatara ennakkokäsitys siitä, millaisiksi lopulliset tutkimuskysymykseni muotoutuvat. Tämä ilmeni hauskaasti soittaessani ensimmäiselle haastateltavalle alueen hevosityrittäjälle haastattelun toivossa. Selitin vielä siinä vaiheessa hahmottomattoman tutkimusaiheeni niin epämääräisesti, että hän viimein kysyi painokkaasti: ”Niin että mitä sä oikein niinku tutkit?”. Vastatessani hänelle kysymykseen hämmentyneenä muistaakseni näin: ”No, että no että voisko ne hevoset laiduntaa niitä perhosniittyjä siellä ja ku kaupunki laajenee nii miten se niinku vaikuttaa talleihin.”, voin nyt vain todeta, että tutkimustapaus on sekä tarkentunut että laajentunut tuon puhelinkeskustelun jälkeen.

Alustava aihepiirini suuntautui lajisuojeluun perinnebiotooppien laiduntamisen avulla, mutta laajensin tätä teemaa maaseutumaisen maiseman säilymiseen ja maiseman avoinna pitämiseen hevoslaidunnuksen avulla. Tutkimuksen keskiöön nousi litterointi- ja analyysivaiheessa maankäytön suunnittelu, koska haastateltavat puhuivat paljon siitä, miten muuttoliike näkyy tarkasteltavalla alueella ja miten Nurmi-Sorilan osayleiskaavaprosessi vaikuttaa konkreettisesti heidän toimintaansa. Hevosalan asema maankäytön suunnittelussa ja hevosilla liikkumisen pelisäännöt ovat ajankohtaisia valtakunnallisia tutkimushaasteita, jotka vaativat konkreettisia ratkaisuja.

Hevosilla liikkumiseen liittyy läheisesti sekä yleisemmät asenteet eläimiä kohtaan että maaseutumaisen ympäristön muuttuva luonne, jossa maaseudun ja kaupungin raja piirtyy epäterävästi. Yleisten asenteiden ja paikallisidentiteetin muutokset nousivat esiin erilaisina haastateltavien mieleen jääneinä tapahtumina, joita he muistelivat kertomusten muodossa. Tutkimukseni sisältöön ovat vaikuttaneet tutkimusprosessin aikana tekemäni erilaiset päätökset, kuten aihepiirin rajaukset ja näkökulman valinta. Muun muassa Töttö (2004) muistuttaa siitä, että tutkimus on aina pelkästään kuvaus tutkittavasta ilmiöstä ja sillä onnistutaan vain koskettamaan tutkittavan ilmiön pintaa. Tutkittava ilmiö avautuu lukijalle raportissa väistämättä eri tavoin kuin se on ilmennyt ilmenee tutkijalle tutkimustilanteessa. Eskolan ja Suorannan (1998) mukaan tutkimus ei voi koskaan tuottaa täydellistä ymmärrystä asioista.

Kuten johdannossa kerroin, minulla on hevostytön tausta, joka on vaikuttanut tekemiini valintoihini tutkimusprosessin kuluessa. Tämä näkynee tutkielmani analyysissä. Hevostaustastani on ollut tutkimusprosessin kuluessa sekä haittaa että hyötyä. Omakohtainen kokemus alan arjesta ja käytännöistä helpotti haastateltavien lähestymistä ja vuorovaikutusta haastattelutilanteissa. Omaan tietoa hevosen käyttäytymisestä, ja monet haastateltavien kokemukset ja sattumukset kuulostivat kuin omiltani. Tässä kenties piileekin se sudenkuoppa, että koettuani itse samoja asioita hevosten kanssa kuin haastattelemani hevostoimijat, käsittelen aihepiiriäni hevoskeskeisestä näkökulmasta ja hevosmyönteisyyteni näkynee läpi tutkielman. Sinänsä objektiivisuus on yhteiskuntatieteellisen tutkimuksen teossa vaikeaa ellei jopa mahdotonta, jos objektiivisuus käsitetään niin, että tutkija ikään kuin tarkastelee tutkimuskohdettaan ulkoapäin, neutraalista, kantaa ottamattomasta ja puolueettomasta näkökulmasta. Sen sijaan objektiivisuudella voidaan laadullisessa tutkimuksessa tarkoittaa sitä, että tutkija ei sekoita

omia uskomuksiaan, asenteitaan ja arvostuksiaan tutkimuskohteeseen. Tällöin objektiivisuus syntyy nimenomaan oman subjektiivisuuden tunnistamisesta (Eskola & Suoranta 1998, 17). Tutkija pyrkii tunnistamaan omat esioletuksensa ja arvostuksensa, ja yrittää säilyttää tutkimusprosessin läpi tietoisuuden omista asenteistaan (Eskola & Suoranta 1998, 18).

4.2 Ympäristön tarkastelu tarjoumina

Seuraavaksi esittelen analyysini kannalta tärkeän tarjouma-käsitteen (affordance), jota sovellan tarkastellessani tutkimuskysymyksiä analyysiluvuissa. Tarjoumateorian valinta tutkielmani analyysivälineeksi hahmottui minulle tutkimusprosessin kuluessa. Tapaustutkimuksen suhdetta empiriiseen tai teoreettiseen kontekstiin ei ole rajattu etukäteen, vaan teorian ja käsitteiden määrittely on osa tutkimusprosessia (Laine ym. 2008, 11). Teoreettiset kytkennät toimivat aineiston tulkintakehyksinä ja analyyttisinä välineinä, joiden avulla rakennan tulkintoja aineistosta (Eskola & Suoranta 1998, 83). Analyyttisinä välineinä käytän tarjouman, paikan ja tilan käsitteitä, joiden välityksellä tarkastelen hevosityrittäjien kokemuksia tilan käytöstä, laiduntamisesta sekä niihin liittyvien asioiden kytköksistä tutkimusalueella.

Transaktionaalisessa tutkimuksessa ihmisen ja ympäristön suhde ymmärretään dynaamiseksi vuorovaikutussysteemiksi. Ihminen tekee aktiivisesti havaintoja ympäristöstään. Samalla ihminen on aktiivinen toimija ympäristössään vaikuttamalla ja muokkaamalla sitä. Toisaalta ympäristölläkin on aktiivinen rooli ympäristön kaikilla tasoilla ihmiseen nähden. (Kyttä ym. 2009, 82) Ympäristö joko mahdollistaa tai rajoittaa ihmisen toimintaa. Ympäristö ei kuitenkaan suoraan määrää, miten ihminen siinä toimii, vaan tarjoaa mahdollisuuksia ja asettaa rajoituksia, jotka joko hyväksytään tai joihin pyritään vaikuttamaan muuttamalla niitä. Transaktionismi on sisäänrakennettuna tarjouma-käsitteeseen. (Kyttä ym. 2009, 83)

James J. Gibson (1979) kehitti ekologisen psykologian haaran ja suoran havaitsemisen periaatteen, jonka avaintermi on tarjouma (affordance). Tarjouma-käsite ei erota ihmistä (sisäistä) ja ympäristöä (ulkoista) toisistaan dualistisesti (Kyttä 2003, 29). Se rikkoo vastakkainasettelun, sillä tarjouma ei ole pelkästään ympäristön tai yksistään siinä

toimivan ihmisen ominaisuus, vaan tarjoumat sijoittuvat yksilön ja ympäristön välimaastoon. Tarjoumien avulla havaitsemista tutkitaan toiminnallisesti aktiivisena prosessina, jossa yksilön oman liikkumisen ja toiminnan kautta hankitaan tietoa maailmasta. Merkitysten havaitseminen on välitöntä, itse asiassa vain kullekin yksilölle merkityksellinen informaatio ylipäättään havaitaan. Ympäristössä on oltava jotain erityistä juuri havaitsijan kannalta, jotta hän havaitsee mahdollisuuden tai rajoitteen. Tosin havainto syntyy vain silloin, kun yksilön ominaisuudet ja tarpeet löytävät vastineensa ympäristössä. (Kyttä ym. 2009, 83) Ympäristössä on siis oltava jotakin, joka tarjoutuu esimerkiksi tartuttavaksi, valokuvattavaksi tai poimittavaksi. Kun yksilön ominaisuudet, kuten fyysiset valmiudet tai tavoitteet sopivat yhteen ympäristön kanssa, voi tarjouma herätä eloon eli aktualisoitua. (Kyttä & Kahila 2006, 12)

Tarjoumat voivat olla joko positiivisia tai negatiivisia. Negatiiviset tarjoumat koetaan ympäristön tuottamaksi uhaksi tai vaaraksi. Negatiivisiin tarjoumiin liittyy sama valinnanmahdollisuus kuin positiivisiin tarjoumiin. Ympäristössä kokemamme negatiiviset tarjoumat ovat hyvin eri luonteisia. Ympäristö asettaa rajoituksia tarjoumien käyttöönotolle. Meillä on tarjoumasta riippuen erilaisia valinnanmahdollisuuksia, voimme esimerkiksi vältellä pelottavaksi kokemaamme paikkaa tai pyrkiä muuttamaan sitä. Sellaiset ympäristön negatiiviset ominaisuudet, joiden kohtaamista ei voi välttää, ovat pakkotilanteita eli ”pakkoumia” (Kyttä & Kahila 2006, 13).

Ympäristössä olevia, mutta ei vielä havaittuja, mahdollisuuksia voidaan kutsua potentiaalisiksi tarjoumiksi, jotka aktualisoituvat kun yksilö havaitsee ne, ottaa käyttöön tai muokkaa niitä. Hevosyrittäjät muokkaavat alueen ympäristöä omia käyttötarkoituksia silmällä pitäen, he esimerkiksi ylläpitävät hevosreittejä metsäteillä ja auraavat hevosväylän järven jäälle, jolloin potentiaalisia tarjoumia syntyy ja niitä avautuu myös muille käyttäjille. Tarjoumien aktualisoituminen voi tapahtua eriasteisesti. Aktualisoituneiden ja potentiaalisten tarjoumien välille voi muodostua syklinen prosessi, sillä tarjoumia muokatessa ja uusia tarjoumia luotaessa vaikutetaan samalla potentiaalisten tarjoumien joukkoon, jotka ovat myös muiden toimijoiden saatavilla. Tarjouman käyttöönottoa voi kuitenkin rajoittaa käytännössä esimerkiksi se, että hevosreitti on tehty pelkästään hevosilla liikkumista varten, jolloin näiden potentiaalisten tarjoumien toteutumista tai käyttöönottoa säätelevät myös sosiaaliset ja kulttuuriset säännöt ja käytännöt. (Kyttä & Kahila 2006, 18) Kytän (2003) mukaan voidaankin puhua (sosiokulttuurisesti) suotavan ja

rajoitetun toiminnan kentistä, jotka säätelevät yksilön omien intressien ja tarpeiden muodostamaa vapaan toiminnan kenttää. Vapaan toiminnan kenttä liittyy ihmisen spontaaniin toimimiseen eri tilanteissa ja itsenäisesti havaittuihin mahdollisuuksiin.

Tarjoumilla viitataan fyysisten toimintojen mahdollisuuksiin ja rajoituksiin, joita tietty eliö havaitsee tietyssä ympäristössä. Tämä on hedelmällinen lähtökohta tarkasteltaessa esimerkiksi hevosen ja laitumen vuorovaikutusta. Hevonen ja laidun ovat keskenään vastavuoroisessa suhteessa, sillä hevonen hyödyntää laitumen kasvuvoimaa ja laidun reagoi hevosen laiduntamiseen. Hevosen laiduntaessa laidun muokkautuu muodostaen elinmahdollisuuksia kasvi- ja eliölajeille. Laiduntamisen toteuttamiseen erilaisilla alueilla kykeyytyy hevosenomistajien näkemykset ja hevostenpidon käytännöt, joita tarkastelen tarjoumien välityksellä laidunnuksen laajempaan toimintapiiriin. Tähän toimintapiiriin liittyy erilaiset kulttuuriset ja sosiaaliset mahdollisuudet ja rajoitteet.

Tarjouma-käsite laajenee helposti kuvaamaan myös emotionaalisia, sosiaalisia ja sosiokulttuurisia rajoitteita ja mahdollisuuksia, joita ympäristö tarjoaa (Kyttä ym. 2009, 83). Ekologista psykologiaa ovat kehittäneet Reed (1996) ja Ingold (2000), jotka laajentavat Gibsonin näkemystä tuomalla esiin sen, että havaitsemiseen vaikuttavat myös kulttuuriset ja sosiaaliset seikat. Sosiaalinen ja kulttuurinen tausta vaikuttavat havaitsijan ja ympäristön vuorovaikutukseen (Jokinen 2004, 22–23). Sosiaaliset käytännöt joko tukevat tai estävät toimintaa. Sosiaaliset säännöt määrittelevät suotavan ja rajoitetun toiminnan kenttiä. Nämä kentät vaikuttavat sekä hevosilla liikkumiseen että yleisemmin hevosyrittäjyyteen ympäristössä, jossa alueen asukasmäärä kasvaa. Tämä johtaa erilaisiin muutoksiin maaseudun ja kaupungin rajavyöhykkeellä. Tiiviissä ympäristössä sosiaaliset säännöt, myös julkilausumattomat, saattavat rajoittaa tai edistää tarjoumien käyttöönottoa. Tarjoumista voidaan joutua myös kilpailemaan tiiviillä alueella; kuka joutuu luopumaan tarjoumien toteuttamisesta ja kuka saa toteuttaa omia intressejään. Tiiviys voi silloin kaventaa vapaan toiminnan kenttää ja kasvattaa rajoitetun toiminnan kenttää, mikä pienentää mahdollisuuksia ottaa tarjoumia käyttöön. (Kyttä & Kahila 2006, 18)

Potentiaalisten tarjoumien käyttöä voi estää se, että havaitsija kokee tarjoumien käytön ja aikeiden toteuttamisen sopimattomaksi. Esteeksi voidaan kokea vallitsevat tavat, julkilausumattomat säännöt tai sosiaaliset normit, jolloin havaittujen tarjoumien toteuttamisesta luovutaan. Havaitsija, joka ei tunne paikallista tapakulttuuria tai

käyttäytymissäntöjä, voi hahmottaa rajoitetun ja suotavan kentän eri tavalla kuin alueella pitkään toimineet ja suotavan kentän normit tuntevat asukkaat. Suotavan ja rajoitetun kentän hahmottaminen on osittain kulttuurisidonnaista, johon vaikuttaa ratkaisevasti havaitsijan yksilöllisyys. Siihen, miten suotavan ja rajoitetun toiminnan kentät hahmotetaan, vaikuttaa kulttuuriperimän luomat kulttuurisidokset ja havaitsijan yksilölliset ominaisuudet. Tilan jakamisesta voi syntyä asukkaiden välille sekä inhimillisiä väärinkäsityksiä että ristiriitatilanteita.

Jäsenmän analysoimani aineiston sisäkkäisiksi toimintapiireiksi. Ensimmäisessä analyysiluvussa ”Hevonen maisemanhoitajana” toimintapiirin ytimen muodostaa hevosen ja laitumen vastavuoroinen suhde, johon liittyy laajempi käytäntöjen toimintapiiri, joka sisältää erilaisten toimijoiden yhdistelmän ja hevostenpidon reunaehdot suhteessa laidunnukseen. Samalla tavalla jäsenmän toisen analyysiluvun ”Maanvalmistus on loppunut” – hevosala tutkimusalueella”, jossa arkiseen ja jokapäiväiseen hevostenpidon käytäntöjen ytimeen kiinnittyy laajempi käytäntöjen toimintapiiri, johon kuuluu asutuksen laajeneminen maaseudulle, eri tahojen käytettävissä olevan tilan jakaminen ja maankäytön suunnittelu. Näin jäsennettyinä saadaan kaksi sisäkkäistä ja toisiinsa sidoksissa olevaa toimintapiiriä, joissa vaikuttavat erilaiset hevostenpitoon liittyvät käytännöt. Tutkimusaineiston empiirisessä analyysissä tunnistan keskeiset tarjoumat kussakin toimintapiirissä erikseen ja pääsen näin etsimään vastauksia tutkimuskysymyksiin.

4.3 Tila ja paikka arkielämän maantieteessä

Tässä tutkielmassa käytän tarjouma-käsitteen lisäksi empiirisessä analyysissä paikan ja tilan käsitteitä. Pysin humanistisen maantieteen näkökulman avulla tuomaan esille ja tekemään näkyväksi kaupungin läheisellä maaseudulla asuvien hevosityrittäjien sidosta kyläyhteisöön ja ympäristöön. Paikan ja tilan käsitteillä haluan korostaa hevosityrittäjien arkisiin kokemuksiin ja elämismaailmaan kiinnittyvää tasoa. Hevostenpidossa hevosilla liikkuminen ja tilan käyttäminen korostuvat, koska hevostilojen toimintaympäristö on laaja. Olennaista analyysissä on yrittäjien toimintaympäristölleen antama inhimillinen ja koettu merkitys. Paikka-käsitteen avulla lähestyn myös kyläyhteisön muuttuvaa ilmapiiriä. Paikan käsitteen voi laajentaa koskemaan alueen hevosityrittäjien ja asukkaiden jaettuja

kokemuksia ja kyläyhteisön kollektiivista kokemusta paikasta, eli paikallista identiteettiä. Paikkaan liittyy läheisesti myös paikallinen tapakulttuuri.

Tila on maantieteen kattokäsite, jolla on kielessämme monta merkitystä. Tilaa voi tarkastella absoluuttisena ja fyysisenä, sekä mitattavissa olevana että suhteellisena. Humanistisessa lähestymistavassa ydinteema on ihmisen suhde paikkaan, jota tulkitaan subjektiivisesti ja kulttuurisesti. Paikka on myös maantieteellinen käsite. Paikan voi osoittaa kartalta, mutta merkityksensä paikka saa vasta ihmisten välisessä vuorovaikutuksessa; siinä miten paikka eletään, miten se koetaan, miten se muistetaan ja miten siitä kerrotaan. Humanistisen maantieteen kentässä nähdään, että inhimillisessä elämässä tilaan ja paikkaan liitetyt tunteet ja merkitykset ovat yhtä lailla tärkeitä kuin tilan fyysisyys (Häkli 1999, 83).

Humanistinen maantiede on tarjonnut vaihtoehdon positivistiselle näkökulmalle tulkita maailmaa. Humanistisessa maantieteessä ja strukturalistisessa maantieteessä nähdään tilan ja paikan syntyvän ja rakentuvan yhteiskunnallisissa prosesseissa. Tila on sosiaalinen ja erottamaton osa yhteiskuntaa. (Häkli 1999, 82) Humanistisen maantieteen tutkimuskohde on ikään kuin kahden maailman rajapinnalla, eletyn ja kuvaillun maailman välissä. Humanistinen maantiede painottaa kokemuksia ja tunteita, kun strukturalistinen maantiede korostaa yhteiskunnallisesti tuotettua tilaa. Paikkoja on humanistisen maantieteen piirissä tulkittu ilmiöinä, jotka saavat merkityssisältönsä ihmisten kokemuksista ja heidän tekemistään tulkinnoista. Ihmiset luovat omien kokemustensa perusteella sidoksen paikkaan ja antavat sille merkityksiä. Paikka tarkoittaa tilaa, johon ihminen lisää merkityksiä elämisaailmassaan, eli tilaa rakennetaan ja tulkitaan yksilöllisesti. Se kietoutuu ihmisen elämään ja yhteiskunnallisiin prosesseihin (Häkli 1999, 82).

Arkielämän maantiede viittaa paikkoihin, joissa elämme, asumme ja työskentelemme. Ihmisen paikka muodostuu, kun ympäristöön liitetään merkityksiä, kun tila täytetään tunteilla, muistoilla, toiveilla ja peloilla; tilasta tulee subjektiivisesti koettu paikka. Yleensä paikallisuuden ja paikan tunne syntyy ajan myötä, arjen toiminnoissa. Paikkaan sopeutuminen ja kiinnittyminen vaatii aikaa, mutta ajan kuluessa menneisyyden paikat muuttuvat muistoiksi, jolloin muistot vaikuttavat siihen, millaisiksi käsitykset paikoista rakentuvat. Elämisen kautta abstrakteista tiloista muotoutuu subjektiivisia paikkoja, joihin muistot luovat perspektiiviä. (Haarni ym. 1997, 17)

Samalla alueella asuvien jaetut kokemukset eli kyläyhteisön yhteinen historia tuottaa kollektiivisen kokemuksen paikasta, ja synnyttää yleisiä mielipiteitä alueen luonteesta tai paikan hengestä (Telinkangas 2005, 46, kts. Haarni ym. 1997). Viittaa alueen luonteeseen ja paikan ”henkeen” termeillä sosiaalinen ilmapiiri ja paikalliskulttuuri. Paikallinen identiteetti muodostuu sekä alueella eläville ihmisille että paikalle. Paikallisidentiteetti tekee paikasta ainutlaatuisen suhteessa kaikkiin muihin paikkoihin. Paikallisidentiteetin kehittymisessä tärkeä tekijä on yhteisön jakamat kokemukset ja näkemykset paikan luonteesta ja sen erityispiirteistä. (Haarni ym. 1997, 18) Alueelliset ja paikalliset identiteetit ovat ikään kuin kertomuksia, joissa kirjoittajina ovat niin paikalliset asukkaat kuin ulkopuoliset tahot. Konstruktionistisen lähestymistavan mukaan tilat, paikat, maisemat ja alueet ovat sosiaalisesti tuotettuja. Esimerkiksi maaseutu omaa tietyn historian, se on yhteiskunnallisesti tuotettu ja sen jäsentäminen on vakiintunut tietynlaiseksi tavaksi hahmottaa todellisuus. Kun huomio kiinnitetään ilmiöiden alkuperään ja historiaan, niiden luonnetta ymmärretään paremmin. (Häkli 1999, 138)

5 Aineisto ja tutkimusmenetelmät

5.1 Haastattelut

Käytän tutkielmassani aineistona hevosityrittäjien haastatteluja. Haastattelin viittä (5) hevosalan yrittäjää, joiden tallit sijaitsevat Tampereen Nurmi-Sorilassa ja Aitolahden alueella. Sopiessani haastatteluista puhelimitse yrittäjien kanssa heidän tilansa tuntui luonnolliselta ja vaivattomalta haastattelupaikalta. Näin pääsin tutustumaan alueeseen ja mahdollisesti myös talleihin hevosineen. Tapasin haastateltavat heidän kotonaan, pihapiirissä tai tallirakennuksessa. Haastattelu on moninaisten sosiaalisten tekijöiden määrittämä vuorovaikutustilanne, jossa myös haastattelupaikan valinnalla on merkitystä haastattelun onnistumiselle (Eskola & Vastamäki 2001, 27). Hevosityrittäjät kertoivat avoimesti ja asiantuntevasti hevosalasta ja tutkimukseeni liittyvistä aiheista. Haastattelut ajoittuivat keväälle 2009 ja alkuvuodelle 2010. Nauhoitin kaikki haastattelut. Muutaman ravihevosen omistaja kieltäytyi haastattelusta ja yhteen ratsastustalliyritykseen en saanut yhteyttä useista soitoista huolimatta enkä saanut vastausta lähettämäni sähköpostiin. Alun perin ajatuksenani oli haastatella hevosityrittäjien lisäksi hevosenomistajia, joilla on tutkimusalueella pieni talli ja joille hevostenpito on harrastus, mutta lopulta hevostoimijoiden haastattelut ohjautuivat pelkästään alueen hevosityrittäjiin.

Haastattelut olivat puolistrukturoituja teemahaastatteluja. Olin otsikoinut teemat ja niiden alle tukikysymyksiä haastattelurunkoon (liite 1). Keskustelut etenivät niin, että välillä vain varmistin, että jokainen pääteema tuli käsiteltyä, toisinaan taas haastattelu seurasi suoraviivaisemmin kysymys kysymykseltä haastattelurunkoa. Haastateltavat kertoivat elävästi muistojaan vuosien varrelta, ja usein haastattelukysymys toi hevosityrittäjän mieleen teemaan liittyvän yksittäisen tapahtuman. Hevosityrittäjät kertoivat mielenkiintoisia kokemuksia vuosien varrelta. Vierailut kestivät tunnista kahteen ja puoleen tuntiin. Itse asiassa juuri pisin haastattelu keskeytyi ja päättyi nuorten ravihevosten kiinni ottamiseen karkuteiltä.

Olen käyttänyt tutkielman aineistona haastattelujen lisäksi kirjallisuutta. Tieteellisellä kirjallisuudella on ollut tutkimuksessani etenkin tutkimusongelmien aihepiiriä taustoittava tehtävä. Luonnontieteelliseen tutkimuskirjallisuuteen olen tukeutunut erityisesti kohdissa,

joissa käsittelen perinnebiotooppien hoitoa, perhostutkimusta ja hevoslaidunnusta. Hevostutkimuksen kenttään olen perehtynyt monipuolisesti. Oma kiinnostukseni hevosalaa kohtaan on vaikuttanut siihen, että työn tutkimuskirjallisuudessa painottuu hevostutkimus.

5.2 Hevostallien esittely

Aitotalli

Aitotalli on kymmenen hevosen talli, jonka hevoset ovat ratsastus – ja valjakkokäytössä. Tallilla on ratsastustunti- ja valmennustoimintaa. Lisäksi yritys tarjoaa täysihoidtopaikkoja ja tallilla on pientä kasvatustoimintaa. Tallin toiminta alkoi harrastuksesta, ja yritysmuotoinen toiminta aloitettiin vuonna 2009.

Holvastin tila

Nykyiselle paikalleen Holvastin tila perustettiin 1950-luvulla. Tilalla on sekä ratsuja että ravureita, kaiken kaikkiaan tilalla on parikymmentä hevosta. Holvastin tila tarjoaa hevosille täysihoidtopaikkoja, ja tilalla on pienimuotoista ratsu- ja ravihevosten kasvatusta ja valmennustoimintaa. Tilalla viljellään ja peltoja on vuokrattu tilan käyttöön.

Kujala

Kujalan tila on ravihevostalli, joka kasvattaa ja valmentaa hevosia. Tilalla on kasvatettu yli 15 varsaa. Tilalla on myös osaomistushevosiä valmennuksessa. Tilalla harjoitetaan hevostenpidon lisäksi maataloutta.

Kulkaan tila

Kulkaan tila on kilparatsastustalli, jolla on estehevosiä, siitostammoja ja varsoja. Tilalla on maneesi, jossa hevosia koulutetaan ja treenataan sekä pidetään valmennustunteja. Tilalla on myös pienimuotoista kasvatustoimintaa, ja lisäksi Kulkaat tuovat hevosia ulkomailta myyntiin Suomeen. Tallilla on satunnaisesti muiden omistuksessa olevia

hevosia, mutta pääosa tallin hevosista on tilan omia. Kulkeilla on ollut hevosia 1980-luvulta lähtien.

Laalahden tila

Laalahden tila on kasvatustalli, joka kasvattaa ravihevosia. Kaikki tallin hevoset ovat ravihevosia. Lisäksi tallilla on muutama vuokratallipaikka, joista osa on tallinpitäjien valmennuksessa. Omia hevosia valmennetaan ja niillä kilpaillaan. Haastattelun aikoihin tallilla oli yhteensä 18 hevosta. Tilalla on hevostenpidon lisäksi maanviljelyä.

5.3 Aineistolähtöinen analyysi

Kvalitatiivinen tutkimus analysoidaan yleensä aineistolähtöisesti. Laadullisessa tutkimuksessa hypoteesittomuus tarkoittaa, että tutkijalla ei ole lukkoonlyötyjä ennakkolehtämisiä tutkimuksesta tai tutkimustuloksista. Tämän tutkielman teko lähti liikkeelle ajatuksesta selvittää hevostilojen mahdollisuuksia ja esteitä käyttää hevosiaan luonnonniittyjen laidunnukseen. Minulla ei ollut hypoteesia, jonka olisin tutkimuksen avulla pyrkinyt todistamaan oikeaksi tai vääräksi. Eskola ja Suoranta (Eskola & Suoranta 1998) tämentävät, että kvalitatiivisessa tutkimuksessa aineiston käsittelyn tavoitteensa voi olla uusien hypoteesien keksiminen eikä valmiiden hypoteesien todistaminen oikeaksi tai vääräksi.

Laadullisen aineiston tutkijalle tarjoutuu monia vaihtoehtoja analysointiin. Kvalitatiiviseen tutkimukseen liitetään aineistolähtöinen analyysi, joka yksinkertaistettuna tarkoittaa teorian rakentamista empiirisestä aineistosta lähtien (Eskola & Suoranta 1998, 19). En ollut etukäteen päättänyt lopullisia tutkimuskysymyksiä, tutkimuksen rajausta tai aihepiirin laajuutta, vaan annoin haastatteluaineiston ohjata tutkimuksen kulkua. Aiemmat kokemukseni ohjasivat havainnointiani, mutta pyrin kuitenkin siihen, etten muodostaisi omien kokemusteni perusteella asetelmia, jotka rajaisivat tutkimuksellisia toimenpiteitä.

Aluksi ryhmittelin haastatteluaineiston eri teemoihin. Teemoiksi muodostuivat: a) maankäytön kysymykset hevostenpidon näkökulmasta, b) hevosyrittäjyyden tulevaisuus ja kehitysnäkymät tutkimusalueella, c) yleinen suhtautuminen hevostoimintaan, d)

laidunnuskäytännöt ja e) luonnonsuojelukysymykset ja luonnonsuojelutavoitteiden kytkökset maatalouselinkeinon. Osa käsiteltävistä teemoista oli muodostunut esikäsitykseni perusteella jo ennen haastatteluja, kuten laidunnus, perinnebiotoopit ja tummaverkkoperhonen. Läpikäydessäni aineistoa löysin muutaman yllättävän ja merkittävän teeman, jotka nostin analyysiin mukaan. Nämä olivat yleinen hevosiin suhtautuminen ja laajenevan asutuksen vaikutukset hevosilla liikkumiseen.

Tämän jälkeen kokosin jokaisesta haastatteluvastauksesta tiettyyn teemaan liittyvän kohdan. Näin haastatteluaineistoni oli jaettu karkeasti viiteen eri ryhmään, joista valitsin aineiston mielenkiintoisimmat kohdat Jari Eskolan (2001) esittelemän matriisimallin mukaisesti, eli arvioin eri teemojen osalta jokaisen vastauksen antoisuuden tutkimusongelman käsittelyn kannalta. Etenin näin teema kerrallaan ja syntyneen taulukon avulla valikoitui analyysiin teeman antoisin vastaus, jota täydensin toiseksi antoisimmalla vastauksella jne. Eskola kuvaa menettelytapaa analyyttisen induktion ideaa soveltavaksi lumipallotekniikaksi (Eskola 2001, 148). Koottuani mielenkiintoisimmat vastaukset yhteen jaoin ne kolmeen laajaan aihe ryhmään, jotka ovat: 1. Hevosen ja laitumen vuorovaikutus, 2. Hevosyrittäjien käytännöt, 3. Hevostalouden tilavaatimukset ja asema tulevaisuudessa.

Näitä kolmea laajaa aihe ryhmää tarkastelen analyysiluvuissa edellisessä ”Tutkimuksen teoreettinen viitekehys ja käsitteet” –luvussa esittelemieni käsitteiden avulla. Seuraavaksi siirryn empiiriseen analyysiin. Varsinaisia analyysilukuja on kaksi, joista ensimmäisessä käsittelen hevoslaidunnukseen ja maisemanhoitoon kytkeytyviä asioita tarjoumien valossa. Toisessa analyysiluvussa avaan hevostoiminnan reunaehdoja ja tilatarpeita sekä muita hevostenpitoon vaikuttavia tekijöitä tarjouman, tilan ja paikan käsitteiden kautta.

6 Hevonen maisemanhoitajana

Tämän luvun lähtökohtana on hevostenpidon kiinnittyminen ympäristöön osana luonnonhoitoa. Pyrin selvittämään laidunnuksen mahdollisuuksia perinnemaiseman hoidossa, ja erityisesti mielenkiinnon kohteina ovat perinteisen maalaismaiseman avoimena pitäminen ja perinnebiotooppien hoito. Keskityn ensin analysoimaan hevoslaidunnuksen ja laitumen vuorovaikutusta tarjoutumien kautta. Hevonen ja laidun ovat keskenään vastavuoroisessa suhteessa, sillä hevonen hyödyntää laitumen kasvuvoimaa ja laidun reagoi hevosen laiduntamiseen. Toisaalta laitumellakin on aktiivinen rooli hevoseen nähden. Tutkimusalueen niittyverkostossa elää erittäin uhanalaisen tummaverkkoperhosen metapopulaatio, jonka elinolosuhteita parantaa luonnonniittyjen hoito. Hevostyyppit ovat keskenään erilaisia laiduntajia, ja erilaiset laitumet tarjoavat erilaisia vaihtoehtoja. Tämän jälkeen laajennan aihepiirin käsittelyä asioihin, jotka vaikuttavat ja liittyvät hevoslaidunnukseen. Näitä ovat hevostenomistajien hyvän laitumen määritelmät ja laidunnuskäytännöt. Käytäntöihin vaikuttavat tallinpitäjien positio elinkeinon harjoittajina, maiseman- ja luonnonsuojelun tavoitteet ja maanomistajien suhtautuminen niihin, taloudelliset kytkennät ja käytännön realiteetit. Hevosenomistajille avautuu erilaisia tarjoumia laiduntamisen toteuttamisessa. Hevoslaidunnusta käsittelevässä osiossa tukeudun vahvasti kirjallisuuden osalta kirjaan Hevoslaitumilla (Erola & Saastamoinen 2008), joka on ainoa Suomessa julkaistu yksinomaan hevoslaidunnusta käsittelevä tietokirja.

6.1 Hevoset laiduntajina

Hevonen on ruohonsyöjä, jolle luonnollisin olemisen tapa on laidunnus. Vaikka hevonen on elänyt ihmisen kesyttämänä jo tuhansia vuosia, korsirehu on sille edelleen parasta perusravintoa. Hevos- ja ponirotuja on jalostettu pitkään erilaisiin käyttötarkoituksiin, joten roduissa on paljon eroja niin fyysisten kuin psyykkisten ominaisuuksien suhteen. Laidun tarjoaa hevoselle mahdollisuuden lajinomaiseen käyttäytymiseen, ravintoa, luonnollista liikuntaa ja virikkeitä.

Haastattelemillani hevosityrittäjillä on pitkä kokemus hevosen laiduntamisesta. Laiduntamisen toteuttamisessa ei ole yhtä oikeaa tapaa, vaan jokainen hevosenomistaja toimii kokemuksensa pohjalta ja käytännön mahdollisuuksien rajoissa. Kaikkien haastattelemiini hevosityttäjien hevosista ainakin osa laiduntaa kesäisin. Haastatteluaineistostani käy ilmi se seikka, että eri tyyppisten hevosten ja hevosten pitäminen eri käyttötarkoituksissa vaikuttaa omalta osaltaan hevosityttäjien kokemuksiin, käytäntöihin, ja mielipiteisiin laidunnukseen liittyvistä asioista. Tallimaskotin virkaa hoitava shetlanninponi eroaa monin tavoin tiiviisti kilpailevasta lämminverisestä ravurista. Yhteistä kaikille hevosille ja poneille kuitenkin on se, että ne viihtyvät laitumella, jos siellä on tarpeeksi ruokaa ja tekemistä.

Ei se hevonen oo sillai tyhmä, että jos se on ihan tasasella pellolla niin ei sen aika kulu, täytyy olla jotain virikkeitä, jotta aatellaan että se pysyy, kai sillä hevosellakin jonkinlainen mielenterveys on... -Kyllä se laiduntaminen on hyvin semmonen, ettei voi kuvitella etteikö niitä pidettäis ulkona, se ois niin epäinhimillistä pitää niitä vaan karsinassa.” (Ratsutallyrittäjä II)

Laitumen ravinto on ihanteellista hevoselle, mutta laiduntamisella on muitakin hyviä puolia. Hevonen on laumaeläin, joten se pääsee toteuttamaan lajityypillistä käyttäytymistään laitumella. Varsinkin luonnonlaitumet tarjoavat hevosille erittäin monipuolista liikuntaa ja virikkeellisen ympäristön, jonka epätasainen maasto kehittää varsinkin nuorten hevosten reaktio- ja koordinaatiokykyä. Lisäksi liikkuminen laitumella kehittää luustoa ja lihaksia sekä vahvistaa niveliä.

Vallanki nuo mäet on ihanteellisia, ne on semmosia rinteitä siellä (laitumilla), et kallioo ja kivikkoo ja suomaata, ne on kyllä semmosia niinku hevosen kannalta treenaavia laitumia. Valmentavia laitumia, ku siellä on mäkiä. (Ravitallyrittäjä II)

Tavallinen käytäntö on, että siitostammat varsoineen, joutilaat lepohevokset, kevyessä käytössä olevat harrastushevokset ja nuoret oriit laiduntavat. Aktiivisessa valmennuksessa olevat hevokset yleensä tarhataan laitumen sijaan. Toisaalta esimerkiksi ravureita voidaan tiiviillä kilpakaudella kilpailuttaa laitumelta käsin, mikä tarkoittaa, että starttien välillä ravuria pidetään ”palautumassa” laitumella eikä sitä juuri treenata. Tiiviin kilpailujakson

jälkeen usein myös ratsu lasketaan laitumelle. Hevosissa on yksilöllisiä eroja, jotka on otettava laidunnuksessa huomioon. Osa hevosista on erittäin herkkiä hyönteisille, jotka saattavat häiritä hevosta hyönteiskarkotteista tai allergialoimituksesta huolimatta niin paljon, että hevosta ei voida pitää laitumella. Hyönteisille yliherkän hevosen olemus on silmiin pistävän rauhaton, ja jopa paikallaan seisominen näyttää olevan sille lähes mahdotonta. Pahimmassa tapauksessa hyönteiset rajoittavat hevosen käyttöä ja laidunnusta koko kesän ajan.

Usein se kävely tulee siellä (laitumella) siitä, että hyönteiset kiusaa. Kyllä ne käveleekin siellä, ja ne väsyvät siellä. Sillä niitä kilpahevosia ei todella pidetä siellä (laitumella), sillä ne ei lepää laitumella. Sillä tavalla se on ongelma siinä. Sit nää kilpahevoset ku laiduntaminen ei onnistu, talvella ne menee lumihangessa niin sehän hyvää treeniä-. (Ratsutalliyrittäjä II)

Nuoria orihevosia pidetään yleensä kesän ajan laumana niin sanotulla orilaitumella, jolloin ne oppivat laumakäyttäytymisen sääntöjä ja sosiaalisuutta, mikä helpottaa myös oriiden myöhempiä kouluttamista ja käsittelyä. Yleensä orihevoset ovat luonteeltaan kovempia ja vaativampia kouluttaa kuin tammot, joten muiden nuorten oriiden seura tasoittaa niiden temperamenttia. Perinteisesti orilaidunta on pidetty suurella arvossa oriiden kehityksen kannalta, mutta ravitalliyrittäjä (Ravitalliyrittäjä III) mainitsee, että nykyään on myös eräviä näkemyksiä orilaitumen tarpeellisuudesta. Hevonen on tapaturma-altis eläin, se voi loukkaantua liikkeessaan, nujakoidessaan ja leikkiessään muiden hevosten kanssa hankalakulkuisessa maastossa. Hevoselle syntyy helposti nirhaumia, lihasvenähdyksiä, jännerevähdyksiä ja muita vammoja, jotka saattavat parantua hitaasti ja rajoittaa hevosen käyttömahdollisuuksia jatkossa. Osa hevosenomistajista ajattelee, että luonnonlaidun, jossa on vaikeakulkuista maastoa, kehittää hevosesta niin sanotusti varmajalkaisen, osa hevosenomistajista taas minimoi loukkaantumisriskejä muokkaamalla laidunmaastoa turvallisemmaksi ja valitsemalla huolellisesti alueet, joihin laitumia aidataan.

Toisaalta kun on kivisiä kolkkoja mäkiä, mitä on pellonreunoissa, ei uskalleta oikein pitää (hevosia), ettei tuu jalkavammoja, mutta ne on aika hyvin putsattu kivet ja semmoset vaaratekijät missä ne on. Tässä on kahdenlaisia (laitumia), on viljeltyjä laitumia, ihan silkkää peltoa. Ne on viljeltyjä peltoja ja sitten on näitä mäkiä, joissa on puita. (Ratsutalliyrittäjä II)

Hevosyrittäjät työskentelevät tiiviisti hevosten kanssa, joten he oppivat tuntemaan hevosensa yksilöllisine luonteenpiirteineen ja erityisine hoitotarpeineen. Hevosten kanssa työskentelevältä vaaditaan monesti kekseliäisyyttä hevosenhoidossa arjen sujumisen suhteen, sillä myöskin hevonen on utelias ja kekseliäs eläin. Hevosenomistajan käytäntöihin ja laitumen valintaan vaikuttavat lukuisat seikat, joista merkittävimmät huomioitavat tekijät ovat haastatteluaineiston perusteella hevosten turvallisuus ja laiduntavien hevosten vaivaton hoito. Ihanteellinen laidun sijaitsee alueella, jossa virtaa oja tai vesistö, jotta juomavettä ei tarvitse tuoda kauempaa. Sen lisäksi että hevostenhoito helpottuu luonnonveden ansiosta, myös hevoset pitävät käsittelemättömästä vedestä. Yrittäjä on havainnut, että varsat juovat mieluummin vähän kuiviketurpeen sekaista ”teetä” ja vanhemmatkin hevoset suosivat lätäkköjä ämpäristä tarjotun kraanaveden sijaan.

Kauheen hyvähän se olis, että ois se puhdas vesi jota ne pystyy juomaan, ei se tarvitse olla kloorattua puhdasta vettä, hevosen käsitys puhtaasta vedestä voi olla esimerkiksi vesilätäkkö, edelleenkin usein meillä on tuo 22-vuotias vanha tamma, jos se saa valita juoko se ämpäristä vai vesilätäköstä, niin tasan tarkkaan se menee ja juo siitä vesilätäköstä. (Ravitalliyrittäjä I)

Kaikki haastattelemani hevosyrittäjät myös arvostavat laitumessa sitä, että metsä tai puusto tarjoaa suojaa hevosille. Hevoset viihtyvät harvoin katoksissa ja sääsuojissa. Yrittäjä selostaa, että hevoset viihtyvät metsän suojassa paremmin kuin rakennetuissa sääkatoksissa: ”Siellä pitäis olla metsää, isäni mulle marmattaa, ku rajaan metsiin tarhoja, ku ei siellä kasva mitään, mutta tommoset pienet (metsä-) pläntit käy suojana, ja aika usein ne (hevoset) on pimeellä ja tuulisella säällä siellä.” (Ravitalliyrittäjä I)

Aitaaminen ja aitojen korjaaminen on työlästä. Koska hevonen on säikky saaliseläin, se pakenee vaaraksi mieltämäänsä asiaa. Se kuinka hyvin aidat pitävät hevoset laitumella, ei riipu välttämättä aitojen kestävydestä, vaan hevosissa on myös eroja sen suhteen, kuinka helposti ne reagoivat kokemaansa uhkaan. Osa hevosista pakenee herkästi läpi aitojen, kun osa taas rauhoittuu laukkapyrähdysten jälkeen tai ei säikähä ollenkaan: ”Miks ne pelkäs hirviä? -Hirvet kulkee aidoista riippumatta ja rikkoo aidat, mutta nuo hevoset on semmosia, että ne enimmäkseen pysyy, vaikka aita ois maassa, niin ne tietää että se on aita

eikä ne siitä mene, ne pysyy hirveen kauniisti aidoissa.” (Ratsutallyyrittäjä I)

Tutkimusalueella liikkuu yrittäjien havaintojen mukaan hirviä ja joskus karhuja, joita hevoset saattavat säikähtää paeten laumana kohti tallia. Riistaeläimet juoksevat aidat kumoon ja hevoset yleensä pakenevat metsäeläimiä, joten laiduntamisessa on tärkeää, että hevosia ja aitojen kuntoa on vaivatonta tarkkailla päivittäin.

Me päivittäin nähdään ne, ku me ajetaan tästä hevosilla, se menee siitä vierestä, ne tulee aamu- tai iltapäivällä laskettua. Aina me jossain vaiheessa nähdään ne. Oman aikansa se vie seurata hevosia mikäli ne on kauempana laitumella. Ja turva on lähellä, jos sattuu karhu tulemaan. Yhtenä vuonna tuli kahden aidan läpi koko lauma silimät väärin päin päässä. Ja sitten, niin siitä niitten olemuksesta näki, että jotain epätavallista oli tapahtunut. Ja mä kävin kattomassa sitten, ja ne oli lähtenyt sitten tuleen tänne, olivat tulleet aidasta läpi, ne aidan langat oli tullu mettään päin, ku ne juoksee läpi aidan, ja siitä suoraan kotio, ja korjattiin ne aidat sitten, ja vietiin ne takaisin ja ne jäi ihan rauhassa sinne. Se karhu oli ihan vaan ohikulkumatalla. Seuraavana yönä linja-autonkuljettaja sen sitten näki tuossa Teiskontiellä. (Ravitallyyrittäjä II)

6.2 Käsitteet hyvästä hevoslaitumesta

Hevoslaitumet jaetaan karkeasti kahteen eri tyyppiin: viljeltyt laitumet ja luonnonlaitumet. Viljeltyt laitumet ovat nurmipeltoa, jota muokataan ja hoidetaan koneellisesti. Pellon maaperä, kasvillisuusvyöhyke ja tulevan laiduntamisen voimakkuus vaikuttavat sopivimman siemenseoksen valintaan, mutta nyrkkisääntönä pidetään, että siemenseoksessa suurin osa on hevoselle hyvin maistuvaa timoteitä. Lisäksi siemenseokseen kuuluu yleensä nurmi- ja ruokonataa, niittynurmikkaa ja englanninraiheinää, joiden lisäksi siemenseokseen voi lisätä valkoapilaa, joka kasvaa timotein aluskasvina ja kestää talleausta melko hyvin (Erola & Saastamoinen, 2008, 12). Siemenseosta kylvetään yleensä 20–30 kiloa hehtaaria kohti. Viljelty laidun uusitaan 3–5 vuoden välein, jotta tuottavuus säilyy ja sato pysyy hyvänä. Nurmen uusimiseen kuuluu kylvön lisäksi pinnan muokkaus, kalkitus ja rikkakasvien torjunta. Viljeltyä nurmea lannoitetaan ainakin keväisin, ja lannoituksen määrää arvioitaessa huomioidaan laidunnuksen voimakkuus sekä laiduntavien hevosten tyyppi ja käyttö, esimerkiksi

joutilaille poneille riittää hyvin vähälannoitteinen nurmi. Karkeasti arvioiden yhdelle hevoselle riittää 0,25–0,5 hehtaaria hyvää laidunta (Erola & Saastamoinen, 2008, 68).

Luonnonlaitumet ovat viljelemättömiä ja luonnontilassa. Luonnonlaitumet sopivat hyvin joutilaille hevosille, koska niittyjen ruoho sisältää usein vähemmän energiaa ja valkuaisaineita kuin viljellyt nurmet. Luonnonlaitumella saattaa kasvaa hevoselle haitallisia ja myrkyllisiä kasveja, jotka se yleensä vaistonsa varassa ja oppimisen tuloksena jättää syömättä, jos hyvälaatuista ruohoa löytyy tarpeeksi. Luonnonlaitumen hoitoon kuuluu niittäminen alueen puhdistamiseksi ja lohkosyöttö, mikä suojaa maaperää ja kasvillisuutta liialta kulumiselta. Luonnonlaidunta on varattava yhdelle hevoselle vähintään 0,7 hehtaaria (Erola & Saastamoinen, 2008, 68). Luonnontilaisen ja viljellyn laitumen laatueroja ja kokonaisvaltaista paremmuutta on vaikea vertailla, koska hevosen rodusta, iästä ja käytöstä riippuu millainen laidun ja laidunnusmuoto on sille sopivin. Perinnebiotooppien hoidon ohjevihkosen (Jääskeläinen 2003b) mukaan hevosen laidunnustapa on lähes samanlainen kuin nautakarjalla, tosin ne pystyvät syömään kasvillisuuden matalammaksi kuin nautakarja, mutta toisaalta ne ovat valikoivampia syötävien kasvien suhteen. Hevoset syövät laiduntaessaan heiniä ja erilaisia ruohoja sekä puiden lehtiä ja kuoria. Ihanteellinen laidun hevoselle on kuivahko ja kovapohjainen. (Jääskeläinen 2003b, 5)

Mä tykkäänki kun siellä on vähän kissankelloo, mutta kyllä nekin muokataan ja käännetään heinäpelloksi, mutta tietysti kun toisina vuosina ne vaan laidunnetaan, niin sinne tulee niittykasvia ja semmosta, mutta se on ehkä vähän semmosta köyhempää heinää ja karumpaa maastoa, ettei se sitten ehkä kestä laidunnusta niin paljon kuin joku oikein tehokkaasti viljelty läntti. (Ravitalliyrittäjä III)

Alkukantaisia hevostyyppejä muistuttavilla vanhoilla roduilla, joihin lukeutuu muun muassa vuonohevonen, islanninhevonen ja Gotlannin russponi, on säilynyt monia alkukantaisten hevostyyppien psyykkisiä ja fyysisiä ominaisuuksia. Kovassa valmennuksessa oleva hevonen vaatii paljon energiaa, joten pelkkä niukkaravinteinen laidun ei täytä sen energiantarvetta. Alkukesästä viljellyn laitumen sokeri- ja valkuaispitoisuus on tosin niin suuri, että kilpahevosillekin pitoisuudet voivat olla liian korkeita. Tällöin niukkaravinteinen laidun sopii niillekin, mutta energiantarvetta

täydennetään tarvittaessa väkirehulla. Useimmilla alkukantaisemmilla hevos- ja poniroduilla on taas niin tehokas rehunkäyttökyky, että niille riittää mainiosti vähäravinteinen laidun, etenkin jos ne eivät ole aktiivisessa käytössä. Kevyessä käytössä oleva hevonen, niin sanottu joutilas tai lepohevonen, pärjää vähemmällä ravinnolla kuin aktiivisessa käytössä oleva hevonen.

Koska noi vuonohevoset on niin hyviä rehunkäyttäjiä, että me yritetään pitää mahdollisimman pienellä, kevyellä, semmosella mieluiten ihan luonnonniityillä, tai vanhoilla hoitamattomilla peltolohkoilla, metsittyneillä peltolohkoilla, elikä että ne pitää auki semmoset, ne on semmosia maisemanhoitoyksiköitä. Kuus näistä hevosista on semmosia, jotka voi laiduntaa missä tahansa. Vanhat tammot on semmosia, että mä voin pistää ne vaikka istutus-, semmoseen nuoreen taimikkoon heinäämään sitä taimikkoo siellä, koska ne hyvin siivosti syö kaiken ympäriltä ja jättää taimet rauhaan, eivätkä kohkaa turhia. Ei (tarvitse lisärehua) ne elää aivan sillä (heinällä). (Ratsutalliyrittäjä I)

Hevosyrittäjien näkemykset luonnonniittyjen ominaisuuksista ja sopivuudesta hevoslaidunnukseen eroavat paljon. Tämä johtunee jo aiemmin mainitsemastani eroista hevosten tyypeissä ja käyttötarkoituksissa. Osalla talleista hevoset syövät kesäaikaan pelkästään korsirehua, osalla väkirehua annetaan vähän laidunruohon täydennykseksi. Haastattelemani yrittäjän (Ratsutalliyrittäjä II) kaikki hevoset tarvitsevat poikkeuksetta lisärehua laiduntaessaan luonnonniityllä. Hän näkee, että juuri tämän lisärehun tarpeen takia perinnebiotooppien hoito hevoslaiduntamisen avulla ei ole tarkoituksenmukaista. Toinen yrittäjä (Ratsutalliyrittäjä I) taas näkee tilanteen lähes päinvastaisena, sillä hänen hevosensa omaavat niin tehokkaan rehunkäyttökyvyn, että niitä on juuri sen vuoksi pidettävä mahdollisimman vähäravinteisella laitumella, että ne eivät lihoisi liikaa laidunkauden aikana. Hän on tarkkaillut hevostensa laiduntamista ja havainnut, että hevoset itse asiassa valitsevat luonnonniityn viljellyn pellon sijaan.

Jos hevoset saa valita niin ne syö luonnonniittyjä, ainakin nuo vuonohevoset ja suomenhevoset. Jos niillä on vaihtoehtoja, että mihinkä ne menee syömään, niin ne syö ensimmäisenä ne luonnonniitypuolet ja sitten vasta sitä viljeltyä, sitä lannotettua. Mä luulen, että se on monipuolisempaa ja maukkaampaa luonnonniityllä ja siinä on erilaista paljon, koska ainakin meillä nuo vanhemmat

tammat, niin kyllä ne osaa ettiä ne parhaat palat sieltä. Ne syö hyvin valikoiden, mitä ne sieltä ottaa, ja mitä ne sieltä jättää syömättä. (Ratsutalliyrittäjä I)

Pyysin haastattelemiani hevosyrittäjiä pohtimaan viljellyn ja luonnonlaitumen laadullisia eroja. Ravitalliyrittäjät ovat sitä mieltä, luonnonlaidun täyttää hevosen energiatarpeen, jos laidunala on riittävästi. Usein luonnonlaitumet ovat kuitenkin niin pieniä pinta-alaltaan, että ne eivät riitä ravinnoksi useammalle hevoselle koko kesäksi. Etenkin syksyä kohti ruohon kasvu hidastuu ja ravintoarvot laskevat, joten hevosille on yleensä annettava laitumelle lisärehua.

Kun ajattelee maalaisjärjellä, että ne (hevoset) tulee kuivatulla heinällä ja kauralla talvisin toimeen, niin olis se vihree ruoka minkälaista tahansa, vaikka kuinka tavallaan ravintoarvoltaan miten alhaista, niin jos sitä on tarpeeksi paljon, niin kyllä se varmasti pystyy syömään sitä pysyäkseen hyvässä kunnossa. Ennemminkin niin, että viljellyssä nurmessa on se ongelma, että se on liian vahvaa. (Ravitalliyrittäjä I)

Jos hevosta ei syystä tai toisesta pidetä kesälaitumella, monet omistajat ruokkivat hevostaan tuoreella niittoheinällä. Tämä on monessa tilanteessa käytännöllistä, sillä tallilla ei ole välttämättä laidunmaata käytössään, mahdolliset laidunmaat sijaitsevat tallista liian kaukana päivittäisen hoidon kannalta tai aktiivisessa käytössä olevia hevosia ei ehdittäisi hoitaa ja treenata laitumelta käsin. Voi olla myös tilanne, että laitumelle ei voida viedä kaikkia hevosia yhtä aikaa, koska laidunala ei riitä koko laumalle tai kaikki hevoset eivät tule toimeen keskenään. Laiduntaessaan hevonen käyskentelee paljon tehden polkuja ja muodostaa hylkylaikkuja, joten heinä ei kasva tasaisesti eikä hevonen syö hylkylaikuilla kasvavaa heinää. Yrittäjä on päätenyt osittain niittoheinäruokintaan, jolloin pellon hyötysuhde on tehokas.

Jos ajattelee nurmen tuottamista niin laiduntaminen on aika epätaloudellista. Hyvä esimerkki on tuossa tuo hehtaarin kappale, minkä mä hyväkasvusena vuonna ruokin, silppurilla ajaen, kymmenen hevosta koko kesän. Aina kun ringin ajoin niin pieneni ja pieneni, niin seuraava eli ensimmäinen jo kasvaa, jos siinä ois kymmenen hevosta laiduntanu niin viikon päästä siinä ei ois ollu karvaakaan missään. -Mä ajan sitä niittosilppurilla niille karryyn joka toinen päivä ja osan

heitän sinne suoraan ja levitän sitten seuraavaksi päiväksi ettei se lämpiä. Mä yritän sen nurmen käyttää niin hyvin, voi sanoa että kesäkuun alusta elokuun loppuun usein syyskuunkin vielä, jos ei ole vaan liian märkää, ne syö käytännössä pelkästään vihreetä, todella vähän mitään muuta.(Ravitalliyrittäjä I)

6.3 Hevosyrittäjien arkinen luonto ja ympäristöhoito

Hevosyrittäjien arjessa on luonto lähellä, hevosyrittäjä toimii luonnossa. Hevosilla kuljetaan päivittäin maastossa ja metsäteillä, hevosia pidetään tarhoissa ja laitumilla. Vuodenaikojen kiertokulku ja säävaihtelut vaikuttavat maanviljelyn ja hevostenpidon arkeen. Hevostilalliset tarkkailevat töidensä ohella luonnonilmiöitä. Hevosyrittäjät tuntevat paikallisen luonnon ja maiseman erityispiirteet hyvin. Kun haastattelemani hevosyrittäjät kertoivat tarinamuodossa kokemuksistaan ja muistoistaan, huomioni kiinnittyi siihen, että luonto esiintyi usein tapahtumapaikkana ja luonnonilmiöillä oli suuri rooli mieleen painuneissa tapahtumissa. Maanviljelijät suhtautuvat luontoon käytännöllisesti ja toiminnallisesti. Hevosyrittäjät asuvat ja työskentelevät lähellä luonnonvoimia. Yrittäjät kuvailevat kuinka luonto ja säät on huomioitava arkisessa työssä. Kahdella yrittäjällä on esimerkiksi kokemuksia hevostapaturmasta samalta soistuneelta alueelta, josta on aikoinaan otettu multaa kylän tarpeisiin. Paikalliset ovat nimenneet paikan pahoiksi soiksi. Lähellä on hevoslaitumia, ja hevosyrittäjä kertoo kuinka lahjakas mutta utelias nuori ravuri oli vajonnut mutakuoppaan kaulaansa myöten. Hevosen ympärille saatiin kierrettyä liinat, joiden avulla se nostettiin kaivinkoneella.

Kukaan muu ei ollu karannu, ja se oli yksin lähteny seikkaileen semmoseen mutakuoppaan. Sillä oli tosiaan pää vaan kovalla töyräällä. Mä en tiedä kuinka kauan se oli kerenny oleen siellä, mut ku me käydään kattomassa joka päivä vähintään se kerran päivässä, niin sitä ei vaan ollu tullu porukassa. Kaikki muut tuli ottaan kivennäisiä ja kauroja, ja sitä ei kuulunu. Ja sitte lähettiin ettiin, et missä se on ja sielä oli pieni aukko aidassa, ja siitä lähti hevosen jäljet. Se oli käyny jo jossain ja se oli jo ollu tulossa takaisin päin, mutta se on aika rohkee ja utelias hevonen, niin että sille oli vähä tullu vahinko. Mutta jos ois ollu niin, ettei kävis joka päivä, jos ois ollu siellä sen vuorokauden, niin se ois vaan uupunu

kerta kaikkiaan, että vaikka se ei ois syvemmälle painunu enää, niin kyllä se olis kuollu. Ja tietysti ku oli elimistö puristuksissa. (Ravitalliyrittäjä III)

Neljä haastattelemistani hevosyrittäjistä on myös maanomistajia ja maanviljelijöitä. Erikoistutkija Ari Jokinen (2004) käsittelee väitöskirjassaan yksityisomistuksessa olevien metsien ja rantojen hyödyntämistä. Jokisen mukaan maanomistajan luontokäsitys perustuu ainutlaatuisiin henkilökohtaisiin ja yhteisöllisiin merkityksiin, joita maan omistamisen ja hoitamisen kautta syntyy. Jokinen toteaa, että maapalstan hoito luo läheisen ja pitkäkestoisen sidoksen luontoon (Jokinen 2004, 11). Maanviljelijöiden työtä rytmittää vuodenaikojen vaihtelut ja sääilmiöiden seuraaminen. Ne määrittävät suurelta osin maanviljelystöiden ajankohdan. Maanomistajat suhtautuvat myönteisesti maillaan oleviin arvokkaisiin luontokohteisiin. Yrittäjän mieleen jäänyt lyhyt vuoropuhelu heinänteon lomassa kuvastaa hyvin kuinka maanviljelijät tuntevat lähiluontoa ja esimerkiksi tummaverkkoperhosen suojeluun liittyvät toimet, kuten ekologiset käytävät, ovat heille tuttuja.

Se oli sadekesä -98, mä en meinannu saada millään heinää tehtyä. Aina sato ja sillon ensimmäisen kerran tehtiin valkoisia palloja. Se oli Kangasalta urakoitsija, joka teki niitä palloja. Se näki sitten miehet siellä suolla, ku ne kaato niitä pajupuskia ja kysy pojalta: Mitä nuo tuolla tekee? Poika sano, että ne tekee perhosille lentoreittejä. Se meinas ojaan ajaa, ku se hämmästy, ku että semmostaki hommaa. Kyllä mä sen käsitän, että tarvii lentoreittejä, mutta se oli tavalliselle maataiselle outoa ja uutta. (Ravitalliyrittäjä II)

Maanomistajain liitto haluaa edistää yhteiskunnan arvostusta maanomistajien tekemää vapaaehtoista ja oma-aloitteista luonnonsuojelua kohtaan, koska usein yleinen huomio on kiinnittynyt siihen, kuinka maanomistajat ovat vastustaneet mailleen suunniteltuja suojeluhankkeita. Esimerkiksi Natura 2000 muistetaan ulkoapäin ohjattuna hankkeena, jota maanomistajat vastustivat laajasti. Maanomistajain liitto haluaa tuoda esiin kyselytutkimusten tulokset, jotka osoittavat että valtaosa maanomistajista säästää oma-aloitteisesti arvokkaan luontokohteen joka tapauksessa. Tämän seikan huomioiminen parantaa edellytyksiä yhteistyölle ja yhteistoiminnalliselle luonnonsuojelulle, kuten METSO-ohjelma on osoittanut. Sen myötä vapaaehtoista suojeluhallua on saatu hyödynnettyä luonnon monimuotoisuutta edistävällä tavalla. (Maanomistajain liitto 2011b)

Maanomistajan mukaan ottaminen luonnonsuojelukysymysten käsittelyyn jo suunnitteluvaiheessa aktiivisena toimijana eikä ”vastapuolena” on hyvä lähtökohta tulevaisuuden luonnonsuojelupolitiikalle. Keskustellessamme haastattelutilanteessa tummaverkkoperhosen suojelusta tutkimusalueella yrittäjä painottaa yhteistyön ja vuorovaikutuksen merkitystä luonnonsuojeluasioiden käsittelyssä: *”Ettei tuu miltään osin sillai mitään jyrkkää vastakkainasettelua yrittäjyyden ja luonnonsuojelun kanssa, joka asiassa, missä vaan asiassa, on hyvä synergia paljon arvostetumpaa.”* (Ratsutallyrittäjä II) Toinen yrittäjä kuvailee maanviljelijöiden yleistä asennoitumista luonnonsuojelua kohtaan: *”Maanviljelijät on aika käytännönläheisiä ja enkä mä usko että kauheen monellakaan on luonnonsuojelua ja ylläpitoa vastaan yhtään mitään. Se on vaan se kohtaaminen, milloin se on itselle järkevää ja milloin ei.”* (Ravitallyrittäjä I)

Usein on niin, että maanomistaja tai maanviljelijä omaa kattavimman paikallistietämyksen alueesta, jolla hän toimii, joten hän on usein myös alueellaan sijaitsevan arvokkaan luontokohteen paras hoitaja ja asiantuntija. Maanomistajat hoitavat maitaan luontoarvoja silmällä pitäen, ja he tekevät päätöksiä, jotka vaikuttavat muiden alueen käyttäjien tarjoumien kenttään. Maanomistaja voi rajoittaa liikkumista maillaan, lukuun ottamatta jokamiehenoikeuteen perustuvaa kulkemista. Yrittäjien puheissa näkyy myös se, että he näkevät luonnonsuojelussa ristiriitaisuuksia. Yrittäjä ottaa esimerkiksi luontokuvaajat, jotka ovat luontoihmisiä, mutta kulkevat kameran kanssa luonnossa juuri pariutumisaikaan ja lisääntymisaikana, jolloin luonto tarvitsee rauhaa. Yrittäjä pohtii luontokuvaajien ja muiden luonnossa kulkijoiden tarkoituksia ja motiiveja esittäen kysymyksen, että meneekö toimissa oma etu, mahdollisesti taloudellinen etu, luonnon edun edelle?

Suunnistajat on yks hyvä esimerkki, mä olen totaalisesti kieltänyt meidän metsäalueilla vapusta kesäkuun loppuun kaiken suunnistuskilpailujen järjestämisen ihan sen takia, että metsä saa olla. Ei se oo sopivaa, että siellä käydään. Kun on pesimävaihe ja poikasia, niin pitää olla rauhallista. Kyllä suunnistajat saa olla sen ajan jossain muualla. Ja tää sama koskee luonnonsuojelijoita. Ne sanoo, että ne menee vaan kuvaamaan niitä, ei, ne metsojen soidinmenot menee hutiin, ku siellä kuvaajat kulkee, että se on vähän sama näitten perhosten kanssa, jos karttoja kauheesti julkistetaan niin uteliaita on

niinku eri tarkoituksissa. Toiset haluaa niitä omiin arkistoihinsa toiset haluaa niitä kuvia omiin julkaisuhinsa ja kuka mihinkin. Ei niitä pitäs niin kovin aktiivisesti. Tietysti se, että sen verran tarkkaillaan, että niitä on, mutta se niitten suojelusta se hyöty, tulee vähän mieleen, että ne jotka niitä käy kuvaamassa, tulee mieleen, että kuvaako ne niitä omaksi ilokseen vai kaupallisessa tarkoituksessa, että se pitäs ottaa huomioon, että ei tämmösten alueitten suojeleminen sillä tavalla käänny tavallaan itteään vastaan. (Ratsutalliyrittäjä II)

Maanomistajan tarjoutmien kenttää voi kaventaa luonnonsuojelupäätökset. Lisäksi luonnon monimuotoisuus on julkishyödyke, jota kuka tahansa voi käyttää maksutta. Näin ollen viljelijöillä ei ole välttämättä taloudellisia kannustimia tuottaa monimuotoisuushyötyjä muille ihmisille. Monille luontoharrastajille luonto tarjoaa esteettisen kokemuksen ja virkistystä. Luonnonsuojelutoiminta on yleensä harrastus ja liikkuminen luonnossa on oleellinen osa sitä. Esimerkiksi lajien tunnistaminen, havaintojen tallentaminen, keräily ja kuvaaminen ovat tärkeitä asioita luontoharrastajille. Usein tavoitteena on tehdä havaintoja harvinaisemmista lajeista erityisissä tilanteissa. Luonnonniitty tarjoaa luontoharrastajalle ainutlaatuisen mahdollisuuden tarkkailla harvinaisia eliöitä ja eläimiä, mutta sosiaaliset käytännöt voivat rajoittaa tai estää toimintaa. Näkemykset luonnonsuojelualueen suotavasta käytöstä voivat olla eriäviä. Maanomistaja saattaa esimerkiksi nähdä, että hän ei voi ottaa suojellun ympäristön tarjoutmia käyttöön suojelupäätösten vuoksi, mutta suojelu voi laajentaa muiden käyttäjien tarjoutmien kenttää. Maanomistaja nostaa keskusteluun esimerkinomaisesti luontoharrastajien liikkumisesta aiheutuvat häiriöt muulle liikkumiselle ja luonnonrauhalle.

Ne (perhoset) on siellä ja niitten annetaan olla. Eikä niin, että siitä tehdään kauheeta numeroo ja siellä rupee käymään bussikaupalla ihmisiä ihailemassa niitä alueita. Se (suojelu) kääntyy silloin itteään vastaan. Jos on jonkinlaista laskentaa olemassa, niin se on ihan hyvä. Mutta jos se on kovin aktiivista, ja jos siellä on semmosia muita harrastajia, jotka vaan mielenkiinnosta, kyllä se häiriintyy siitä ja se ylimääräinen - siis sen varsinaisen perhosalueen ulkopuolella - tapahtuva liikkuminen ja muu, siitä tulee monenlaista harmia. Auto jätetään yleensä siihen niin lähelle kuin päästään eikä välttämättä ole muuta parkkipaikkaa, jos se on metsäautotien varressa, niin se on muun seassa siellä. Se

*harrastajien käyttäytyminen kääntyykin tavallaan sitä suojelua vastaan.
(Ratsutalliyrittäjä II)*

Maanomistajat ovat suojelleet vapaaehtoisesti tärkeiksi katsomiaan alueita. Ajatus maisemanhoidosta hevoslaiduntamisen avulla voi lähteä esimerkiksi naapurin aloitteesta, joka ehdottaa hevostallinpitäjälle, että voisivatko hevoset siistiä heidän umpeenkasvamassa olevaa aluetta laiduntamalla.

*Tuossa on naapurinki tosi hienot rinteet, niin se oli puskitunut, ja ne (naapurit) toivo, että sinne laitettais hevoset. Mulla oli siellä hevoset parina kolmena vuotena, ne siivos tosi hienosti alueet, että se tuli taas kulkukelpoiseksi. Siellä oli semmosta pientä niittyä aina välissä ja metikköä. -Ja sitten kun ne hevoset oli sen avannu ja siivonnu sen alueen uudestaan, niin sit se oli semmosta helppokulkusta ja kivannäköstä, semmosta ruohikkoo ja sitten toisin paikoin järeetä niinku kuusimetsääki, muttei semmosta ihan umpeenkasvanutta, mutta se oli just menossa umpeen. Ne (naapurit) hoksas, se on niillä kesäpaikkana, itse ne ymmärsi, että se laidunnus pelastaa sen alueen. Se on ihan hienon näkönen.
(Ravitalliyrittäjä III)*

Maankäytön suunnittelussa ja kaavoituksessa tulee sovittaa yhteen monia eri asioita ja toimintoja ja lähtökohtana tulisi olla eri intressien tasa-arvoinen huomioiminen. Haastattelemani yrittäjä ottaa esille kaavoituksen suhteessa luonnonsuojelutavoitteisiin. Asukkaat saattavat hakeutua asumaan luonnonsuojelun alueen lähetyville siitä syystä, että näin he varmistavat, että asumisessa säilyy tietty väljyys, koska aluetta ei tulla rakentamaan: ”*Ettei siitä (tummaverkkoperhosalueesta) nyt tuu lainausmerkeissä turistikohdetta eikä sitten, se että ihmiset hakeutuu asumisensa kanssa tämmösen ympärille, koska tietävät, ettei siihen tuu sitten mitään muuta, saavat tietynlaista rauhaa ja muuta.* (Ratsutalliyrittäjä II) Hän kuitenkin lisää, että tummaverkkoperhosalueet ovat kuitenkin melko pitkälti rakennuskelvottomia alueita toisin kuin liito-oravan elinympäristöt. Hän näkee, että liito-oravan suojelusta on tullut liian määräävä tekijä maankäytön suunnittelussa, ja muistuttaa, että esimerkiksi alueen tummaverkkoperhosten suojelun toteuttamisessa tulisi pysyä kohtuudessa.

-Ottaa se huomioon, että on muitakin tekijöitä, jotka rajoittaa kaavoitusta kuin tummaverkkoperhonen. Kun luonnonarvoja vaalitaan niin ne pitäis olla tasavertaisessa asemassa. Tähän on nimenomaan tää liito-orava asia, kun se on nostettu esiin aiheettomasti monella tasolla. Perhosten suhteen se pitäis kans käydä läpi, että jos niitä tällä alueella on tietty määrä, niin pitäis kuvitella myös sitä, että paljonko niitä perhosia on ollut sata vuotta sitten, se juuri että historiaa pitäis jollain lailla riipiä siitä, ja aatella sitä, että jos se kanta säilyy, se on se kriteeri, eikä se että kanta satakertaantuu. (Ratsutalliyrittäjä II)

Kaksi hevosityrittäjää ottaa laajemman näkökulman luonnonsuojelualueisiin ja perinnebiotooppeihin, sillä he näkevät, että suojelualan rajaaminen on päätös, jonka voi kuitenkin poliittisella päätöksellä kumota, jos paineet alueen kaavoittamiseksi muuhun käyttöön kasvavat tarpeeksi.

Kyllähän tässä nopeesti totee, että on luonnonsuojelualue ja yksityinen ei saa tehdä sille mitää, ja kun kaupunki ostaa sen, niin suojelualuetta ei enää ole. Vähän tuntuu välillä, että se asenne on semmonen, että ku on tarpeeksi iso tarve, että joku sanoo, että tää on nyt kaavotettu ettei tälle saa tehdä sitä eikä tätä, mutta kysymys on se, että kuka sitä kaavottaa, että kuka sen määrää että mitä sille seuraavaksi saa tehdä. Yksityistä ihmistä on helppo ajattaa. (Ravitalliyrittäjä I)

6.4 Taloudelliset kytkennät

Maanviljelijän taloudellinen toimeentulo on riippuvainen maan tuottavuudesta. Pääomalle on tavalla tai toisella saatava taloudellisesti kannattava hyötysuhde. Taloudellinen näkökulma on tärkeä, joten jossain määrin luonnonsuojelun taloudelliset seikat vaikuttavat siihen, kuinka maanomistajat asennoituvat luonnonsuojelusuunnitelmiin. Maanomistajat näkevät metsissään ja maillaan luontoarvoja, ja he suhtautuvat yleisesti ottaen myönteisesti luonnonsuojeluun. Vaikka maanomistajat hoitavat metsiään ja maitaan luonnonsuojeluarvoja silmällä pitäen, he suhtautuvat ulkoapäin ohjattuun luonnonsuojeluun varautuneesti, varsinkin jos suojelun toteuttamisessa ei huomioida suojelusta maanomistajalle koituvia kustannuksia ja sen aiheuttamaa taloudellista

menetystä. Yrittäjä (Ratsutalliyrittäjä II) muistuttaa, että: ”Suojelualue ei saa ensinnäkään koitua maanomistajalle kohtuuttomaksi kustannukseksi.”

Koska luonnonsuojelutoimenpiteet eivät aina ole maanomistajalle taloudellisesti kannattavia, luonnonhoitotoimenpiteitä varten on olemassa erilaisia kannustimia. Erilaisten maisemanhoitotukien on tarkoitus tehdä maiseman- ja luonnon monimuotoisuuden hoidosta maanomistajalle taloudellisesti kannattavampaa. Perinnebiotooppien hoitoon on mahdollista hakea ympäristötuen erityistukea ja ei-tuotannollisten investoinnin tukea, joka pitää sisällään alkuraivaus- ja aitaamiskustannukset. (Mavi 2009, 7)

Haastattelemistani hevosyrittäjistä vain yksi maanviljelijä saa tukea perinnebiotooppien hoitoon. Muut maanomistajat arvioivat, että heillä voisi olla tai on tuen kriteerit täyttäviä niittyjä, mutta he eivät ole hakeneet tukea. Jos perinnebiotooppien pinta-ala on laaja, ja ne sijaitsevat kohtuullisen lähellä talliympäristöä, esimerkiksi tien varrella mistä hevosilla päivittäin kuljetaan, laiduntavien hevosten valvonta ja hoito helpottuvat. Perinnebiotoopin hoito koetaan mielekkääksi ja hyödylliseksi, jos se ei aiheuta kohtuuttomasti ylimääräistä työtä ja tuen piirissä olevat alueet ovat niin laajoja, että niiden hoito on taloudellisesti kannattavaa työpanokseen nähden.

*Ei oo mitään negatiivista (tummaverkkoperhosen suojelua kohtaan). Ei oo perinnebiotyyppeäkään kohtaan mitään negatiivista niin kauan kuin siitä rahaa saa. Se on kyllä aika huomattava summa, ku meillä on sitä 18 hehtaaria. Kyllä sen vaivan, mitä me ollaan tähän asti sen eteen tehty, kärsii kyllä.
(Ravitalliyrittäjä II)*

Reunaehtona maisemanhoidolle voi olla se, että hoito tapahtuu laiduntamalla. Hevosyrittäjä jatkaa, että ilman hevosia perinnebiotoopit jäisivät hänen osaltaan hoitamatta: ”Jos sitä ei laidunnettais niin ei ne mäet olis sen näkösiä tieltä. Mutta ei mua haittaa, vaikka ne ei oo sen näkösiä, jos joku kieltää tai tekee mahdottomaks hevostenpidon. Ei se mua haittaa, mutta en mä lähde niitä ilman hevosia perkaamaan sen takia että ne olis hienoja”. (Ravitalliyrittäjä II)

Haastatteluissa kävi ilmi, että useammalla yrittäjällä saattaisi olla tuen kriteerit täyttäviä alueita. Vaikka maanomistajilla olisi mahdollisuus hakea tukea, sitä ei välttämättä kuitenkaan haeta. Maanomistajat voivat ajatella, että tukeen oikeutetun alueen ala on niin pieni, että saatavalla korvauksella ei ole merkitystä tuen hakemiseen ja hoidon vaatimaan työhön nähden. Yrittäjä selvittää: ”Periaatteessa ois kai tässä muutama hehtaari semmosia, jotka on (tukikelpoisia perinnebiotooppeja) vastaavia, ja kyllä se (laidunnus) samalla tavalla toimii, mutta ei me olla niitä haettu perinnebiotoopeiksi ollenkaan, ne pinta-alat on niin pieniä ettei sillä ole taloudellista merkitystä.” (Ratsutalliyrittäjä II) Perinnebiotoopin hoidossa on myös tiettyjä kriteerejä tuen saamiseksi, esimerkiksi hevosia ei saa lisäruokkia väkirehulla tai niityn ulkopuolelta tuodulla heinällä laidunnuksen aikana. Taloudellisesti tuettuun luonnonlaitumeen ei saa myöskään liittää viljeltyjä peltoja samanaikaisesti laidunnettavaksi.

Nurmi-Sorilan alueella perinnebiotoopit ovat pirstaleisia ja pienialaisia. Suurimmaksi ongelmaksi perinnebiotooppien laiduntamisessa nousee se, että niukkaravinteista luonnonniittyä tulisi olla pinta-alallisesti paljon jo yhdelle hevoselle. Laajan alueen aitaaminen on iso työ hyötyyn nähden, jos aluetta voi samanaikaisesti laiduntaa korkeintaan muutama hevonen. Perinnebiotoopin hoidossa suositetaan lohkolaiduntamista, joten aitaamiseen on varattava aikaa ja materiaalia. Lisäksi hevosten siirto lohkolta toiselta vie kohtuuttomasti aikaa etenkin kesäaikaan erityisen kiireisiltä maanviljelijöiltä, jos laidun sijaitsee kauempana tallista. Ongelmaksi voidaan kokea myös se, että luonnonlaitumet saattavat olla kauempana talliympäristöstä, jolloin hevosten hoito ja valvonta vaativat enemmän aikaa. Haastattelemani hevosityrittäjät suhtautuvat myönteisesti luonnonsuojeluun ja perinnebiotooppien hoitoon, mutta maanviljelijät ovat kiireisiä varsinkin kesäaikaan, joten käytännön järjestelyistä tulisi olla vastuu jollain muulla taholla, jos laiduntamalla hoidettavat luonnonniityt sijaitsevat kauempana tallista.

Varmaan ne laitumet ois ollu semmosia, mihin saisi tukea. En mä oo jaksanu, mä en oo perehtyny siihen mitä se tarkkaan tarkoittaa säädöksien mukaan. Siis niitä ei saa ruokkia sinne, aivan, elikä suomeksi sanottuna hevosta ei voi laiduntaa perinnebiotoopilla muuta kuin päivän. Kyllä se sitten on hyvin nimellistä, voisin kuvitella, etten viittä tehä sen rahan takia. En yhtään tiedä mitä siitä saa, jos siitä saa tonnin hehtaarilta niin sitten vois miettiäkin, mutta jo aidan tekeminen on niin suuri vaiva, että sehän tarvii kolmekymmentä hehtaaria, sehän on aika

hurja homma, en kyllä tiedä. Sillaihan se ois, ei tässä showssa jaksais sitä, että vaihtais (hevosia lohkolaitumilla), jos sulla ois aidattuna kymmenen semmosta (laidunlohkoa), joka päivä kierrättäisit yhtä hevosta, joka päivä se ois yhdessä semmosessa (lohkolaitumella), sillai se vois toimia. Ei meikäläinen varmasti semmoseen (ryhtyisi), siitä on niin iso vaiva.... Saa tehdä ne hehtaarien aitaukset joku muu kuin minä, siihen ei kyllä varmaan riitä yksinkertaisesti aikaa tai sitten siitä tarvis saada niin suuri korvaus, että se kannattaa. (Ravitalliyrittäjä I)

Toisaalta laidunalasta voi olla pulaa tai hevostenomistaja näkee luonnonsuojelun niin arvokkaana, että olisi valmis näkemään vaivaa perinnebiotoopin hoidon eteen. Haastattelemallani yrittäjällä (Ratsutalliyrittäjä I) on käytössään hevoslaitumia kauempana talliympäristöstä. Hän on tottunut viemään esimerkiksi hevosten juomaveden säiliössä peräkärriellä laitumille. Hänen hevosensa voivat laiduntaa lähimetsissä ja -niityillä, sillä ne pysyvät hyvin aidoissa, sähköpaimenet toimivat aurinkokennolla ja juomaveden voi tarvittaessa kuljettaa esimerkiksi mönkijällä.

Mää suosin kaikkien suojelua, mutta mä en oookkaan maanomistaja, mun on helppo sanoa että mä suosin sitä, koska se ei multa pois millään tavalla. Mä suosin sitä, että pyritään säilyttämään mahdollisimman paljon monimuotoisuutta. Jos mun hevoseni voi jollain tavalla edesauttaa sitä, niin mä oon valmis jopa näkee jossain määrin vaivaa sen eteen, että mä lähden tämmöseen mukaan. Jos ajateltaisiin esimerkiksi, jos tarvittaisiin johonkin perinnebiotoopille, jonnekin metsään, joku joka pitää sitä auki, niin mä voisin esimerkiksi virittää meidän hevosille aidat sinne. (Ratsutalliyrittäjä I)

7 ”Maanvalmistus on lopetettu” – hevosala tutkimusalueella

Tarkastelen tässä analyysiluvussa hevosyrittäjyydessä tapahtuneita muutoksia tutkimusalueella. Tarkastelen hevosyrittäjien tilan (space) kokemista ja ympäristön käyttöä tarjoutumateorian avulla. Lisäksi käsittelen hevosalan yrittäjien tulevaisuudennäkymiä tutkimusalueella.

7.1 ”Mitähän uus naapuri tuo tullessaan?” – asutuksen laajenemisen vaikutukset hevosyrittäjyyteen

Asutuksen voimakas laajentuminen kaupungin laitamille herättää monenlaisia ajatuksia ja kysymyksiä sekä maalais- ja kaupunkikulttuurin kohtaamisesta että erilaisten toimintojen yhteensovittamisesta. Kaupungin läheinen maaseutu on alttiina moninaisille muutoksille rakentamispaineiden alla. Muutokset ovat kokonaisvaltaisia, kattaen niin maankäytön muutokset ja kuin paikallisen tapakulttuurin. Myös asenneilmapiiri perinteisiä maaseudun piirteitä kohtaan saattaa muuttua muun muassa siitä syystä, että aluetta ei enää mielletäkään yksiselitteisesti maaseudeksi tai maaseutumaiseksi alueeksi.

Maalle muuttajilla saattaa olla urbaani arvomaailma, jolloin heidän on vaikeampi sopeutua maalaiskulttuuriin, yhteisöön ja paikallisiin tapoihin. Maaseudun arkielämä tuottaa usein yllätyksiä kaupunkikulttuuriin tottuneelle maalle muuttajalle. Esimerkiksi hevostalli omakotitalon läheisyydessä kadottaa maalaisromanttisen tenhonsa, kun hevoset eivät laidunnakaan vihreällä niityllä vaan seisoskelevat kuraisessa pihatossa. Toisaalta, kun urbaanit arvot lisääntyvät maaseutumaisella alueella asutuksen laajenemisen myötä, myös asenneilmapiiri perinteisesti maaseudulle liitettyjä asioita kohtaan voi muuttua. Kaikki haastattelemani hevosyrittäjät kertovat paikallisen ilmapiirin ja asenteiden muutoksesta hevosyrittäjyyttä kohtaan. Aina arvomaailmojen ja käsitysten yhteentörmäyksiltä ei voida välttyä. Erilaisia jännitteitä on syntynyt tutkimusalueella lähinnä hevosilla liikkumisesta, mutta hevosyrittäjät ovat havainneet muutoksia myös yleisessä sosiaalisessa ilmapiirissä ja suhtautumisessa hevosiin. Haastatteluissa tuli esille, että hevosyrittäjät ennakoivat kasvavan asukasmäärän muuttavan yleisiä hevostenpitoon kohdistuvia asenteita kielteisemmiksi, vaikka maaseudulla hyväksytään yleensä ottaen hajuhaitat yms. osana

maaseutua ja maaseudulle luonnostaan kuuluvina ilmiöinä. Yrittäjä toteaa, että hevosiin suhtaudutaan alueella pääsääntöisesti myönteisesti, mutta: *”Ihan selkeesti tässä kymmenessä vuodessa mitä mulla on omat hevoset ollu, on tullu enemmän hevosia ymmärtämättömiä ihmisiä. Eivät ole valmiita hyväksymään sitä, että sinne (maaseudulle) kuuluu eläimiä ja sinne kuuluu hajuja ja erilaisia tahoja.”* (Ratsutallyrittäjä I)

Yhteiskunnalliset ryhmät kokevat maaseudun eri tavoin. Alueella pitkään hevosia pitänyt yrittäjä kertoo kuinka esimerkiksi suhtautuminen hevosilla ajamiseen järvenjäällä voi muuttua, kun alueelle muuttaa lisää asukkaita. Uusien asukkaiden käsitykset ja mielipiteet saatetaan nähdä lähestyvänä uhkana, joka voi rajoittaa hevostenpidon arkea. Esimerkki ilmentää hyvin laajempaa paikallisen tapakulttuurin ja ilmapiirin mahdollista muutosta.

Sitä en osaa vielä sanoa, mutta semmonen pelko meillä on joka paikassa, missä asutus lisääntyy ja asutus tulee lähemmäksi, niin ihmiset alkaa pitää kaikkea omanaan. Talvella me ollaan saatu ajaa tuossa jäällä ja toistaseksi on saatu ajaa, mutta saa nähä millon sekin stopataan. Nyt kun tulee paljon ihmisiä, siellä on niin monenlaisia ajatuksia. Toinen meinaa, että hevonen paskansi jäälle, että sehän tuhos tuon järven. Niin, ennen kuin autoja oli olemassa niin tässä meni talvisaikaan meidän rannasta Tampereen rantaan ruskea vana ku hevosella kuljettiin kaupunkiin. Ja ne kulki aina tuota sammaa tietä, niin paskansihan ne tuon järven täyteen, muttei tuo järvi siitä tuhoutunu, sehän on luonnonjätettä. Sehän on kasvijätettä, sinne se häipyä. Ei se mitään tuho. (Ravitallyrittäjä II)

Aiemmat tutkimustulokset (Telinkangas 2005) vahvistavat käsitystäni siitä, että maallemuuttajat kokevat yllätyksellisiä asioita arjessaan. Havaintaja, joka ei tunne paikallista tapakulttuuria tai käyttäytymissääntöjä, voi hahmottaa rajoitetun ja suotavan kentät eri tavalla kuin alueella pitkään toimineet ja suotavan kentän normit tuntevat asukkaat. Suotavan ja rajoitetun kentän hahmottaminen on osittain kulttuurisidonnaista, johon vaikuttaa ratkaisevasti havaintajan yksilöllisyys. Kulttuuriset erot ja paikalliset tavat hankaloittavat muuttajien ja kantaväestön välisen ymmärryksen syntymistä ja toimimista samalla alueella. Osa haastattelemistani hevosyrittäjistä kutsuu alueelle muuttavia uusia asukkaita uudisasukkaiksi ja olettaa uudisasukkaiden olevan etupäässä kaupunkilaisia. ”Me” koostuu pitkään alueella asuneista ja ”muut” kaupunkilaisista ”uudisasukkaista”.

Vaikka tutkimusten (Telinkangas 2005) mukaan maaseudun niin sanotun maaseudun alkuperäisväestön suhtautuminen uusiin asukkaisiin ja kokemukset maaseudun vastaanottavuudesta vaihtelevatkin voimakkaasti, niin silti ”me ja muut” -asetelma on yleensä havaittavissa. Haastatteluaineistostani käy ilmi, että hevosityrittäjät ovat huolissaan konkreettisista toimintamahdollisuuksista alueella. Lisäksi he ovat havainneet ympäristössä toimiessaan sosiaalisen ilmapiirin ja tapakulttuurin muutoksia. Urbanit maalle muuttajat ja ylipäätään asukaskannan kasvu voidaan nähdä uhkana sosiaaliselle yhteenkuuluvuudelle, perinteiselle naapuriavulle, yhteisille vakiintuneille tavoille ja tiiviille kyläyhteisölle. Paikalliskulttuurissa tapahtuu väistämättä ennen pitkää muutoksia, jos uusia asukkaita erilaisine arvoineen muuttaa alueelle paljon. Yrittäjä kuvailee suhtautumistaan kasvavaan asukasmäärään: *”Kyllä ihmiset on vaan semmosia joustamattomia, kyllähän se aina jokainen uus naapuri pelottaa, mitä se tuo tullessaan. Kyllähän siitä tietysti varmaan väkisinkin aina vähän ongelmia tulee, siitä että tulee lisää ihmisiä, ei siitä välttämättä tulis ongelmia.”* (Ravitalliyrittäjä III)

Yrittäjä jatkaa kertomalla yksittäisen esimerkin siitä, kuinka paikallinen tapakulttuuri ja ennen maaseudulle ominainen yhteisöllisyys on muuttumassa.

Sanotaanko että nuo koirat on hyvä esimerkki, täällä on aina ollu koiria kaikilla. Niistä ei oo koskaan ollu oikeestaan kenenkään koirista mitään ongelmaa, ja jos koira on karannut, jos sitä ei oo tunnistettu, niin sitä on kysely et tiiäks kenen koira, ja sitte sinne on soiteltu, et hei sun koiras on täällä. Niin nykyään on sellasta, että yhden sun toisen koira on rankkurilla, ku ei enää vaivauduta kysyy naapurilta, et tiiäkö kenen koira tää on. Se on pieni asia, mutta kuvastaa sitä sellasta ilmapiiriä. Ei voida puhua keskenään eikä soitella, ja jos on jotain valittamista, niin ei voida tulla sanoon, että hei mua häiritsee tommonen juttu. Että ennemmin just soitellaan joillekin viranomaisille taikka sitten – mikä ei oo niin vaarallista – että haukutaan keskenään jotenkin muuten. Mutta se varmaan kuuluu asiaan joka paikassa, mutta semmonen just että ensimmäisenä soitetaan poliisi. (Ravitalliyrittäjä III)

Yleistä suhtautumista hevosiin ja hevostenpitoon voidaan tarkastella myös laajemmin länsimaalaisen eläinsuhteen näkökulmasta. Eläinten asemaa yhteiskunnan sisällä, rajalla ja ulkopuolella pohditaan yhteiskuntatieteellisen eläintutkimuksen piirissä. Eläinten jako

erilaisiin kategorioihin esimerkiksi käyttötarkoituksen mukaan vaikuttaa suoraan siihen, miten niihin suhtaudutaan. Lemmikkiin suhtaudutaan eri tavoin kuin esimerkiksi tuotantoeläimeen tai haittaeläimeen. Hevosen roolia ja asemaa on vaikea hahmottaa, sillä hevonen mielletään tuotantoeläimen ja lemmikin välimaastoon. Hevossuhteen kaksi ääripäätä ovat inhimillistäminen ja välineellistäminen. Eläinlääkintäneuvos Esko Oijala on pitkän uransa aikana havainnut, että perinteiset hevostaidot ovat osittain hävinneet. Hän näkee, että hevostaidot ja syvälinen tieto hevosen tarpeista ovat katoamassa. (Alerni 2009) Tämä näkyy niin esiin tulleina eläinsuojelurikkomuksina kuin niiden epäilyinä.

Hevosalaa tuntemattoman on kuitenkin vaikea arvioida hevosen hyvinvointia, ja toisinaan tiedon puute hevosten tarpeista johtaa väärin johtopäätöksiin hevosten hyvinvoinnista. Esimerkiksi hevosalan sisällä on periaatteena, että hevosta pidetään mahdollisimman paljon ulkona, kun taas alan ulkopuolella asia voidaan nähdä toisin. Hevosalalla on jo yleistä pihattoratkaisu, jossa hevoset ovat tallin karsinoiden tai pilttuiden sijaan. Yrittäjä tarkentaa mitä mielikuvia ja tulkintoja esimerkiksi pihatossa elävät hevoset saattavat herättää alaa tuntemattomissa.

Kyllähän näitä on, että ihmiset valittaa eläinlääkärille ja eläinsuojeluihmisille siitä, että kun hevosia pidetään ulkona. Kun on pakkasta niin hevosia pidetään ulkona, ja suorastaan saattavat olla yötä päivää ulkona. Ne on hyljättyinä sinne ulos eikä kukaan todennäköisesti hoida eikä niillä ole loimiakaan päällensä ja saattaa olla jopa suorastaan viisi astetta pakkastakin. (Ratsutalliyrittäjä I)

7.2 Jää jaettuna tilana – hiittisuora, pilkkipaikka vai hiihtolatu?

Tutkimusalueella on pitkät perinteet hevostenpidossa. Maatalouskeskusten yhteydessä on talleja ja alueella on siellä täällä pienempiä talleja. Alueella on totuttu siihen, että hevosilla liikutaan reiteillä ja hevosaitauksia on teiden varsilla. Haastattelemillani yrittäjillä on vakituiset reitit hevosilla liikkumiseen, mutta hevosreiteille kulku voi edellyttää yleisten teiden ylityksiä ja niillä kulkemista. Havaittaja, joka ei tunne paikallista tapakulttuuria tai käyttäytymissäantöjä, voi hahmottaa rajoitetun ja suotavan kentät eri tavalla kuin alueella pitkään toimineet. Koska tarjoumien havaitseminen on yksilökohtaista, voi käytännöistä syntyä asukkaiden välille inhimillisiä väärinkäsityksiä ja ristiriitatilanteita.

Semmosia oon huomannu, että ne ei kyllä hoksa yhtään mistä on kysymys ja aina halutaan ajatella ihmisestä niin kauheen pahaa. Ja sitten se semmonen, jos sä pyydät jotain nii ollaan heti hirveen pahansuopia. Jos pyydät luopuun tiätsä jostakin tavallaan siitä omasta, muuttaa reittiänsä tai jotain, että voisiksä mennä, niin huomaa et se on heti, että mitä sä tuut käskee. Se on se yksilöllisyys niin ihanaa, sä et tuu mua määräileen. Semmonen ihan semmosia yllättäviä johtopäätöksiä ihmiset vetää, ku ite ei oo yhtään semmonen, niin ei hoksa sitä, et joku voi ajatella sillai, et se on kyllä monta kertaa siihen on törmänny erilaisissa... (Ravitalliyrittäjä III)

Kytän (2003) mukaan suotavan ja rajoitetun kentät vaikuttavat vapaan toiminnan kenttään joko rajoittaen tai laajentaen sitä. Yksilön omat intressit ja tarpeet muodostavat vapaan toiminnan kentän, joka liittyy itsenäisesti tehtyihin havaintoihin ja spontaaniin toimimiseen eri tilanteissa. Haastatteleman hevosityrittäjät kokevat, että asutuksen tiivistyminen, tielinjaukset ja alueen uudet käyttäjäryhmät aiheuttavat heidän vapaan toiminnan kenttensä kaventumista. Muutokset ilmenevät etenkin hevosilla liikkumisen pelisääntöjen epäselvyytenä ja hevosiin kohdistuvissa asenteissa. Alueella pitkään toimineet hevosityrittäjät ovat tottuneet käyttämään teitä ja reittejä, mutta alueen toimintaympäristön tiivistyessä heidän vapaan toiminnan kenttensä kapenee, mikä herättää hevostoimijoissa vastustusta.

Mun täytyy sanoa, että mä en oo nyt ihan lähiaikoina lukenut maankäytön suunnittelussa mitään. Joo jossakin ehdotuksesa oli, että meiltä menis tästä Kulkaalle reitti. Mä en kauheen mielelläni rajoittais ihmisten toimintaa, mä olisi vapaan liikkumisen kannalla, mutta tietysti semmosia käytännön asioita on, tietysti että jos mun hiittisuoralla, joka kyllä on naapurin mailla, mä ylläpidän sitä, rupee liikkuu kaiken aikaa hevosia, etten mä pysty tekeen mitään, tietysti mua vähän harmittaa... Kyllähän tässä vähän herrankukkarossa saa tehdä vapaasti asioita ja näin lähellä kaupunkia, että kyllähän tää sikäli on aika ihanteellinen paikka tällä hetkellä asua, että ei valittamista. (Ravitalliyrittäjä I)

Alueen monipuolistuva käyttö ja kasvava käyttäjämäärä lisäävät hevosityrittäjien tiiviiden kokemista. Yleensä tiiviys laajentaa suotavan ja rajoitetun toiminnan kenttiä. Tiiviiden kokemista on kuitenkin vaikeaa mitata tieteellisesti, koska kyse on monisyisestä ja yksilökohtaisesta asiasta. Haastatteluaineistostani ilmenee, että tiivistyvä asustus ja ympäristön kasvava käyttäjäkunta vaikuttavat hevostoimijoiden arkisiin toimiin, alueen henkeen ja naapureiden välisiin suhteisiin. Haastatteluaineistoni perusteella näyttää siltä, että tilan (space) uudet käyttäjäryhmät ja rakentamisen tiivistyminen, eli alueella tapahtuvat kokonaisvaltaiset fyysiset ja sosiaaliset muutokset, herättävät hevosityrittäjissä ahtauden kokemista. Kaikki hevosityrittäjät kuvailivat erilaisia tilanteita, joissa joko koettiin ahtauden tunnetta tai ennakoitiin, että alueella ”tullaan tekemään tallien olemisen ahtaaksi”. Useimmat hevosityrittäjät kertoivat, että erityisesti hevosilla liikkumiseen liittyvät asiat ja yleinen suhtautuminen hevosiin on muuttunut alueella. Tiiviiden kokemista käsittelevässä tutkimuskirjallisuudessa termi ahtauden tunne (crowding) kuvaa tilannetta, jossa tiiviys koetaan negatiivisesti (Kyttä & Kahila 2006, 16). Samakin mitattavan tiiviiden aste voidaan kokea epämiellyttävänä ahtauden tunteena, neutraalisti tai miellyttävänä sävyisenä tunteena (Kyttä & Kahila 2006, 16).

Kun alueelle tulee uusi käyttäjä, heille avautuu omia tarjoumia ympäristössä ja he näkevät alueella uusia toimintamahdollisuuksia. Uudet asukkaat näkevät erilaisia tarjoumia kuin pitempään ympäristössä toimineet, joilla on muotoutuneet vakiintuneet tavat ja rutiinit toimia tutussa ympäristössä. Käytettävissä oleva tila ei välttämättä sovellu kaikkien käyttötarkoituksiin yhtä aikaa tai ylipäänsä yhteiskäyttöön. Tilan potentia periaatteessa laajenee, kun uudet alueen käyttäjät havaitsevat uusia tarjoumia, mutta käyttäjien tarjoumien käyttöönottomahdollisuudet voivat vähentyä. Eri silmin sama tila näyttäytyy kullekin erilaisina tarjoumina, esimerkiksi järven jää nähdään hyvänä hiihtolatuna, pilkkipaikkana ja hevosten hiittisuorana. Periaatteessa saman reitin yhteiskäyttö voi olla mahdollista, esimerkiksi metsäpolulle voivat mahtua niin hiihtäjät kuin hevosetkin, kuten yrittäjä kuvailee: ”-*Ku liikutaan mettäteillä niin yritetään tehdä hevosten polku toiselle reunalle, että mahtuu sitten esimerkiksi hiihtäjät toiselle reunalle. Kyllä siellä mahtuu, että tilaa siellä kyllä on. Se on hyvästä tahdosta ennemminkin kiinni, että kaikki mahtuu eikä tuu kauheita ristiriitoja.*” (Ratsutalliyrittäjä I) Reittien jakamisesta syntyy kuitenkin usein erimielisyyksiä. Kun käytettävissä oleva tila (space) tiivistyy laadullisesti ja kaikkien toimintojen yhteensovittaminen on mahdotonta, syntyy kilpailua siitä, kenen toiminta alueella on oikeutettua ja kuka joutuu luopumaan omien intressien toteuttamisesta. Tiiviys

voi tällöin kaventaa vapaan toiminnan kenttää ja kasvattaa rajoitetun toiminnan kenttää, mikä pienentää mahdollisuuksia ottaa tarjoumia käyttöön (Kyttä & Kahila 2006, 18).

Kun tarjoumia muokataan tai luodaan kokonaan uusia tarjoumia, vaikutetaan samalla potentiaalisten tarjoumien joukkoon. Näin aktualisoituneiden ja potentiaalisten tarjoumien välille voi muodostua syklinen prosessi. Potentiaaliset tarjoumat ovat myös muiden havaitsijoiden käytettävissä. Kun hevosihmiset ovat muokanneet ympäristöönsä itselleen sopivaksi, esimerkiksi auraamalla omalle pellolleen hevosajoreitin, niin alueella liikkuvat muut ihmiset havaitsevat siinä erilaisia tarjoumia; toinen näkee siinä ylläpidetyn jalkakäytävän, toinen hyvän luisteluhiihtoväylän.

Me kimppaan aurataan 30 metrin suora, mitä aurataan. Hiihtäjiä on siinä auratulla, kun ne pääsee luisteluhiihtoo, pilkkijöitä. Pilkkijät me ollaan saatu oppimaan, ettei pilkkiminen siinä auratulla oo oikein hyvä. Ku ollaan saatu sovussa ne asiat sovittua. Täällä ei oo semmosta, ku joissakin paikoissa on ollu kiusantekoa, täällä ei oo enää sitä ongelmaa. Me ollaan saatu selitettyä, että se ei vaan nyt oo kauheen hyvä homma, pilkkimiehiä on tosi paljon ja sitten niitä hiihtäjiä. Hiihtäjät on joskus tosi vihasia, että mitä täällä hevosella ajetaan. Sama ilmiö ku välillä pelloilla, ku ollaan aurattu sinne reittejä peltojen halki, niin siellä on kävelijöitä ja noita luisteluhiihtäjiä kans, nii ne on tosi vihasia ku menee hevosilla sinne omille pelloille. Ne on niitä uusia asukkaita. Nehän alkaa heti ensimmäisenä huutaa, ne on semmosia valitettavasti nää uudisasukkaat. Ne haluaa muuttaa maalle, ja ihanaa ku täällä on hevosia ja hetken päästä ne soittaa johonkin ja valittaa, että ku paska haisee. Ne on niin tottuneita kaupungissa kaikkiin sellasiin sääntöihin, et jossain kävelytiellä kaikki tekee väärin ja kaikki on toistensa tiellä. Tohonku sä aurat omalle pellolles jonku hyvän reitin, niin ei ne tajua, et joku on pellollensa ajanut reitin. Ne kattoo, että tässä on kävelytie ja törkeetä – täällä ajetaan hevosella. Kyllähän niistäki on joskus selvitty. Se on kyllä jännä ilmiö ostaa puolen hehtaarin tontti ja rakentaa omakotitalo, sitten on äiti ja isä ja mersu ja koira, taikka enhän mä tiedä onko koiraa? Ja sitten ruvetaan kitiseen kaikesta. Kaikesta. Se on semmosta. (Ravitalliyrittäjä III)

Viime vuosina valtakunnallisella tasolla esiin tulleet ristiriidat ovat koskeneet sekä yksityisteiden käyttöä että maastossa ratsastamista. Paikallisia ongelmatilanteita voi syntyä

siitä, että hevosilla liikutaan välittömän talliympäristön ulkopuolella. Aina ei ole selvää, missä hevosilla liikkuminen sallitaan ja missä ei. Ratsastaminen sisältyy periaatteessa jokamiehenoikeuteen, mutta se ei oikeuta jatkuvaan maastoa kuluttavaan liikkumiseen hevosilla yksityismetsissä ja -mailla. Hevosilla liikkuminen ja erityisesti ratsastaminen jokamiehenoikeudella on aiheuttanut konfliktitilanteita maanomistajien ja ratsastajien välille. Maanomistajat ovat yleensä huolissaan maaston ja yksityisteiden kulumisesta ja turvallisuuskysymyksistä, vaaratilanteita voi syntyä esimerkiksi ohitustilanteissa kapealla tiellä.

Haastattelemanani yrittäjät eivät mainitse, että heillä olisi ollut hevosilla liikkueensa ongelmia jokamiehenoikeuteen liittyvissä asioissa. Sen sijaan haastatteluissa kävi ilmi, että maanomistajina hevosityrittäjät suhtautuvat suopeasti alueidensa käyttöön, jos asiasta sovitaan etukäteen ja kulkeminen ei aiheuta häiriötä eikä haittaa. Yrittäjä kertoo asenteestaan maidensa käyttöön: *”Mä ite kyllä koen olevani joustava, mä en oo tarkka rajoistani enkä alueistani. Tuollahan on seurakunnan leirit, niin nehän suunnistaa tuolla mun alueillani, pelloilla. Ja me katotaan yhdessä aina reitit, että mistä voi kulkea, niin ettei siitä ole haittaa. Kaikkea semmosta, mun mielestä yleensä kaikesta voi sopia.”* (Ravitalliyrittäjä III)

Haastattelemillani hevosityrittäjillä on käytössään metsäteitä ja muita reittejä hevosilla liikkumiseen. Jos reitti ole yrittäjän omistuksessa, käytöstä on sovittu maanomistajan kanssa. Osalla yrittäjistä on oma yksityistie käytössään ja talvella omille pelloille tehdään ajorata. Osa yrittäjistä on sopinut maanomistajan kanssa tienkäytöstä, jota käyttäjä ylläpitää. Kaupungin omistamien reittien käyttöön on kysytty lupa.

Viranomaiset on siinä suhteessa, sillä näähän on nää maastot hirveen pitkälti kaupungin omistamia, nää metsät missä me liikutaan, niin sieltä on ilman muuta ihan vaan kysymällä annettu luvat, että ilman muuta siellä saa liikkua, että liikutaan järjellisesti niitä olemassa olevia polkuja ja tienpohjia myöten, että ne on olleet myötämielisiä ja ihmiset täällä on kaiken kaikkiaan ihan myötämielisiä...” (Ratsutalliyrittäjä I)

Jokamiehenoikeuksien tulkintaa on tutkittu Maaseutupolitiikan yhteistyöryhmän toimesta, ja tutkimuksesta (Lehtonen ym. 2007) selviää, että jokamiehenoikeuksiin liittyvät

ongelmat voivat olla seurausta laajasta yhteiskunnallisesta muutoksesta, joka johtaa yhtenäisen kulttuurisen koodiston murtumiseen. Maailma ja nyky-yhteiskunnan oikeustaju on muuttunut. Jokamiehenoikeuksien tapaoikeus on muodostunut toisenlaisessa yhteiskunnallisessa ja kulttuurisessa ajassa kuin nyt elämme. Elämäntapa on urbanisoitunut ja jokamiehenoikeuden merkitsee yhä useammin vapaa-ajan luonnossa liikkumista ja elinkeinon harjoittamista. (Lehtonen ym. 2007, 23)

Jos kielteiset asenteet hevosilla liikkumista kohtaan kasvavat ja jokamiehenoikeuden tulkinta kaventaa toisen mailla hevosilla liikkumista tulevaisuudessa, on siinä vaiheessa hevoselinkeinin kannalta tärkeää sopia yhteisistä hevosreiteistä, ja osoittaa esimerkiksi kaavalla hevosille sopivia reittejä. Yksi keino turvata hevosilla liikkuminen yksityismailla voi löytyä virkistysarvokaupasta. Siltanen (2007) ehdottaa, että vaellusreitit ja seudulliset reitit voisi ensisijaisesti sijoittaa seudullisten ja valtakunnallisten viheraluejärjestelmien ja ekologisten verkostojen sisään. Hevosreitit vahvistaisivat näitä verkostoja, ja hevosreittien sijoittaminen maankäytön suunnittelussa huomioitujen verkostojen lomaan turvaisi niiden katkeamattomuuden. (Siltanen 2007, 26) Esimerkiksi Pohjois-Espoossa on ratsastusyhdistysten ja maanomistajien välisillä sopimuksilla ja yhteistyöllä saatu aikaan laaja hevosreitistö, joka on yhdistyksen jäsenten käytössä. Espoossa ratsastuspolut risteilevät virkistys- ja luonnonsuojelualueilla, osittain samalla alueella kuin retkeily- ja virkistysreitit.

Haastattelemieni hevostoimijoiden suhtautuminen erikseen osoitettuihin hevosreitteihin vaihtelee suuresti. Osa hevosityrittäjistä tekee mieluiten itse sopimukset maanomistajien kanssa käyttämistään reiteistä, ja osa käyttää omia maitaan ja yksityisteitään hevosten treenaamiseen. Toisaalta varsinaiset hevosreitit koetaan mahdollisuutena laajentaa hevosilla liikkumista aluetasolla, toisaalta uhkana nähdään mahdollinen vapaan liikkumisen rajoittaminen, jos samaan aikaan hevosilla liikkumista rajoitetaan osoitettujen reittien ulkopuolella. Yrittäjä ennakoi, että hevosilla liikkumiseen varatuilla reiteillä olisi myös muita kulkijoita.

Ja vaikka siellä tehtäisiin reitit ratsastamista ja ajamista, hevosilla liikkumista varten, ne olis täynnä koiranulkoiluttajia ja pyöräilijöitä ja lastenvaununvientiä, jotka ovat juuttaan vihasia siitä, että siellä liikutaan hevosilla, vaikka se olis kyltitetty, että se on hevosten reitti. Koska ihmiset ei

*kauheesti ajattele napaansa pitemmälle, että nähdään se oma hyvä vaan.
(Ratsutalliyrittäjä I)*

Julkisilla teillä hevosilla on oikeus kulkea, mutta hevosilla liikkuminen vilkkaasti liikennöidyillä teillä ja yleisten teiden ylitykset ovat turvallisuusriski sekä moottoriajoneuvoille että ratsukoille ja valjakoille. Hevosten vastaantulemiseen tottumattomat autoilijat ja muut tiellä liikkujat eivät välttämättä tiedä kuinka käyttäytyä ohitustilanteissa. Joskus hevoskuskikaan ei tiedä missä hänen pitäisi kulkea. Hevosten tulisi periaatteessa käyttää ajotietä kävely- ja pyörätien sijaan, mutta käytännössä kokonaisuuden kannalta voi olla turvallisempaa käyttää kevyen liikenteen väyliä.

Hevosilla liikkuminen voi ärsyttää ihmisiä monista syistä, esimerkiksi kavionjäljet hankaloittavat reitin muuta käyttöä, kuten hiihtämistä ja koiravaljakoilla ajoa metsä- ja peltoteillä. Lisäksi hevonen kuluttaa teitä ja polkuja, eivätkä ihmiset pidä tielle ilmestyneistä lantaläjistä. Vastaantulija saattaa pelätä iso eläintä ja hevonen voi säikähtää vastaantulijaa. Meillä on tarjoumasta riippuen erilaisia valinnan mahdollisuuksia, voimme esimerkiksi vältellä pelottavaksi kokemaamme paikkaa tai pyrkiä muuttamaan sitä. Ympäristössä kokemamme negatiiviset tarjoumat ovat hyvin eri luonteisia. Jos koemme esimerkiksi hevosten liikkumisen teillä ja reiteillä pelottavaksi, voimme pyrkiä säilyttämään turvallisen etäisyyden hevoseen tai vältellä liikkumista hevosten käyttämällä reiteillä. Voimme myös vaatia hevosille omia reittejä, ja pyrkiä kieltämään hevosilla liikkuminen muilla kuin hevosille varatuilla reiteillä.

Semmosta hankaluutta on tässä välillä, että ihmiset ei taho sitä ymmärtää, että hevonen on eläin. Tässä on parikin pahottanut mielensä, ku on joutunut sanoon, ku lasten vaunujen kans ku tulee joku, niin on joutunut huutaa, hevosilla ku tulee, että voisitsä pysähtyä ja mennä vähän sivuun nii ei ne oo siinä. Oon sitte myöhemmin kuullu, et ne on moittinut, et ku on niin ylpee että kärkee. Ne ei hokaa mistä on kysymys siinä, se ei oo välttämättä sillai hallinnassa. (Ravitalliyrittäjä III)

7.3 ”Kovalla hinnalla realisoimaan vai?” – maanomistuksen erilaiset intressit

Ihminen on aktiivinen toimija, joka luo oman tilan muokkaamalla elinympäristöään. Ihminen elää ja toimii tiettyssä ajassa ja paikassa, jossa sekä historia että luonto asettavat tiettyjä ehtoja toiminnalle ja elämiselle. Haila kuvaa (1995) historiaa aikaan ja paikkaan sidotuksi kehityskuluksi, jossa menneisyys vaikuttaa tulevaisuuteen asettaen tiettyjä rajaehdoja nykyhetken valinnoille. Nykyhetki liittyy aina jollakin tavoin historiaan, voimme tehdä nykyhetkessä valintoja, mutta valintojamme rajoittaa ja ohjaa menneet tapahtumat. Historia rajaa nykyhetken vaihtoehtojen määrää. (Haila 1995, 4)

Aitolahden kunta liitettiin Tampereeseen vuonna 1966, ja paikalliset ihmiset ovat tottuneet ajatukseen asutuksen tiivistämisestä ja kaupungin laajentumisesta alueelle, koska asia on nostettu esille aika ajoin 1980-luvulta lähtien. Asukkaat ovat varautuneet siihen, että kaavoitus laajenee mahdollisesti alueen muihinkin osiin, ja he ovat huomioineet sen seurauksineen tulevaisuuden suunnitelmissaan. Haastatteleman hevostallin omistajat eivät kritisoineet varsinaista kaavoituspäätöstä, kaavoitusprosessin kulkua tai kaupungin laajentumista Nurmi-Sorilaan, mutta keskustelua syntyi siitä, miten kaavoitus tulisi toteuttaa ja mitä asioita pitäisi huomioida kaavan suunnittelussa. Hevostallin omistajat toivovat, että kaavoituksessa huomioitaisiin alueen hevostallien toiminta ja kokonaisvaltaisella maankäytön suunnittelulla turvattaisiin alueen hevostallin toiminta. Haastatteleman ratsutallin omistaja (Ratsutallin omistaja II) pitää järjettömänä ajatuksena, että Nurmi-Sorila säästettäisiin kokonaan kaavoitukselta, koska alueella on ihanteellista maastoa ja ainutlaatuiset mahdollisuudet maaseutuhenkiseen asumiseen.

Toki ei voida aatella sitäkään, että joku tämmönen Nurmi-Sorila jätetään, kun alue on tämmönen hevostallin alue, että sen takia että täällä on hevosia, ettei tänne voida kaavottaa. Tietysti se vaan pitää hyvässä yhteisymmärryksessä tehdä. Ei tässä maassa, vaikka maanvalmistus on lopetettu, niin pinta-alaa on kuitenkin vielä käyttäjä ja entistä enemmän semmonen maaseutuhenkisen asumisen on vielä halutumpaa kuin kymmenen kerroksiset talot. (Ratsutallin omistaja II)

Mennyt ja nykyisyys muokkaavat samalla myös tulevaisuutta, sillä käsillä olevat päätökset asettavat tiettyjä reunaehdoja tulevaisuudessa tehtäville valinnoille. Nykyhetken päätökset ja tapahtumat ovat tulevaa lähihistoriaa. Ihminen asettaa tulevaisuudelle toiveita, odotuksia

ja tavoitteita. Arvot ja ideaalimaailmat ovat olennainen osa tulevaisuuden rakentamista. Odotushorisontti kuvaa ihmisen näkemystä tulevaisuudesta ja sen ydinajatuksena on huomioida tulevaisuudelle asetetut tulkinnat ja odotukset.

Ei oo edenny tänne asti vielä, kyllä kai tänne joku osayleiskaava on tulossa parin vuoden päästä, joku systeemi. Poikkeusluvalla tänne on rakennettu aika paljon kuitenkin. On tänne tullut (taloja), vaikka on aina sanottu ettei tänne saa lupia, mutta kyllä aina sinne tänne tulee, tässähän on maa ihan hirveen kallista maatalouskäyttöönki. Maa on tosi kallista sen takia, ku kaikki odottaa tällä alueella sitä hinnan nousua, sitä mahdollista kaavotusta. (Ravitalliyrittäjä III)

Maanviljelijöillä on vahva sidos asuinympäristöönsä ja tilansa maihin ja metsiin. Maanomistaja kokee voimakkaasti kuuluvansa paikkaan, ja tunnetta vahvistaa, jos paikka on ollut suvun hallussa pitkään. Ihmisen subjektiivinen paikkakokemus muodostuu, kun ympäristöön liitetään erilaisia merkityksiä, joiden muodostumiseen vaikuttavat tunteet muistot, toiveet ja pelot (Haarni ym. 1997, 17). Eri sukupolvien kokemukset limittyvät perinteisiin ja arvopohja siirtyy sukupolvelta toiselle. Toisaalta pitkään kaupungeissa ja muualla asuneella jälkipolvella ei ole kehittynyt sidosta paikkaan. Omakohtaista kosketusta paikkaan ei välttämättä ole. Paikallisidentiteetti syntyy vain, kun tiettyyn paikkaan säilyy pitkään jonkinlainen sidos tai kosketus. Yleensä se edellyttää konkreettista toimimista ja elämistä tietyssä paikassa. Jos sidos paikkaan on heikentynyt, maalla ja paikalla voidaan nähdään olevan lähinnä taloudellista arvoa. Yrittäjä kertoo alueen maanomistajien erilaisista suhtautumistavoista ja intresseistä omistamiinsa maa-alueisiinsa.

Tässä tullaan siihen, että se ongelma, että maanomistajien intressit täällä, sillä maalla, jota ei enää valmisteta, on hyvin erilaisia. Toisilla on tarkoitus vielä pitää sitä ja elää sillä ja jatkaa toimintaa. Ja toisilla on suunnaton tarve päästä mahdollisimman nopeasti ja kovalla hinnalla realisoimaan. Ja näähän on semmosia asioita, jotka on ristiriidassa – se on ikuinen, ei se muutu siitä koskaan. Ja kun sukupolvet vaihtuu ja niin se ehkä, kun siitä kotiympäristöstä vieraannutaan niin se kontrasti kasvaa vielä enemmän, eli se realisoinnin tarve, se on vielä suurempi kriteeri kuin sen säilyttäminen, tää on niinku se kokonaisuus. Mun mielestä, sanotaan kaikki ratkaisut on kompromisseja mitä siinä tehdään,

että uskosin, jos kaavoittajalla on halua, niin siitä löytyy aika hyvä synergia koko hommalle. (Ratsutalliyrittäjä II)

Neljä viidestä haastattelemistani hevosyrittäjistä ovat maanviljelijöitä, joilla on tila maa- ja metsätalouskäyttöön varatulla alueella. Alueella on kulttuurihistoriallisesti arvokkaita rakennuksia ja tilakokonaisuuksia. Haastattelemini hevosyrittäjien tiloista kaksi on luokiteltu kulttuurihistoriallisesti arvokkaaksi kohteeksi. Toisen kulttuurihistoriallisesti arvokkaan tilan yrittäjä näkee, että juuri yrittäjyyden kautta saadaan säilytettyä vanhat miljööt, joten yrittäjyyttä tulisi tukea huomioimalla se kaavassa siten, että arvokkaiden tilojen ympärille jätettäisiin kohtuullinen toiminta-alue. Sen sijaan yhdellä haastatellulla yrittäjällä on hevostalli alueella, johon tuleva osayleiskaava vaikuttaa niin, että tallin toiminta ja hevoset joudutaan siirtämään uuden rakentamisen ja asutuksen tieltä. Hänen kertoo, että: *”...Meillä on jo nyt ehdottomasti liian paljon hevosia tähän ympäristöön nähden, me ollaan kuitenkin ihan omakotitaloalueella jo nyt...”*. (Ratsutalliyrittäjä I)

Haastattelemistani neljä hevostilallista ovat maanviljelijöitä. He kaikki haluavat jatkaa elinkeinoa ja hevostoimintaa alueella kaavoituksesta huolimatta. Haastattelemani maanviljelijä kuvailee viljelijän paradoksia: *”Maanviljelijä elää köyhänä ja kuolee rikkaana, että kun kaikki omaisuus on maassa eikä sitä voi alkaa realisoimaan tai voi, mutta sitten et enää ole maanviljelijä.”* (Ravitalliyrittäjä I) Peltojen pirstoutuminen vaikuttaa maanviljelyyn, kun kaupungin vuokraama viljelypeltoala vähenee. Todennäköisesti maanarvon kasvaessa myös yksityisessä omistuksessa olevien vuokrapeltojen määrä vähenee, kun aiemmin viljeltyjä peltoja myydään asuntorakentamiseen.

Maanomistajat ovat hyvin tietoisia siitä, että Nurmi-Sorilan osayleiskaava saattaa tulevaisuudessa johtaa uusiin kaavoituksiin laajemmallakin alueella. Alueella on hyvä imago ja maaseutumainen maisema, ja kuitenkin alue on hyvien kulkuyhteyksien päässä Tampereen keskustasta. Alue kiinnostaa etenkin lapsiperheitä, jotka haluavat omakotitalon ja rauhallisen asuinalueen. Muuttajat haaveilevat maaseutumaisesta asumisesta, ja maanomistajat ovat myyneetkin suurehkoja tontteja, joille on rakennettu omakotitaloja suunnittelutarveratkaisuilla. Laajojen omakotitalotonttien kysyntä kasvaneen osayleiskaava-alueen ulkopuolella. Kaavoitus saattaa laajeta lähialueille, jolloin maanarvo nousee ja asutus tiivistyy. Maatalouselinkeinon harjoittajilla on heikko eläketurva, joten

maanviljelijät joutuvat usein pohtimaan eläkekertymään liittyviä asioita. Tutkimusalueellani maanomistaja on ottanut huomioon alueen mahdollisen asutuksen tiivistymisen osana tulevaisuuden toimeentuloansa.

Kyllä mä oon jo myyny tontteja sieltä täältä, mäkin oon toivonu, ku mä oon ostanut tuon naapuritilan, sitten joskus kun joskus lopetan nää hommat, ainut on se, että se pitäis rakentaa tiiviimmin. Se on ainoa konsti millä pystyis jäädä eläkkeelle. Tässä ei eläkkeet kerry koskaan, pienintä mahdollista maksetaan. (Ravitalliyrittäjä III)

Ympäristössä tapahtuu tilan ja alueen suhteen fyysisiä ja sosiaalisia (laadullisia) muutoksia, kun alueelle muuttaa uusia asukkaita ja tilan käyttö jakautuu erilaisiin toimintoihin. Vaikka tilakokonaisuus säilytettäisiin ja sille jätettäisiin suojaetäisyys tulevaan asutukseen nähden, niin hevosityrittäjä voi oleellisesti muuttua alueella. Hevosilla liikkumista voivat vaikeuttaa fyysiset muutokset infrastruktuurissa, kuten uudet tielinjaukset, vilkastuva tieliikenne ja reittien käyttö. Lisäksi yleinen suhtautuminen hevosiin saattaa kehittyä kielteisemmäksi, jolloin esimerkiksi hevosilla liikkumista voidaan rajoittaa. Hevosityrittäjät ovat tottuneet asumisen ja toimintaympäristön tiettyyn väljyyteen. Ravitalliyrittäjä kuvailee tilan muutosta, kun tielinjaussuunnitelmien mukaan uusi tie saartaisi hänen hevostilansa kahden tien väliin.

Ettei ne tekis tuota tietä tuosta vierestä meidän vierestä, sillohan tää muuttuu aika radikaalisti. Itte on aina ajatellu asuneensa, mehän ollaan aina mun mielestä oltu syrjässä siis sillai niinku, jos mä ajattelen lapsuuttani niin mä aina pyöräilin lumihankien keskeltä kavereita tapaamaan, ja sitten oonki kahden tien välissä, mikä ei innosta mua yhtään. Kyllä täytyy sitten suunnitella jotakin muuta, semmonen kyllä radikaalisti muuttais jotenkin sitä omaa olemista. Joku lohduttaa, että maanarvo nousee, tää ei oo nyt ehkä se juttu minkä takia tekee, jos ajattelee pelkästään rahaa, niin ei harrastais hevosia eikä tekis työkseen tämmösiä hommia. Tää on varmaankin enemmän elämäntapa kuin mitään muuta. (Ravitalliyrittäjä I)

7.4 Kaupunki tulee maaseudulle – minne hevoset laukkaavat?

Hevostallin toimintaympäristö on moniin muihin toimintoihin verrattuna laaja, ja maa-alan tarve on suuri. Varsinaisen tallin lisäksi pihapiirissä on tavallisesti myös muita rakennuksia ja rakennelmia. Rehusuojat, lantalat sekä mahdolliset hallit ja maneesit vievät tilaa. Tarhat ja pihatot voivat olla kuraisia ja aidat epäsiistejä. Lisäksi lantalat voivat haista ja ratsastuskentät pölistä häiritsevästi. Talliympäristössä voi olla kärpäsiä ja rottia. Uudenmaan ympäristökeskuksen (nyk. ELY-keskus) (2006) mukaan hevostenpidosta voi aiheutua hevosten hajun, kärpästen ja pölyämisen vuoksi muun muassa terveydellisiä ongelmia. Tallin toiminta voi aiheuttaa siinä määrin haittaa lähiympäristölle, että siitä saattaa aiheutua naapuruussuhdelaisissa tarkoitettua kohtuutonta räsitusta (Hevostietokeskus 2010). Hevostalleilla on Rantalan mukaan (2006) ollut jossain määrin huono maine ympäristön siisteyden ja ympäristöasioiden hoitamisen suhteen, mutta ympäristöasioiden hoito ja jätehuoltojärjestelyt ovat yleisen kiinnostuksen ja lainsäädännön kehittymisen myötä tulleet jokaisen yrittäjän velvollisuudeksi.

Erilaisten paikallisten konfliktien ja ristiriitojen taustalla voivat vaikuttaa mitä moninaisimmat syyt, mutta usein kysymys on tilan riittämättömyydestä; talli rakennetaan liian lähelle olemassa olevaa asutusta, tai uutta asutusta rakennetaan liian lähelle olemassa olevaa tallitoimintaa. Tallin rakennuspaikka voi olla liian pieni, jos harrastustoiminta muuttuu yritystoiminnaksi tai toiminnan luonne muuttuu lisärakentamisen vuoksi (Hevostallityöryhmä 2008, 13).

Hevostallityöryhmän raportissa (2008) ohjeistetaan, että suunnittelutarveharkinnan yhteydessä voidaan kunnissa varmistaa, ettei tallitoimintaa sijoiteta liian lähelle asutusta. Päinvastaisessa tilanteessa, jossa uutta asutusta suunnitellaan lähelle tallitoimintaa, ei kuitenkaan ole vakiintunutta suunnittelukäytäntöä tai tapaa toimia. Usein jo olemassa olevien tallien läheisyyteen ja toimintaympäristöön kohdistuu rakentamispainetta erityisesti taajama-alueen reuna-alueilla. Yrittäjä kuvaa tyypillistä tilannetta: ”*Vaikka ihmiset rakentais semmoseen paikkaan, että ne tietää että niiden naapuri on hevostila, niin siitä huolimatta siitä tahtoo tulla sanomista.*” (Ratsutalliyrittäjä I). Suomen Luonnonsuojeluliiton toiminnanjohtaja Eero Yrjö-Koskinen (2008) kysyykin, miten turvataan jo olemassa olevien tallien toiminta-alue, että asutusta muita ja toimintoja ei sijoiteta liian lähelle talliympäristöä. Haastatteleman yrittäjä ottaa esimerkiksi Tampereen

naapurikunnan Kangasalan hevoskeskittymän, joka kuvaa myös valtakunnallisesti tallien ja uusien asuinalueiden maankäytön suunnitteluongelmia kasvukeskusten kehyskunnissa.

Ja se mitä esimerkiksi on tapahtunut ja on tapahtumassa Kangasalan asemalla niin siellähän on paljon tämmösiä, parin kolmen hevosen, pieniä talleja. Ja sen jälkeen kun ihmiset oli ensin saaneet luvat näille talleille, niin sen jälkeenhän ne kaavoitettiin omakotitaloalueeksi, koko se ympäristö. Siellähän on kuulemma, kertovat sekä hevoselliset että hevosettomat, että siellä kyllä on sitten paljon puhetta tästä asiasta. Et ne ei tahdo mahtua sinne kaikki. Sekin on aika iso hevoskeskittymä siellä. (Ratsutalliyrittäjä I)

Suomen aluekehityksessä on ollut useita vuosia havaittavissa voimistuva ilmiö, jossa asukkaat hakeutuvat asumaan tiiviisti rakennetuilta metropolialueilta niiden reunamille. Suomalaiset arvostavat väljää omakotitaloasumista ja kaupungin laitamilla asunnot ovat edullisempia. Lisäksi elinympäristö koetaan laadukkaammaksi kaupunkien laitamilla ja kehyskunnissa kuin keskusta-alueilla. (Kytä & Kahila 2006, 22) Muutto kasvukeskusten kehyskuntiin houkuttelee sekä maaseutumaista asumista arvostavia ihmisiä että hevosharrastajia. Etenkin Uudellamaalla lisääntyvä pienien tallien rakentaminen on aiheuttanut monenlaisia paikallisia kuntatason konflikteja. Tämä johti siihen, että Uudenmaan ympäristökeskus antoi muistiossaan (2006) suosituksia tallirakentamiselle. Uuden hevostallin rakennuspaikan vähimmäiskoon tulisi olla vähintään kaksi hehtaaria. Pienenkin tallin, lantalan ja ulkotarhan vähimmäisetäisyyden naapurikiinteistön rajaan tulisi olla 50 metriä, kun rajan tuntumassa on asutusta, päiväkotia, koulu, puisto tai vastaavaa toimintaa. Ratsastuskentän ja laitumen vähimmäisetäisyyden naapurin rajasta tulisi olla vastaavasti 20 metriä ja 10 metriä. (Uudenmaan ympäristökeskus 2006)

Muutamissa kunnissa on otettu rakennusjärjestykseen hevostalleja koskevia määräyksiä. Ne koskevat muun muassa eri kokoisten ja tyyppisten hevostilojen vähimmäispinta-alaa sekä tallin, lantalan ja tarhan etäisyyksiä eri kohteisiin, kuten naapurikiinteistön rajaan, lähimpään asuinrakennukseen, talouskaivoon, ojaan tai vesistöön. (Hevostallityöryhmä 2008, 17) Hevostoimijat pitävät tarpeellisina tiettyjä kriteerejä hevostoiminnan sijoittamisessa tallin toimintamahdollisuuksien ja hevosten hyvinvoinnin kannalta. Haastattelemani yrittäjä näkee, että hevostalouteen voitaisiin soveltaa samoja lupajärjestelmiä kuin muussa tuotantoeläintaloudessa on käytössä.

Ja se on kuitenkin se, että hevosten elinolot kärsii kauheesti, jos ne painetaan kovin pienelle alalle. Ei kahdella hehtaarilla voida pitää 40 hevosta. Uudenmaan ympäristökeskushan on lähtenyt hyvin kriittisesti tähän, kun on omakotitalojen tonttien pihojen perälle alettu rakentamaan talleja. Ne on tämmösen pinta-ala säädöksen säätäneet eikä se oo ollenkaan kohtuuton. Tässä pitäis kaavotuksessa ottaa huomioon se, että hevostalouden laajuus pitäis ottaa huomioon ja laatia kriteeri, että paljonko pinta-alaa pitää olla per eläinyksikkö. Sehän tulee vääjäämättä, todennäköisesti. Nythän ei pienimuotoiset hevostaloudet tarvitse ympäristölupaa, jos on laajempaa niin tarvitsee ympäristöluvan. Kriteeri kuten lypsykarjataloudessa on. Ympäristölupa on ihan yksselitteistä, eikä se pahaksi ole tietysti, jos ympäristölupaa hakemalla taataan tiettyjä elinoloja niille, ja ne pinta-alat takaa eläinten hyvinvoinnin ja semmosen inhimillisen kohtelun.(Ratsutalliyrittäjä II)

Suomessa on kiinnostavia esimerkkejä hevosalaan suhtautumisessa eri kunnissa. Esimerkiksi Forssassa ja Ypäjällä hevosala nähdään vetovoimatekijänä. Vaasaan rakennetaan hevosurheilukeskus ja hevosmyönteisyyttä pidetään alueen vetovoimatekijänä, jonka avulla Vaasan seudulle houkutellaan uusia asukkaita. Joissakin kunnissa hevostoimijat ovat yhdessä lähteneet erilaisin keinoin ajamaan hevosasioita kuntapolitiikassa, esimerkiksi Siuntio Pro Hevonen ry on paikallinen hevosalan yhdistys, joka ajaa hevostoimijoiden etua kuntapolitiikassa Siuntiossa. Heidän mukaan hevosalan edunvalvonta on paikallistasolla hajautunut. Hevostoimijat ovat kokeneet, että viranomaisilla ja päättäjillä ei ole toimivia vuorovaikutuskanavia yksittäisten kuntien hevosyrittäjiin eikä pienempiin tallinpitäjiin, jolloin hevostoimintaa koskevia päätöksiä tehdään kuulematta alan asiantuntijoita. (Siuntio Pro Hevonen 2010)

Euroopan tasolla on maankäytön suunnittelussa kokeiltu erilaisia ratkaisuja, joilla on pyritty välttämään mahdolliset hevostoiminnan ja muun toiminnan väliset ristiriidat ja konfliktit. Eklundin ja Brandtin (2010) mukaan Skånessa Etelä-Ruotsissa pohditaan miten hevostoiminta sijoitetaan osana yhdyskuntasuunnittelua, jotta hevostallit ja laajeneva asutus eivät aiheuttaisi paikallisia konfliktitilanteita. Hevostoiminta voidaan sijoittaa kunnissa hevosostaloudelle ihanteellisille ja sopiville alueille, kuten joillakin alueilla on tehty Ruotsissa. Esimerkiksi Kävlingen kunnassa on noudatettu kaavoituksessa seuraavaa

aluejaottelua: hevosvapaa, hevosläheinen ja maaseutumainen alue. Siltasen (2007) mukaan hevosvapailualueilla asumisen ja hevosten laidunalueiden vähimmäisetäisyys on 100–200 metriä ja maaseutumaisilla alueilla 50 metriä. Hevosläheisillä alueilla vähimmäisetäisyyksiä ei ole määritelty. (Siltanen 2007, 23)

Siltanen (2007) esittelee diplomityössään hevoskylä-vaihtoehdon, jota voidaan hyödyntää Nurmi-Sorilan maankäytön suunnittelussa. Hevosvapaan taajama-alueen ja hevosalousalueen välillä olisi suojavyöhyke, jossa ei olisi hevosalousympäristöjä tai taajamarakentamista. Suojavyöhykkeelle istutettaisiin suojaistutuksia ja sijoitettaisiin hevosläheistä haja-asutusta ja ulkoilun alueita. Suojavyöhykkeillä voisi olla viljelytoimintaa, mutta ei tallirakennuksia, hevoslaitumia tai jaloittelutarhoja. Nämä suojavyöhykkeet suojaisivat niin sanottuja hevosvapaita alueita hevosalan haittavaikutuksilta. (Siltanen 2007, 63) Järvi-kaupunki-kaavaluonnosvaihtoehdossa on huomioitu alueen vahva hevosalous siten, että Palonkylään ja Pulesjärventien varrelle on osoitettu kyläalueita, joista osalla voisi sijaita asuntojen läheisyydessä hevosten kasvatusta ja elinkeinotoimintaa (Tampereen kaupunki 2009b, 69). Haastattelemani yrittäjä (Ratsutalliyrityksen I) on tutustunut Siltasen diplomityöhön ja hänen mielestään siinä esitetyt ajatukset hevosalueesta ja maankäyttöä koskevat suunnitelmat ovat hevosalan kannalta erittäin hyviä.

Jos hevoskieliset asenteet voimistuvat ja harrastetallien rakentaminen kunnissa vaikeutuu, yksi ratkaisu erityisesti kaupunkien reuna-alueiden ja kasvukeskusten kehyskuntien maankäytön suunnittelussa voisi olla hevosläheinen asumisen toteuttaminen. Maankäytön suunnittelussa ja kaavoituksessa voidaan huomioida hevosala varaamalla tietty alue niin sanotulle hevosläheiselle asumiselle, jossa yhdistetään asuminen ja hevostenpito. Alue olisi suunniteltu hevosia sekä hevosharrastamista ja -yrittämistä ajatellen. Esimerkiksi Inkoossa suunnitellaan asuinkylää, jossa yhdistetään omakotitaloasuminen ja hevosharrastaminen. Noin 50 hehtaarin alueelle rakennettaneen yli 20 omakoti- tai paritaloa ja uusi talli 30–40 hevoselle. Periaatteena on, että jokaisella tontinhaltijalla on käyttöoikeus talliin, maneesiin, ratsastusreitteihin ja -kenttiin. Lisäksi alueelle suunnitellaan palvelutaltoa, jossa toimisi päiväkotit ja ilta-kerho. Lähes koko kaava-alue on yleiskaavassa M-alueita. (Inkoon kunta 2010)

Hevoskylä on perustettu ja hevosläheistä asumista toteutettu myös muualla Euroopassa. Suomessa hevosläheisen asumisen mallia on haettu ja sovellettu Ruotsista. Siellä on

hevoskylä, joista yhtiöpohjalta toimiva Julmyra Gård on suurin hevoskylähanke Pohjoismaissa. Hebyn kunnan alueelle on suunniteltu lähes sata omakotitalotonttia, laitumia, maneeseja ja ratsastusreittejä. (Julmyra Gård 2011) Hebyn kunta on suhtautunut hankkeeseen myönteisesti. Hevoskylän toteuttaminen on mielenkiintoinen ja pohdinnan arvoinen vaihtoehto maankäytön suunnittelussa. Se on käytännöllinen ratkaisu koota samanhenkiset ihmiset samalle alueelle, jolta löytyy kaikki hevosharrastamiseen ja -yrittämiseen tarvittavat tilat, maastot ja palvelut.

7.5 ”Vähän tämmöstä mielialaa täällä on...” – hevosyrittäjien näkemyksiä tulevaisuudesta

Maankäytön suunnittelussa on toistuu usein tilanne, että erilaiset toiminnot joutuvat ajan kuluessa siirtymään uusien toimintojen tieltä. Hevosalan näkökulmasta maankäytön suunnittelussa on ollut tyypillistä, että hevostallit väistyvät yhteiskuntakehityksen tieltä. Kaupunkien laajentuminen aiheuttaa paineita siirtää hevostoiminta syvemmälle maaseudulle. Vaikka maankäytön suunnittelu pohjautuu kaukonäköisyyteen ja tulevaisuuden ennakkointiin, hevostoiminnan kohdalla ei olla osattu aina varautua tuleviin tilankäyttötarpeisiin. Toisaalta suunnittelussa ole myöskään aina huomioitu hevostoiminnan erityispiirteitä eikä hevosharrastuksen suosion kasvua. Vaikka hevostoiminnalla olisi kasvava asiakaskunta, hevostallien toiminnan laajentamista rajoittaa usein pinta-alan puute. Yrittäjä ottaa esille Niihaman ratsastuskeskuksen, jonka toiminta on kerran jo siirretty, mutta toimintaedellytykset ovat nykyisessä paikassa rajalliset.

Se että ei ajauduttais täällä hevosyrittäjyydessä siihen, Niihaman ratsastuskeskuksessa, että naapuristo on kynsin ja hampain kaikkee vastaan ja se hevosmäärä on pinta-alaan nähden aivan rajallinen. Se rajoittaa pitkälle sitä, että se on aivan asutuksen keskellä. Eikä sitä turhaan Kaupin metsästä aikanaan siirretty Niihamaan, se olis vaan pitänyt saman tien siirtää etäämmälle, että sillä ois ollu enemmän edellytyksiä toimia. Nyt pitäis ennakoida, että kun täällä on sitä toimintaa, niin tietynlainen elinolo säilytetään. (Ratsutalliyrittäjä II)

Hevosalalla pitkään toimineilla yrittäjillä on muistissaan lukuisia esimerkkejä siitä, kuinka kaavasuunnittelussa käsitellään hevostaloutta. Ravipuolella pitkään toiminut yrittäjä muistaa Teivon raviradan, joka valmistui vuonna 1976, ympäristön suunnittelua koskeneen Seutukaavaliiton kokouksen, jossa hän oli mukana hallituksen varajäsenenä 1980-luvun alkupuolella. Kokouksessa oli käsitelty suunnitelmaa, jossa Teivon raviradan tallialueen läheisyyteen Ylöjärventielle, kaavailtiin asuinalueita.

Mä sanoin niille siitä, että älkää hölmöjä olko ja ruvetko kaavottaa sitä asunnoille, kun juuri ollaan rakennettu siihen ravirata ja talli, niin sehän sehän joutuu lähtee heti siitä pois, ku ensimmäinen asukas tulee. Mutta nyt ne on sen tehny. En tiä kuinka kauan se ravirata saa olla, mutta samalla tavalla se käy täälläki, jos tehhään liian ahtaaks tallin oleminen. Ja ne reitit olis semmosia, että ku ensimmäinen vastaantulija sanoo, että hui kauhia mä pelkään hevosia, niin että niille on tehtävä omat reitit. (Ravitalliyrittäjä II)

Hevostaloutta olisi luonnollista vahvistaa suunnitelmallisesti juuri siellä, missä on jo olemassa aktiivista hevostoimintaa ja hyvät edellytykset toiminnan laajentamiselle. Suomessa raviratojen läheisyydessä on usein hevoskeskittymä, jossa on sekä ravivalmennus- että ratsastustalleja. Hevoskeskittymiin kuuluu yleensä niin yritysmuotoiset tallit kuin harrastetallit. Kaupunkisuunnittelussa tulisikin huomioida raviradat ja erilaiset hevoskeskukset kasvavina hevostalouden alueina.

Kaavassa mainitaan, että nykyisten tilojen toiminta turvataan ja laidunalueet säilytetään, mutta hevostalouden laajaa tukemista tai hevoskeskittymän vahvistamista ei oteta esille. Tosin kaavasta löytyy maininta, että Pulesjärventien varteen sopisi hevosläheistä asumista (Tampereen kaupunki 2009b, 69) Osayleiskaavaehdotuksen (Tampereen kaupunki 2009b) mukaan alue tarjoaa ainutlaatuiset mahdollisuudet hevosharrastukseen lähellä asutusta. Nurmi-Sorilan osayleiskaava-alueen lähiympäristössä on hyvät hevosharrastusmahdollisuudet, sillä kohtuullisten kulkuyhteyksien päässä sijaitsee useita hevostalleja. Haastattelemani yrittäjä arvioi hevostalouden tulevaisuutta tutkimusalueella: ”Se vois kehittyä hienoon suuntaan, mutta se on kehittymässä huonoon suuntaan.” (Ratsutalliyrittäjä I). Yrittäjän mielestä Nurmi-Sorilan alueella olisi loistavat olosuhteet ja mahdollisuudet hevosvalmennuskeskukselle ja alueelliselle hevosreitistölle. Tampereen hevoskeskittymä kulkee Niihamasta kohti Nurmi-Sorilaa, ja vastaavasti Tampereen

naapurikunnan Kangasalan Ruutana ja Asema ovat hevoskeskittymiä, joten laajalle alueelliselle hevosreitistölle olisi kysyntää.

Siltasen (2007) mukaan maankäytön suunnittelun tehtävänä on laatia Nurmi-Sorilan alueelle asemakaava, joka ottaa huomioon alueelle nykyisin sijoittuvat toiminnot ja samalla varata niille riittävät laajentamis- ja kehittämistilat ja alueet (Siltanen 2007, 25). Osayleiskaava-alueennoksissa hevostilojen lähiympäristö sekä ratsastusyhteydet on jätetty ennalleen (Tampereen kaupunki 2009a, 80). Laidunmaiden säästäminen mahdollistaa olemassa olevien hevostilojen toiminnan jatkamisen ja kehittämisen potentiaalisen asiakasmäärän (ratsastusharrastajien) kasvaessa alueella (Tampereen kaupunki 2009a, 88). Osayleiskaavaehdotukset tukevat maankäytöllisesti hevostalouden kehittämisedellytyksiä, vaikka rehun viljely ei uuden taajaman alueella enää onnistu. (Tampereen kaupunki 2009a, 27). Toimivat maatilat on osoitettu maatilojen talouskeskuksiksi ja osalla näistä on hevoselinkeino toimintaa (Tampereen kaupunki 2009a, 70). Asutushistoriallisesti arvokkaiden vanhojen, edelleen toimivien maatilojen pihapiirit on osoitettu maatilojen talouskeskusten alueeksi (AM) ja kohteet on lisäksi turvattu erillisellä kohdemerkinnällä. Talouskeskusten yhteys maanviljelykseen ja mahdollisuus harjoittaa hevosten kasvatusta on turvattu osoittamalla viljelys- ja laidunalueet M-alueiksi. Viljelyn jatkuminen on mahdollista myös VLM-alueella. (Tampereen kaupunki 2009b, 104)

Haastattelemani hevosyrittäjät kokevat, että Tampereen kaupunki on suhtautunut maanomistajana positiivisesti hevosilla liikkumiseen ja hevoselinkeino harjoittamiseen. Kaupunki on antanut esimerkiksi reittejä hevostilallisten käyttöön. Haastateltavien mielestä alueella on ollut hyvä harjoittaa hevostaloutta, mutta tulevaisuutta ei nähdä hevostenpidon kannalta turvattuna. Yrittäjä ennustaa, että : ”*Mutta silti mä olen sitä mieltä, että tällä alueella on kohtuullisen hyvä pitää hevosia. Kymmenen vuoden päästä tuskin enää on.*” (Ratsutalliyrittäjä I) Hevostenpito ja yrittäjäyys muuttuu asutuksen laajetessa ja maankäytön paineiden kasvaessa. Yrittäjä arvioi, että maatalouselinkeino ja asutuksen laajenemisen yhteensovittaminen ja niitä koskevat ratkaisut ovat tulevaisuudessa tehtäviä päätöksiä: ”-*Mutta mä näkisin, että asutus on vasta seuraavan sukupolven asia, kun ne lähtee kaatamaan tämmöstä tai ajamaan tämmöstä kauemmaksi.*” (Ratsutalliyrittäjä II)

Kinnunen (2001) muistuttaa suunnittelussa huomioitavasta todellisuuden monivivahteisesta luonteesta ja erilaisten elementtien rikkaudesta. Näin ajatellen

maankäytön suunnittelussa tulisi korostaa paikallisuuden merkitystä ja alueen omaleimaisuutta (Kinnunen 2001, 102). Yrittäjä esittää, että kaavoituksen yhteydessä tulisi arvioida hevostalouden merkitys alueen asukasmäärälle. Samalla tulee kuitenkin huomioida se, että esimerkiksi ratsastuskouluja ja harrastetalleja ei ole hyvien kulkuyhteyksien päässä tasaisesti kaupungin laidalla, vaan tallien sijainti on yleensä keskittynyt tietylle alueelle. Hän muistuttaa, että kaavoituksessa tulisi huomioida hevosharrastajien määrän kasvu ja turvata harrastusmahdollisuudet kohtuullisen lähellä asiakkaita.

Kyllä siinä on ihan selvä, kun ajatellaan Tamperetta ja Tampereen ympäristökuntia niin ratsastuskoulutoiminnassa on koko ajan puutetta. Kaikki paikat on täynnä, kaikki aika myyty. Siinä mielessä tavallaan se on harrastus, ja jos se näin on niin, kyllä silloin yhteiskunnan pitää kaavotus ja muilla tekijöillä ottaa se huomioon, että siihen jää kohtuulliset mahdollisuudet ja toiminta on asukkaita lähellä, että ei oo niin, että täältä Aitolahdesta harrastajien täytyy lähteä harrastaan Ylöjärvelle ja Ylöjärveltä edelleen Hämeenkyröön ja pitemmälle ja pitemmälle, että saadaan hyvässä yhteisymmärryksessä tavallaan lähialueilla hoidettua. (Ratsutalliyrittäjä II)

Kaavasuunnittelu on aina politiikkaa ja politiikassa erilaiset intressit kohtaavat ja käyvät arvokamppailua. Eri intressiryhmät arvottavat eri tavalla asioita ja näkevät suunnitteluprosessit omista lähtökohdistaan. Toisinaan kehitystä pyritään ohjamaan omien intressien suuntaan. Lopulta kyse on asioiden saamasta painoarvosta päätöksenteossa. Kunnallispolitiikassa eri näkökulmat eivät integroidu aina kokonaisajattelumallin mukaisesti, vaan joissakin tilanteissa lähes aina jonkin näkökulman ensisijaisuuden saavuttamiseksi (Kinnunen 2001, 103). Nurmi-Sorilan maankäytön suunnitteluun liittyen on tehty ja huomioitu monia eri selvityksiä, kartoituksia ja luonnoksia. Suunnittelu on haastavaa, sillä kaavoituksessa on tehtävä pitkälle kantavia päätöksiä. Toisaalta on kuunneltava ja huomioitava eri intressiryhmiä, joiden vaatimusten tasapuolinen yhteensovittaminen voi olla mahdotonta. Hevosyrittäjät kokevat hevostalouden huomioimisen tarpeellisenä kaavoituksessa, mutta he suhtautuvat varauksella siihen, kuinka hevostenpito käytännössä huomioidaan kaavaprosessin edetessä. Yrittäjä näkee, että taloudelliset intressit määrittelevät lopulta kaavaratkaisuja.

No lähinnä se, että mä oon aika tyytyväinen että kaavotuksen yhteydessä tämmöstäkin asiaa pohditaan näinkin laajasti. Se että se on vaan valitettavaa kuinka paljon kaavoittaja sitten aikanaan ottaa näitä tekijöitä huomioon, siihen pitää aina kriittisesti suhtautua. Kyllä kaavoituskin ja asuntorakentaminen ja muu – se on aika hurjaa bisnestä. Silloin ei tietysti tämmönen homma taloudellisesti sille bisnekselle pärjää. (Ratsutalliyrittäjä II)

Jos ajatellaan tutkimusalueen kehitystä pitkällä tähtäimellä, suuria muutoksia alueen kehitykseen toisi aika ajoin Tampereen kaupungin visio- ja strategiakeskusteluissa esillä ollut Kiikkisensalmen silta -hanke. Silta yhdistäisi Kauppi-Niihaman ja osayleiskaava-alueen länsipuolella sijaitsevan Hirviniemen toisiinsa. Sillan rakentaminen lisäisi rakentamista etenkin Hirviniemessä ja matka tutkimusalueelta Tampereen keskusta lyhenisi huomattavasti. (Siltanen 2007, 51) Haastatteleman ravitalliyrittäjän maat ulottuvat alueelle, jonne mahdollinen silta olisi järkevintä rakentaa. Silta vaikuttaisi laajasti alueen hevostenpitomahdollisuuksiin.

Täähän on just siinä kohdassa, mistä on puhuttu, että rakennettais silta, josta on puhuttu vissiin kolkyt vuotta, tästä kaupunkiin. Mun maat rajottuu just siihen kapeimpaan kohtaan. Täällä pitää kaikki tämmönen touhu lopettaa siinä vaiheessa. Tästä on viis kilometriä keskusta, joskus hyvinä talvina on ollu jäätie tosta yli Rauhaniemeen. Siitä on kymmenen minuuttia, ku tästä on ollu jäätie turvevoimalan kohdalta, Rauhaniemeen. (Ravitalliyrittäjä III)

Siltasen (2007) mukaan tallit joutuvat usein siirtymään muualle laajentuvan kaupungin alta. Alueelle jääneet tallit voivat joutua ahtaalle asukkaiden valitusten ja puristuvan kaupunkirakenteen välissä. Valitukset voivat aiheuttaa kohtuuttomia rajoituksia hevostilojen toimintaan ja lopulta saatetaan olla tilanteessa, jossa viimeisetkin hevostoimijat päättävät siirtää tallinsa kauemmaksi taajamasta. (Siltanen 2007, 9) Kaikki haastatteleman hevosityrittäjät ovat sitä mieltä, että alue on ihanteellista hevostenpidolle ja kaiken kaikkiaan alueella on ollut hyvä harjoittaa hevosityrittäjyyttä, mutta hevosityrittäjät mainitsevat, että aluekehitys tulee heikentämään alueen hevostalouden edellytyksiä tulevaisuudessa. He näkevät, että suurimmat tilat, joissa harjoitetaan myös maanviljelyä, säilynevät, mutta pienet harrastetallit ja osa hevostiloista katoaa alueelta asutuksen laajetessa.

Että tää olis alueena äärihyvä, kun olisi itsellä enemmän tilaa ja olis pikkuisen sivummassa, niin tämä olis ihan hyvä, mutta kyllä tässä kuuluu nyt sitä, että kaupungin suunnitelmien myötä, että täällä justinsa tiet ja muut suunnitelmat vie niin paljon nyt tiloja sitten, että kyllä tässä varmaan osa hevosiloista lopettaa täällä alueella, siirtyy muualle tai lopettaa hevostenpidon kokonaan. Vähän tämmöistä mielialaa täällä on. (Ratsutallyrittäjä I)

8 Päätelmät

Tässä tutkielmassa keskityttiin kuvaamaan hevosityrittäjien kokemuksia ja näkemyksiä hevostenpidosta kaupungin reunavyöhykkeellä. Tavoitteena oli kuvata kaupungin läheisen maaseudun hevosityrittäjien kokemuksia muutoksista, joita asukasmäärän kasvu ja lisääntyvä rakentaminen aiheuttavat hevostoiminnalle. Tutkimuksen toisena tarkoituksena oli kartoittaa voisiko hevostilojen kautta löytyä uutta sisältöä maiseman- ja luonnonhoitoon kaupungin reunavyöhykkeellä. Tutkielmassa selvitettiin millaisia mahdollisuuksia ja esteitä ilmenee luonnonniittyjen hoidossa hevoslaiduntamisen avulla kohdealueella. Tarkoituksena oli kuvata hevosityrittäjyyttä ja hevostenpidon käytäntöjä siten, kuin se avautuu haastattelujen hevostoimijoiden näkökulmasta. Laajempaan tutkimushaasteeseen oli selvittää, mitä reunaehtoja hevosityrittäjäys asettaa, jos kaupungin reunalle perustettaisiin erityinen ”hevosvyöhyke” yleiskaavoituksen yhteydessä. Tällainen vyöhyke sisältäisi useita hevostiloja ja turvaisi hevostoiminnan jatkuvuuden kaupungin kasvusta huolimatta. Hevosvyöhyke toisi mahdollisuuksia niin kasvavan hevosharrastuksen ylläpitämiseen kuin maisemanhoitoon.

Kun asukasmäärä ja rakentamispaineet kasvavat kaupungin läheisellä maaseudulla, paikallisessa elämässä tapahtuu monenlaisia muutoksia. Ympäristössä tapahtuu sekä fyysisiä että sosiaalisia muutoksia. Maisema muuttuu konkreettisesti uusien tielinjausten ja lisääntyvän rakentamisen myötä. Fyysiset muutokset kattavat niin uudet asutusalueet, tiet, palvelut kuin asukasmäärän kasvun ja liikenteen vilkastumisen. Ympäristöön suunnitellaan uusia toimintoja ja tilaa jaetaan eri käyttötarkoituksiin kasvavalle käyttäjämäärälle. Konkreettisten fyysisten muutosten lisäksi ympäristössä on nähtävissä sosiaalisten rakenteiden muutoksia. Kaupungin ja maaseudun välinen taloudellinen ja kulttuurinen suhde uusintuu. Sosiaaliseen elämään liittyy muutoksia, joita nimitän yleisesti sosiaalisen ilmapiirin muutokseksi. Sillä viitataan yhteisöllisyyden, asenteiden ja paikallisen tapakulttuurin muutoksiin. Perinteiset maaseutumaiset piirteet ja paikallisidentiteetti muuttuvat ajan kuluessa.

Nurmi-Sorilan osayleiskaavoitus ja asukasmäärän kasvu vaikuttavat alueen hevostalouteen. Maaseutumainen ympäristö näyttäytyy uudenaikaisena tilana. Haastattelujen perusteella muutoksia voi kuvata toimintatilan kaventumisena, kun ympäristön käyttö jakautuu eri

toimintoihin käyttäjämäärän kasvaessa. Huomioimalla maankäytön suunnittelussa hevostalouden erityispiirteet vältetään ja minimoidaan erilaisten jännitteiden ja ristiriitojen synty eri toimijoiden välille. Kaavoituksessa tulisi huomioida ja turvata hevostaloudelle kohtuullinen toimintaympäristö. Toisaalta lähelle tallia rakennettavat uudet asutusalueet eivät uhkaa tallin toimintaa, jos talli sijoittuu siinä mielessä ihanteelliselle alueelle, että aluetta ei tulla kaavoittamaan muuhun toimintaan. Esimerkiksi, jos talli sijaitsee kulttuurihistoriallisesti arvokkaaksi luokitellun alueen reunalla tai sisällä, kasvava asukasmäärä voidaan nähdä mahdollisina uusina asiakkaina.

Yleisesti ottaen hevostallit hyväksytään lähellä asutusta toisin kuin selkeästi tuotantoeläinyksiköt, kuten sikalat ja navetat. Kaupunkien läheisellä seudulla onkin nähtävissä, että perinteinen maatalous siirtyy syvemmälle maaseudulle ja esimerkiksi vanhat navetat muutetaan hevostalleiksi. Hevosalan merkitys tulee kasvamaan kaupunkien lähellä. Samalla hevoslaidunnuksen merkitys maisemanhoidossa kaupunkien läheisillä reunavyöhykkeillä korostuu, kun muiden koti- ja tuotantoeläinten laidunnus vähenee.

Hevostalous kasvaa nopeimmin kaupunkien reunavyöhykkeillä, ja etenkin ratsutallit keskittyvät kaupunkeja ympäröivälle maaseudulle, koska suurin osa asiakkaista asuu kaupungeissa. On tyypillistä, että kaupungin ympärille muodostuu hevostilavyöhyke ts. hevosrengas. Maankäytön suunnittelussa yksi toimiva ratkaisu voi olla hevoskeskittymien ja hevoskylien perustaminen. Hevoskeskittymää suunniteltaessa tulee kuitenkin huomioida lähialueella jo olemassa olevien tallien sijainti ja niiden toiminnan turvaaminen sekä mahdolliset hevostoiminnan laajenemisedellytykset.

Voitaisiin ajatella, että lupaavat ja potentiaaliset hevoskeskittymät otettaisiin yhdyskuntasuunnittelussa huomioon, sillä jo olemassa olevaa toimintaa on mutkattomampaa kehittää ja laajentaa kuin aloittaa ”tyhjästä tilasta”. Alueella jo oleva hevostoiminta voitaisiin ottaa kehittämiskohteeksi.

Hevostenpito tukee maaseutumaisen maiseman säilyttämistä ja hevoslaidunnuksella voidaan tietyin edellytyksin hoitaa luonnonniittyjä. Erittelin hevosyrittäjien ja maanomistajien puheenvuoroilla heidän näkemyksiään ja kokemuksiaan arkielämän luonnonsuojelusta ja sen tavoitteista. Laiduntyypin valintaan ja laidunnuskäytäntöihin vaikuttavat hevosten tyyppi ja käyttötarkoitus. Hyvän laitumen ominaisuuksia ovat

laiduntavien hevosten vaivaton hoito ja valvonta. Luonnonniittyjen laidunnusta rajoittavat lähinnä niiden pienialaisuus ja vähäravinteisuus. Varsinaisten perinnebiotooppien laiduntamista harkitessa suhteutetaan oma työpanos saatavaan korvaukseen.

Hevonen koskettaa yhteiskuntaa ja elämäämme usein laajemmin kuin tulemme ajatelleeksi. Hevostutkimuksen aloina nähdään nykyään biologian ja ympäristöön liittyvien aihepiirien ohella niin taloustieteet kuin sosiaalitieteet. Hevosten yhteiskunnallista merkitystä voidaan tarkastella monista eri näkökulmista. Yhteiskunnallisen hevostutkimuksen avulla alan näkemykset välittyvät päätöksentekoon.

Kiitokset

Tutkielman teon parasta antia olivat asiantuntevien ja pitkän kokemuksen hevosalta omaavien hevosityrittäjien tapaamiset. Lämpimät kiitokset hevosityrittäjille, jotka löysivät aikaa haastatteluille hevostenhoidon lomassa. Kiitokset antoisista keskusteluista, teetuokioista ja perinteisestä pannukahvista kerman kera. Seuraan suurella mielenkiinnolla alueen hevostallien kehitystä. Menestystä kilparadoille ja -kentille!

Kiitokset Yhdyskuntatieteiden laitoksen työntekijöille tutkielman ohjauksesta ja Tampereen Hyönteistutkijain seuralle kirjallisen materiaalin lainaamisesta. Olen myös kiitollinen Jukalle ja Lumolle kannustuksesta. Kiitokset kaikuvat myös Kuikkamäelle.

9 Lähteet

Aitolahden maataloustuottajat ry. 2007. Maataloustuottajain Aitolahden yhdistyksen mielipide koskien Nurmi-Sorila yleiskaavaluonnosvaihtoehtoja. Muistutus(kirjelmä). Viitattu 25.10.2010 <http://www.saunalahti.fi/ppohjala/Nurmi-Sorilan%20muistutuskirjelm%E41.html>

Alerni, L. 2009. Asiantuntijatodistajat järkyttyneitä ponikasvattajan saamasta kohtelusta. ”Yövalojuuttu” käsiteltiin Turun hovioikeudessa. Hevosurheilu 18.9.2009. Viitattu 12.9.2010 http://justiceforall.suntuubi.com/datafiles/userfiles/File/HU_20090821_A02.pdf

Andersson, K. 2009. Equity and voice in the regulation the new equine industry in Finland: the case of the municipal building code. Teoksessa M. Qviström (toim.) Stadsnära landskap i samhällsplaneringen– meddelanden från en nordisk konferens (The urban fringe in spatial planning– proceedings from a Nordic conference) Rapport 2/ 2009. Lund: Sveriges lantbruksuniversitet.

Bamberg, J. & Leino, H. 2008. Tapaukset Vuores ja Nurmi-Sorila. Teoksessa K. Anttonen, K. Laihosalo & H. Leino (toim.) Kaupunki kasvaa, miten käy ympäristön? Ympäristönäkökulmia Tampereen kaupungin toimintaan. Acta nro 202. Helsinki: Suomen Kuntaliitto, 50–61.

Eklund, E., Andersson K., Brandt, N. ym. 2006. The new equine industry, Stakeholders and land use planning – a challenge for participatory planning. Tutkimussuunnitelma. SSKH 3/2006. Svenska social- och kommunalhögskolan vid Helsingfors universitet. Viitattu 1.10.2010 <http://sockom.helsinki.fi/info/notat/notat306.pdf>

Eklund, E. & Brandt, N. 2007. Häst – människa – samhälle: om den nya hästhushållningens utveckling i Finland. Rapportti. SSKH Notat 1/2007. Svenska social- och kommunalhögskolan vid Helsingfors universitet. Viitattu 28.9.2010 <http://sockom.helsinki.fi/info/notat/notat107.pdf>

Eklund, E. & Brandt, N. 2010. Uuden hevostalouden haasteita – tuloksia ja kokemuksia HÄSTSAM-projektista [esitelmä]. Hevoset ja kunta - rajapintoja – seminaari 14.6.2010. Forssa. Viitattu (katsottavissa) 30.9.2010 <http://www.hippolis.fi/?pageid=73&LangID=1>

Erola, J. 2010. Näin Suomi nousi ratsaille. Hippos 63, 22–25.

- Erola, J. & Saastamoinen, M. 2008. Hevoslaitumilla. Läyliäinen:Vudeka.
- Eskola, J. 2001. Laadullisen tutkimuksen juhannustaiat. Laadullisen aineiston analyysi vaihe vaiheelta. Teoksessa J. Aaltola & R. Valli (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin II. Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin. Jyväskylä: PS-kustannus,133–157.
- Eskola, J. & Suoranta, J. 1998. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Tampere: Vastapaino.
- Eskola, J. & Vastamäki, J. 2001. Teemahaastattelu: opit ja opetukset. Teoksessa J. Aaltola & R. Valli (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin I. Metodien valinta ja aineiston keruu: virikkeitä aloittelevalle tutkijalle. Jyväskylä: PS- kustannus, 24–58.
- Gibson, J.J. 1979. The Ecological Approach to Visual Perception. New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates.
- Haarni, T., Karvinen, M., Koskela, H., & Tani, S. 1997. Johdatus nykymaantieteeseen. Teoksessa T. Haarni, T., M. Karvinen, H. Koskela & S. Tani (toim.). Tila, paikka ja maisema. Tutkimusretkiä uuteen maantieteeseen. Tampere: Vastapaino.
- Haila, Yrjö. 1995. Kaupunki – luonto vai artefakti? Viitattu 12.11. 2010
http://www.uta.fi/laitokset/yhdt/artikkelit/kaup_luonto.pdf
- Heiskanen, M-L., Klemola I., Kumpulainen, M. & Kauppinen, P. 2002. Hevostalous – merkitys ja tulevaisuus Suomessa. Kuopio: Hevostietokeskus.
- Heiskanen, U.-M. & Kahila, P. 2006. Kaupungin läheisen maaseutuasumisen kehittäminen: Esimerkkinä Seinäjoen ja Peräseinäjoen kuntaliitos. Julkaisuja 9. Ruralia-Instituutti. Helsingin yliopisto. Viitattu 12.3.2011
<http://www.helsinki.fi/ruralia/julkaisut/pdf/julkaisuja9.pdf>
- Heliölä, J. 1998. Tummaverkkoperhosen suojelutoimet Tampereella ja Orivedellä kesällä 1998. Raportti.
- Hevostallityöryhmä. 2008. Hevostallityöryhmän raportti. Ympäristöministeriö. Helsinki. Viitattu 14.11.2010 <http://www.ymparisto.fi/download.asp?contentid=87208&lan=fi>
- Hevostietokeskus. 2010. Ympäristölupa. Viitattu 16.11.2010
<http://www.hevostietokeskus.fi/index.php?id=284>
- Hippolis. 2010. Hevosalan haasteet. Hevosalan hanketoiminnan kehittämisohjelma 2007–2013. Viitattu 12.2.2011
http://www.hippolis.fi/UserFiles/hippolis/File/Hevosalanhaasteetpdf2007/hevosalan_hankeohjelma_net280907_2.pdf

Hynynen, A. 2008. Yhdyskuntasuunnittelun toimintaympäristö Tampereella. Teoksessa K. Anttonen, K. Laihosalo & H. Leino (toim.) Kaupunki kasvaa, miten käy ympäristön? Ympäristönäkökulmia Tampereen kaupungin toimintaan. Acta nro 202. Helsinki: Suomen Kuntaliitto, 34–40.

Häkli, J. 1999. Meta Hodos. Johdatus ihmismaantieteeseen. Tampere: Vastapaino.

Inkoon kunta 2010. Hevoskylä asemakaava Innanbäckin kylässä. Hevoskylän asemakaava. Osallistumis- ja arviointisuunnitelma. Inkoon kunta 23.10.2009 Viitattu 22.3.2011
http://www.inga.fi/service/planlaggning/aktuellplanlaggning/fi_FI/Hastby/

Jokinen, A. 2004. Luonnonvarojen käytön ja dynamiikan hallinta yksityismailla. Akateeminen väitöskirja. Tampereen yliopisto. Yhdyskuntatieteiden laitos. Acta Universitatis Tamperensis 1045. Tampere: Tampereen yliopistopaino Oy.

Julmyra Gård. 2011. Internet-sivusto. Viitattu 22.2.2011 <http://www.julmyra.se/>

Jääskeläinen, E. (toim.). 2003a. Perinnebiotooppien hoidon ohjevihkonen 1. Avoimet perinnebiotoopit. Perinnebiotooppien hoidon ohjevihkoset-sarja. Maa- ja metsätalousministeriö & Suomen ympäristökeskus. Viitattu 19.9.2010
http://www.mmm.fi/attachments/ymparisto/5jQAt0XhL/Avoimet_perinnebiotoopit.pdf

Jääskeläinen, E. (toim.). 2003b. Perinnebiotooppien hoidon ohjevihkonen 4. Perinnebiotooppien hoitomenetelmät ja –kustannukset. Perinnebiotooppien hoidon ohjevihkoset-sarja. Maa- ja metsätalousministeriö & Suomen ympäristökeskus. Viitattu 19.9.2010
http://www.mmm.fi/attachments/ymparisto/5jQABsNYH/Hoitomenetelmat_ja_hoitokustannukset.pdf

Kangasniemi, R. 2008. Kaavoitus Tampereella. Teoksessa K. Anttonen, K. Laihosalo & H. Leino (toim.) Kaupunki kasvaa, miten käy ympäristön? Ympäristönäkökulmia Tampereen kaupungin toimintaan. Acta nro 202. Helsinki: Suomen Kuntaliitto, 40–44.

Kansallinen hevostutkimusohjelma 2005. Maa- ja metsätalousministeriö. Työryhmämuistio 11/2005. Viitattu 1.9.2010
http://wwwb.mmm.fi/julkaisut/tyoryhmuistiot/2005/trm2005_11.pdf

Katajamäki, H. 2010. Aluekehityksen arki. Pohdintoja aluekehitykseen liittyvistä ajankohtaisista maakysymyksistä. Vaasan seutu on hevostalouden luvattu maa. Viitattu 20.10.2010
http://blog.uwasa.fi/aluekehitys/vaasan_seutu_on_hevostalouden_luvattu_maa/

- Kinnunen, I. 2001. Ympäristön suunnittelu – ongelmallinen kokonaisuus. Arvio kuntien ympäristön suunnittelun tilasta ja kehityksestä. Oulun yliopisto. Maantieteen laitos. Akateeminen väitöskirja. Viitattu 21.10.2010
<http://herkules oulu.fi/isbn9514264150/isbn9514264150.pdf>
- Kivimäki, K. 2008. Tampereen kaavoitus ja ympäristöasiat. Teoksessa K. Anttonen, K. Laihosalo & H. Leino (toim.) Kaupunki kasvaa, miten käy ympäristön? Ympäristönäkökulmia Tampereen kaupungin toimintaan. Acta nro 202. Helsinki: Suomen Kuntaliitto, 44–50.
- Kyttä, M. 2003. Children in Outdoor Contexts. Affordances and Independent Mobility in the Assessment of Environmental Child Friendliness. Akateeminen väitöskirja. Teknillinen korkeakoulu. Espoo: Otamedia Oy. Viitattu 5.11.2010
<http://lib.tkk.fi/Diss/2003/isbn9512268736/isbn9512268736.pdf>
- Kyttä, M. & Kahila, M. 2006. PehmoGIS Elinympäristön koetun laadun kartoittajana. Yhdyskuntasuunnittelun tutkimus- ja koulutuskeskuksen julkaisuja B 90. Teknillinen korkeakoulu. Espoo: Otamedia Oy. Viitattu 5.11.2010
<http://lib.tkk.fi/Raportit/2006/isbn9789512288328.pdf>
- Kyttä, M., Kahila, M. & Heikkinen, T. 2009. Elinympäristön laadun kytkeytyminen eheyttämiseen. Teoksessa R. Sairinen (toim.) Yhdyskuntarakenteen eheyttäminen ja elinympäristön laatu. Yhdyskuntasuunnittelun tutkimus- ja koulutuskeskuksen julkaisuja B 96. Espoo: Yliopistopaino Oy, 79–120.
- Kärkkäinen, M. 2011. Metsäradio: Kaventuvatko jokamiehen oikeutemme? Yleisradio. Yle Puhe. 1.2.2010 saatavissa <http://areena.yle.fi/audio/723684>
- Laine, M., Bamberg, J. & Jokinen, P. 2007. Tapaustutkimuksen käytäntö ja teoria. Teoksessa M. Laine, J. Bamberg & P. Jokinen (toim.) Tapaustutkimuksen taito. Helsinki: Gaudeamus Helsinki University Press, 9–38.
- Lehtonen, S., Heikkinen, T. & Hirvonen, J. 2007. Jokamiehen oikeuksien tulkintoja ja haasteita luontoliikunnan ja -matkailun kannalta. Maaseutupolitiikan yhteistyöryhmä. Julkaisu 1/2007. Viitattu 12.1.2011
http://www.maaseutupolitiikka.fi/files/50/YTR_1_07.pdf
- Liinalaakso, O.-P. 2000. Tummaverkkoperhonen. Tutkimusraporttiluonnos. Tuloste.
- Lith, P. 2006. Hevonen tulee takaisin. Tieto&trendit 8/06. Viitattu 21.9.2010
http://www.stat.fi/tup/tietotrendit/tt_08_06_hevonen.html

- Luonnontila 2008a. MA7 Perinnebiotooppien määrä. Viitattu 21.2.2011
<http://www.luonnontila.fi/fi/indikaattorit/maatalousymparistot/ma7-perinnebiotooppien-maara>
- Luonnontila 2008b. MA9 Maatalousympäristöjen perhoset. Viitattu 21.2.2011
 (<http://www.luonnontila.fi/fi/indikaattorit/maatalousymparistot/ma9-maatalousymparistojen-perhoset>)
- Maanomistajain liitto. 2011a. Lausunto hevostallityöryhmän raportista (YM042:00/2007). Viitattu 21.2.2011 <http://www.maanomistajainliitto.fi/lausunto-7.xhtml>
- Maanomistajain liitto. 2011b. Vapaaehtoinen suojeleminen ja luonnonhoito metsissä ja pelloilla. Viitattu 21.2.2011 <http://www.maanomistajainliitto.fi/vapaaehtoinen-suojeleminen-ja-luonnonhoito.xhtml>
- Marttila, O. Haahtela, T., Aarnio, H. & Ojalainen, P. 1990. Suomen päiväperhoset. Helsinki: Kirjayhtymä.
- Mavi 2009. Luonnon ja maiseman monimuotoisuus. Perinnebiotoopit. Viitattu 14.9.2010
http://www.mavi.fi/attachments/mavi/ymparistotuki/5FTU6y44c/maisema_2009_maisema.pdf
- Pussinen, S., Korhonen, J., Pölönen, I. ja Varkia, R. 2007. Kasvava hevosala. Hevosalan kehitysnäkymiä Suomessa. Laurea-ammattikorkeakoulun julkaisusarja B 19. Viitattu 10.9.2010 <http://markkinointi.laurea.fi/julkaisut/b/b19.pdf>
- Pykälä, J. 2001. Perinteinen karjatalous luonnon monimuotoisuuden ylläpitäjänä. Suomen ympäristö 495. Helsinki: Suomen ympäristökeskus.
- Rantala, M. 2006. Ympäristöasiat myös hevostalouden vahvuudeksi. Suomen Hippos ry. Jalostus & Kasvatus. Verkkolehti. 1/2006. Viitattu 10.11.2010 http://hippos.ip-finland.com/hippos/jalostus_magazine/1-2006/2.php
- Ristimäki, M. 2009. Autoriippuvainen yhdyskuntarakenne ja täydennysrakentamisen haaste Suomessa. Teoksessa R. Sairinen (toim.) Yhdyskuntarakenteen eheyttäminen ja elinympäristön laatu. Yhdyskuntasuunnittelun tutkimus- ja koulutuskeskuksen julkaisuja B 96. Espoo: Yliopistopaino Oy, 61–77.
- Rittel, H. & Webber, M. 1973. Dilemmas in a General Theory of Planning. Viitattu 15.12.2010
http://www.uctc.net/mwebber/Rittel+Webber+Dilemmas+General_Theory_of_Planning.pdf

- Saarela-Kinnunen, M. & Eskola, J. 2001. Tapaus ja tutkimus = tapaustutkimus? Teoksessa J. Aaltola & R. Valli (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin I. Metodien valinta ja aineistonkeruu: Virikkeitä aloittelevalle tutkijalle. Jyväskylä: PS-Kustannus, 158–169.
- Saastamoinen, M. 2010. Hevosalan nykytila, haasteet ja tutkimustarpeet. Maataloustieteen Päivät 2010. MTT Kotieläintuotannon tutkimus. Viitattu 20.9.2010
<http://www.smts.fi/jul2010/esite2010/026.pdf>
- Salminen, P. & Kekäläinen, H. 2000. Perinnebiotooppien hoito Suomessa. Perinnemaisemien hoitotyöryhmän mietintö. Ympäristöministeriö. Suomen ympäristö 443. Helsinki: Edita Oyj.
- Siltanen, S. 2007. Hevostalous maankäytön suunnittelussa, esimerkkinä Nurmi-Sorilan osayleiskaava-alue. Diplomityö. Teknillinen korkeakoulu. Viitattu 1.9.2010
<http://www.tampere.fi/material/attachments/n/5m2iX1uA0/diplomityohevostalous1.pdf>
<http://www.tampere.fi/material/attachments/n/5m2iaUeg2/diplomityohevostalous2.pdf>
<http://www.tampere.fi/material/attachments/n/5m2icrP0o/diplomityohevostalous3.pdf>
- Siuntion Pro Hevonen. 2010. Internet-sivut. Viitattu 12.9.2010
<http://www.siuntionprohevonen.net/>
- Suomen Hippos ry. 2009. Raviurheilu ja hevoskasvatus lukuina. Kalvosarja. Viitattu 12.9.2010
http://www.hippos.fi/hippos/suomen_hippos/dokumentit/Kalvosarja_2009.pdf
- Suomen liikunta ja urheilu. 2010. Kansallinen liikuntatutkimus 2009–2010. Viitattu 16.12.2010
http://slu-fi-bin.directo.fi/@Bin/01f26e67f7118eb0625a1ae8cb3ee9/1292485241/application/pdf/2548635/100422_liikuntatutkimus_2009-2010_lapset_ja_nuoret_nettiin.pdf
- Suomen Luonnonsuojeluliitto. 2006. Nurmi-Sorilan osayleiskaavan osallistumis- ja arviointisuunnitelma- Kaupungilla erityinen velvollisuus luontoarvojen säilyttämiseen. Eri järjestöjen yhteinen mielipide. Viitattu 20.10.2010
<http://www.sll.fi/tiedotus/lausunnot/piirit/2006/nurmisorila>
- Suomen ratsastajainliitto. 2011. Ratsastuksen nuorisotoiminta. Viitattu 12.3.2011
http://www.ratsastus.fi/lapset_ja_nuoret
- Svala, C. 2002. Hästen i Landskapet - The Horse in the Landscape. Erikoisraportti 240. Sveriges lantbruksuniversitet. Viitattu 15.9.2010
<http://www.jbt.slu.se/publikationer/specialmeddelande/specmed-240.pdf>
- Tampereen kaupunki. 2007. Nurmi-Sorilan ja Tarastenjärven osayleiskaavat luonnosvaihtoehdot. (Suunnittelupalvelut / Yleiskaavoitus) Palauteraportti. Viitattu 25.10.2010
<http://www.tampere.fi/tiedostot/5u9mwiDpf/palauteraportti.pdf>

- Tampereen kaupunki. 2009a. Nurmi-Sorilan ja Tarastenjärven osayleiskaavat. Kaavaehdotusten vaikutusten arviointi 21.9.2009. Viitattu 20.10.2010
<http://www.tampere.fi/material/attachments/n/5m2bP49DC/nurmisorilaoykyvaraportti210909.pdf>
- Tampereen kaupunki. 2009b. Nurmi-Sorilan osayleiskaava, ehdotus 25.11.2009. Selostus. Viitattu 20.10.2010
<http://www.tampere.fi/material/attachments/n/5m1DZyS9k/nurmisorilaoykehdotusselostus.pdf>
- Tampereen kaupunki. 2009c. Nurmi-Sorilan ja Tarastenjärven osayleiskaavat. Maisema- ja viherverkkosuunnitelma. (Suunnittelupalvelut / Yleiskaavoitus) Viitattu 25.10.2010
<http://www.tampere.fi/material/attachments/n/5m2dFMD3y/maisemajavihverkkosuunnitelma251109.pdf>
- Telinkangas, S. 2005. Tuskanpunaisestä sinivalkoiseen. Lähestymistapojen, näkökulmien, välineiden etsintää syrjäisen maaseudun tutkimiseen. Akateeminen väitöskirja. Tampereen yliopisto. Yhdyskuntatieteiden laitos. Viitattu 15.3.2011 <http://acta.uta.fi/pdf/951-44-6367-6.pdf>
- Thuneberg, T. , Pussinen, S. ja Korhonen, J. Hevosyrittäjänä vuonna 2014. Hämeen ammattikorkeakoulu. Maataloustieteen Päivät 2010. Viitattu 2.1.2011
<http://www.smts.fi/jul2010/esite2010/028.pdf>
- Töttö, P. 2004. Syvällistä ja pinnallista: Teoria, empiria ja kausaalisuus sosiaalitutkimuksessa. Tampere: Vastapaino.
- Uudenmaan ympäristökeskus. 2006. Pienten hevostallien rakennuspaikan minimikooksi kaksi hehtaaria. Tiedote. Viitattu 13.11.2010
<http://www.ymparisto.fi/default.asp?contentid=213536&lan=fi>
- Wahlberg, N. 1998. Suomen uhanalaisia lajeja: Tummaverkkoperhonen (Melitaea diamina). Suomen ympäristö -sarja.168. Suomen ympäristökeskus. Helsinki: Oy Edita Ab.
- Wahlberg, N., Bäckman, J-P. & Pitkänen, M. 1996. Tummaverkkoperhosen (Melitaea diamina) perusbiologian ja levinneisyyden selvitys Tampereen seudulla. Helsingin yliopisto.
- Wallin, S. & Horelli, L. 2009. Arvioinnin paikka alue- ja yhdyskuntasuunnittelussa? Hallinnon Tutkimus 5/09. 109–116. Viitattu 29.9.2010
http://www.finnishevaluationociety.net/tiedoston_katsominen.php?dok_id=270

Yrjö-Koskinen, E. 2008. Lausunto hevostallityöryhmän loppuraportista. Suomen luonnonsuojeluliitto ry. Viitattu 14.11.2010
<http://www.sll.fi/tiedotus/lausunnot/liitto/2008/hevostalliraportti>

10 Liitteet

Liite 1. Haastattelukysymysrunko

Taustatiedot

1. Tallitoiminnan esittely

- Millaista toimintaa tallillanne on? Onko toiminta harrastus- vai yritystoimintaa?
- Kuinka monta hevosta tallillanne on? Omat ja yksityiset (vieraat)?
- Millaisessa käytössä hevosenne ovat (ravureita/ratsuja/siitoshevosia/varsoja/nuoria kasvatushevosia)?
- Millainen historia tilalla/tallilla/toiminnalla on? Miten tallitoiminta pyörähti käyntiin?

Hevoslaiduntaminen

2. Laidunnus

- Laiduntavatko hevosenne kesäisin?
- Millaisia hevosia pidätte laitumella?
- Miten olette järjestäneet laiduntamisen ja hoitaneet hevoset ja laitumen?
- Millaisia laitumia teillä on tällä hetkellä käytössä? (esim. onko viljeltyjä laitumia vai luonnonlaitumia)?
- Millainen on mielestäsi hyvä hevoslaidun? (maaperä/kasvusto/sijainti/rakenteet esim. aitamateriaali ja suojat)
- Mitä eroja näette luonnonniittyjen ja viljellyn laitumen käytössä?
- Onko teillä riittävästi laidunalaa saatavilla?
- Mitä seikkoja on mielestäsi tärkeää huomioida laidunnuksessa?

3. Perinnebiotoopilla laiduntaminen

- Mitä mieltä olette hevosten laiduntamisesta perinnebiotoopilla?
- Onko teillä kokemusta laiduntamisesta perinnebiotoopilla? Millaisia kokemuksia?
- Onko teillä hevosia, jotka sopisivat laiduntajiksi perinnebiotoopille? (ei suuri energiantarve, koska lisärehun antaminen ei ole mahdollista)
- Millaisia mietteitä herättää ajatus, että hevoset toimisivat tummaverkkoperhosniittyjen laiduntajina?
- Mitä huonoja ja hyviä puolia näette hevoslaidunnuksesta perinnebiotoopeilla (joissa esiintyy tummaverkkoperhosia)?
- Kiinnostaako perinnebiotoopeilla laiduntaminen? Millä edellytyksin ja ehdoin olisitte valmiita laidunnuttamaan hevosianne alueen luonnonniityillä, joissa elää tummaverkkoperhosia?
- Mitä mieltä olette tummaverkkoperhosen ja ”öttiäisten” suojelusta alueella?

Hevosyrittäjyys ja ns. hevosvyöhyke kaupungin laidalla

4. Alueen hevosyrittäjyys

- Miten kuvailisit aluetta hevostenpidon kannalta? (treenimahdollisuudet, sijainti toiminnan kannalta, laidunala)
- Millaista on pitää hevosia tällä alueella? Miten hevosyrittäjyyteen/hevostenpitoon alueella suhtaudutaan? (viranomaiset, muut asukkaat ym.)
- Miten maankäytön suunnittelussa on mielestänne huomioitu hevostoiminta/hevosyrittäjyys?
- Ovatko maankäytön muutokset tuottaneet ongelmia hevosyrittäjyydelle/hevostenpidolle?
- Mitä haluaisitte kaupunkisuunnittelussa huomioitavan?
- Mihin suuntaan hevosyrittäjyys ja hevostenpito mielestänne kehittymässä alueella?
- Millaisia tulevaisuudensuunnitelmia teillä on tallitoiminnan suhteen?